

הישיבה החמישים-ושמונה של הכנסת השתים-עשרה

יום רביעי, ז' בניסן התשמ"ט (12 באפריל 1989)

ירושלים, הכנסת, שעה 09:02

א. שאילתות ותשובות

"בנה-ביתך" בנצרת-עילית גבוהה לעומת יישובים מסוימים, אולם היא נמוכה יחסית לאזורי פיתוח אחרים.

תחושת האפליה של תושבי נצרת בנושא זה, אם אכן היא קיימת, אין לה כל הצדקה עניינית או עובדתית, ואני מקווה כי הסכרי זה יסלק אותה.

353. כביש עוקף באר-שבע

חבר הכנסת רן כהן שאל את שר הבינוי והשיכון ביום כ"ה באדר א' התשמ"ט (2 במרס 1989):

על-פי המידע שברשותי, עד היום טרם נסלל כביש עוקף באר-שבע, שיאפשר תנועה בטיחותית של רכב המעביר חומרים רעילים ומסוכנים שלא דרך אזורי העיר המאוכלסים.

הבעיה מוגדרת על-ידי מפקד שירותי הכיכוי בעיר, בעקבות אסון משאית הברום שהתרחש לפני שבעה חודשים, כ"פצצת זמן כימית".

ברצוני לשאול:

1. מתי יתחיל משרד הבינוי והשיכון לסלול כביש זה, שתוכניתו הונחה על-ידי עיריית באר-שבע, ושכל אורכו לא עולה על 4 ק"מ?

2. מה הם הסידורים האלטרנטיביים שנעשו למעבר רכב הנושא חומרים רעילים עד למועד שבו חושלם סלילת כביש עוקף באר-שבע?

תשובת שר הבינוי והשיכון ד' לוי:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. כביש עוקף באר-שבע נמצא בשלבי תכנון ותהליכי אישור שונים. אישור הקטע בעל העדיפות הראשונה, באורך 4 קילומטרים, מתעכב בוועדה לשמירת קרקע חקלאית עקב התנגדויות. אני מניח כי תהליכי האישור יושלמו במהלך שנה זו.

אורכו הכולל של הכביש העוקף הוא 17 קילומטרים, חלקם כתוואי סלעי, סלילתו כרוכה בכניית גשר מעל נחל באר-שבע וגשר נוסף מעל מסילת הברזל. עלותו גבוהה ונאמדת ב-35 מיליון שקל.

אנו סבורים כי המימון לכביש זה צריך לבוא מכמה גורמים, נוסף על משרד הבינוי והשיכון — בהם משרד הפנים, משרד התחבורה, המשרד לאיכות הסביבה, עיריית באר-שבע ואף המפעלים המייצרים פסולת של רעלים מסוכנים. פנייה לגורמים אלה הוגשה על-ידי משרדי לאחרונה.

2. הכביש המתוכנן לעקוף את באר-שבע הוא הפתרון האלטרנטיבי למעבר משאיות הנושאות חומרים רעילים, העוברות היום דרך העיר עצמה.

היו"ר ד' שילנסקי:

הנני מתכבד כזה לפתוח את ישיבת הכנסת.

סעיף ראשון בסדר-היום: שאילתות ותשובות. כבוד שר הבינוי והשיכון ישיב על שאילתות.

352. הוצאות פיתוח ומחירי קרקע בנצרת-עילית

חבר הכנסת י' הורביץ שאל את שר הבינוי והשיכון ביום כ"ה באדר א' התשמ"ט (2 במרס 1989):

נמסר לי כי בנצרת-עילית, כמו בערי פיתוח אחרות, מוקמות שכונות "בנה ביתך". תושבי נצרת אינם מבינים מדוע הם מופלים לרעה בתנאי הקבלה לפרויקט, לדבריהם. הוצאות הפיתוח ומחירי הקרקע גבוהים במיוחד בהשוואה למחירי פיתוח וקרקע באזורי פיתוח אחרים; הוצאות הפיתוח בנצרת-עילית, לדוגמה, גבוהות פי-שלושה מהסכומים הנגבים במקומות אחרים.

נמסר לי כי חברת "ערים" לפיתוח עירוני היא האחראית בנצרת-עילית לפרויקט "בנה ביתך" והיא המחליטה על שיעור הוצאות הפיתוח הגבוהות.

ברצוני לשאול:

1. האם נכונים הפרטים שנמסרו לי? אם כן — מה הם הקריטריונים להחלטות אלה?

2. מדוע הסכומים שגובה החברה בנצרת-עילית גבוהים בהשוואה לערי פיתוח אחרות?

תשובת שר הבינוי והשיכון ד' לוי:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

אין כל אפליה לרעה של תושבי נצרת-עילית לעומת תושבי אזורי פיתוח אחרים בתנאי התקבלותם לפרויקט "בנה-ביתך", אף כי נכון הדבר שהמחיר הנגבה בעבור מגרש כתוכנית "בנה-ביתך" שונה מיישוב אחד למשנהו כתוצאה מחישובי עלות שיש בהם בעיקר שני מרכיבים, כלהלן:

המרכיב האחד הוא מחיר הקרקע. מחיר זה נקבע על-ידי שמאי של מינהל מקרקעי ישראל ועליו ניתנות הנחות שרמתן נקבעת בהתאם לסיווגם של אזורי הפיתוח לקבוצות. ההנחה במחיר הקרקע לאזורי הפיתוח בקבוצה א' מגיעה ל-100% ולקבוצה ה' ל-34%. נצרת-עילית מסווגת בקבוצה ב' ותושביה נהנים מ-80% הנחה ממחיר הקרקע הריאלי.

המרכיב השני בקביעת מחיר המגרש בתוכנית "בנה ביתך" הוא מחיר פיתוח האתר. האתרים מפותחים על-ידי חברת "ערים" על בסיס כלכלי ולמשרד הבינוי והשיכון לא יכולה להיות בו מעורבות. נתונים טופוגרפיים ואחרים מכתבים את עלות הפיתוח. אמת היא כי עלות הפיתוח באחר

ברצוני לשאול:

1. לנוכח התבטאויות של ראשי מערכת הביטחון על אפשרות של שימוש בנשק אבי"כ — אטומי ביולוגי כימי — במלחמה הבאה ביננו לבין מדינות ערב, האם אין צורך להגדיל את תקציב המקלט ביישובים האמורים ולא להקטין?

2. במגזר הדרוזי והצ'רקסי רמת השקעות נמוכה לצורכי ציבור, בהשוואה למגזר היהודי. האם ביטול ההשקעות האמורות אינו עלול להעמיק עוד יותר את רגשות הקיפוח בקרב הדרוזים והצ'רקסים?

תשובת שר הבינוי והשיכון ד' לוי:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 2. השאלת מבוססת על ידיעה בעיתון "חדשות". התשובה על מידת אמיתותה היא: לא היו דברים מעולם.

430. הפסדי חברת "שיכון עובדים"

חבר הכנסת מ' פרוש שאל את שר הבינוי והשיכון ביום ב' באדר ט' התשמ"ט (16 במרס 1989):

בעיתון "מעריב" מיום ב', כ"ט באדר א' התשמ"ט — 6 במרס 1989, פורסם כי חברת השיכון הסתדרותית "שיכון עובדים" הפסידה בשנתיים האחרונות מיליוני שקלים וכי עד עתה לא פרסמה החברה מעולם את הדוחות הכספיים שלה.

מכיוון שלנושא יש חשיבות ציבורית ויש בו עניין מיוחד למי שרכשו דירות מחברה זו, ברצוני לשאול:

1. האם ידוע למשרד מצבה של חברת "שיכון עובדים"?

2. האם נערכו בדיקות לכיור מאוני החברה בשנים האחרונות, ומה העלו?

תשובת שר הבינוי והשיכון ד' לוי:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

חברת "שיכון עובדים" היא, כידוע, חברה הסתדרותית במעמד חברה משכנת.

משרדי עורך, דרך קבע, מעקבים ובדיקות אחר החברות המשכנות, המתחמים לבחינת נפח עסקאותיהן וכושר בנייתן. הבדיקות לא העלו מניעה להמשך העסקתה של חברת "שיכון עובדים" על-ידי הממשלה כחברה משכנת.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לשר הבינוי והשיכון גם על התנדבותו להשיב על שאלתה של חבר שלא נכח באולם. התשובה היתה מעניינת ומלמדת.

כבוד שר הביטחון ישיב על שאלתה. אדוני השר, הסטטיסטיקה לימדה אותנו, שהעבדנו אותך קשה במושב הזה. היום הוא היום האחרון, וגם בסיכום יש לך הכי הרבה שאלות.

33. הרצאת רב בכסים צבאי

חבר הכנסת י' צבן שאל את שר הביטחון ביום י"ד בטבת התשמ"ט (22 בדצמבר 1988):

מפנייה שהגיעה אלי נודע לי, כי בכסים הטירונים "צוקי עובדה" חויבו חיללים שנשארו בשבת, 19 בנובמבר 1988, ולא באו לבקרם לשמוע הרצאה מפי רב הכסים.

היו"ר ד' שילנסקי:

שר הבינוי והשיכון ישיב על שאלתה מס' 401 מאת חבר הכנסת שמעון שטרית. חבר הכנסת שטרית איננו נוכח. התשובה חימסר לפרוטוקול.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

ירשה לי אדוני היושב ראש להשיב על שאלתה מיוחדת זו כי היא רנה בנושא אקטואלי מאוד.

401. ריבית על משכנתאות

חבר הכנסת ש' שטרית שאל את שר הבינוי והשיכון ביום ב' באדר ב' התשמ"ט (9 במרס 1989):

הבנקים למשכנתאות הנותנים הלוואות לזכאי משרד השיכון מלווים את הכסף בריבית הנעה בין 0% לבעלי ניקוד גבוה לבין 6% לבעלי ניקוד נמוך. רוב הזכאים מקבלים את ההלוואה בריבית של 6% + הצמדה.

ברצוני לשאול:

1. האם שקל משרד השיכון להפחית את הריבית על המשכנתאות לכ-4%, כמו התמורה כעד אג"ח — איגרות חוב צמודות, או תוכניות חיסכון?

2. האם שקל משרד השיכון להוריד את שערי הריבית של ההלוואות המשלימות הניתנות על-ידי הבנקים למשכנתאות?

3. מאחר שרוב הזכאים למשכנתאות נאלצים לקחת גם הלוואות משלימות בריבית גבוהה, האם שקל משרד השיכון להגדיל את המשכנתאות הניתנות לציבור?

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

1 — 3. חבר הכנסת שטרית צודק בקביעותיו. התשובה על כל שלוש שאלות השאלתה היא חיובית והולמת את עמדותי ופעולתי.

הורדת הריבית במשק אכן מחייבת שינוי משמעותי בשיעור הריבית המוטלת על המשכנתאות, ותביעה זו הגשנו למשרד האוצר כבר לפני שבועות מספר.

עמדותי היא, כי "צדקה מתחילה מבית", וכי אין להטיל על זכאי הדיוור נטל כבד מזה המתחייב מתנאי המשק. רמת הריבית על המשכנתאות לזכאים חייבת להיגזר מעלות גיוס הכסף על-ידי משרד האוצר, שהרי אין המדינה אמורה לעשות רווחים כלשהם מהעמדת הלוואות לרשות חסרי דיור.

משרדי מגבש עתה תוכנית שעיקריה הם הגדלת נפח ההלוואות והפחתה משמעותית של הריבית המוטלת על ההלוואות האלה, לזכאים כמובן.

אני מניח כי צדקת הדרישה, כפי שהיא נראית לי ולשואל הנכבד, לא תיחקל בסירוב עקשני מטעם האוצר ותוכנית זו אכן תצא אל הפועל בשבועות הקרובים.

429. הקצאה כספית להתנחלויות

חבר הכנסת ע' ויסמן שאל את שר הבינוי והשיכון ביום ב' באדר ט' התשמ"ט (16 במרס 1989):

ב"חדשות" מיום 28 בפברואר 1989 מצוין כאילו ייתן משרד השיכון להתנחלויות 1.5 מיליון שקל — כסף שנלקח ממענקים להלוואות ולבתי-יילים וכן מהקצבה לבניית מקלטים ומכני ציבור בקיבוצים וביישובים דרוזיים וצ'רקסיים.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים האלה נכונים?

2. האם ההוראות מתירות לחייב חייל הנשאר בשבת בבסיסו לשמוע הרצאה?

3. האם מופעלות הוראות מחייבות מקבילות באורח שיטתי גם לגבי מרצים והרצאות בשבת בנושאים שאינם נושאים אופי דתי?

4. מה מתכוון שר הביטחון לעשות כדי להבהיר את הנהלים הרצויים בתחומים אלה?

תשובת שר הביטחון י' רבין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הנתונים נכונים בעיקרם. אכן, החיילים אשר נשארו בשבת בבסיסם שמעו הרצאה מפיו של מרצה שאינו רב הבסיס והוא שייך ליחידת המרצים של הרבנות הצבאית.

2 — 3. על-פי הפקודות הקיימות ניתן לחייב חיילים לשמוע הרצאות כאשר הם נשארים בבסיסם בשבת, וזאת ככל נושא המצוי במסגרת החינוך וההסברה בצה"ל, לרבות נושאים הקשורים ביהדות, בהיסטוריה של היהודים וכו'.

4. הנהלים הקיימים בהוראות פיקוד עליון בעניין "החינוך בצבא" משקפים נאמנה את מטרות החינוך ביחידה צבאית.

126. דחיית שירות צבאי

חבר הכנסת י' שריד שאל את שר הביטחון ביום י"ג בשבת התשמ"ט (19 בינואר 1989):

משה גפני קיבל לפני 18 שנה דחיית שירות צבאי ככחור ישיבה. זה עשר שנים הוא עוסק בפעילות פוליטית, ועכשיו גם נבחר לכנסת.

ברצוני לשאול:

1. האם פעילות פוליטית מלאה היא כגדר "תורתו אומנותו"?

2. האם יש כוונה לגייס את גפני לשירות צבאי?

תשובת שר הביטחון י' רבין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בהתאם להסדר הקיים, כל פעילות שהיא אשר אינה עולה בקנה אחד עם ההתחייבות הכללית שעליה חותם מי שמבקש דחיית שירות — אסורה.

2. על-פי סעיף 7(א) לחוק חסינות חברי הכנסת, זכויותיהם וחובותיהם, התשי"א — 1951, חבר כנסת פטור מחובת שירות סדיר.

אשר לשירות מילואים, על חבר הכנסת גפני חלים כל הכללים החלים על שאר חברי הכנסת. מוכן כי בעתיד, אם וכאשר יפסיק חבר הכנסת גפני לכהן כחבר הכנסת, יחולו עליו כל הכללים המקובלים לגבי שירות במילואים, כפי שהם חלים על כלל אזרחי המדינה, ובהתאם לנסיבות האישיות.

127. הנפת דגל הלאום על כלי רכב

חבר הכנסת מ' איתן שאל את שר הביטחון ביום י"ג בשבת התשמ"ט (19 בינואר 1989):

ביום ה', 29 בדצמבר 1988, קיימתי עם אלוף פיקוד המרכז עמרם מצנע שיחה, ובה הוא מסר לי, כי קיימת הוראה קבועה, שלפיה חיילי צה"ל מונעים מכלי רכב שעליהם מונף דגל הלאום מעבר בכל רחבי יהודה ושומרון.

דברים אלו צומדים בסתירה להודעתך כנסת.

ברצוני לשאול:

1. כיצד יש ליישב הסתירה בין הודעתך כנסת לבין דברי אלוף פיקוד המרכז?

2. אם אכן קיימת הוראה כזו, מה היא הסיבה להנהגתה?

3. אילו צעדים נוקט צה"ל על-מנת לטפח בקרב חייליו יחס של כבוד לדגל הלאום?

תשובת שר הביטחון י' רבין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 2. הוראת פיקוד מרכז אשר להנפת דגלי לאום על כלי רכב באזורי יהודה ושומרון התייחסה למקומות מסוימים ולנסיבות מסוימות, כאשר הנפת הדגלים עלולה להביא להפרות סדר ולפגיעה בסדר הציבורי. ממילא אין סתירה בין דברי שר הביטחון כנסת בתשובה על שאלתך של חבר הכנסת שאול עמור בעניין זה לדברי אלוף הפיקוד.

3. לחיילי צה"ל ולמפקדיו יש, כמובן, יחס של כבוד לדגל הלאום, אולם, שימוש בדגל הלאום באופן העלול לגרום להפרות סדר מקשה על חיילי צה"ל בפעילותם לשם השלטת סדר וביטחון באזורי יהודה ושומרון.

164. אשפוז פצועים וחולים מעזה

חבר הכנסת ח' אורון שאל את שר הביטחון ביום כ' בשבת התשמ"ט (26 בינואר 1989):

בתאריך 13 בינואר 1989 הובא יעקב מחמד אל-סחלוב, תושב מחנה הפליטים נוסיריאת, לבית-החולים "אל-מוקסד" במזרח-ירושלים כשכדור בראשו. הוא נפטר לאחר זמן קצר.

ברצוני לשאול:

1. מדוע לא מטופלים חולים ופצועים קשה תושבי עזה בבית-החולים "ברזילי" באשקלון?

2. מדוע נאלצים פצועים במצב כה חמור להתאשפז בבתי-חולים מרוחקים מרחק שעה וחצי ויותר של נסיעה?

3. האם מצב זה פירושו סיכון חייהם של חולים ופצועים תושבי עזה?

4. אילו אמצעים נוקט משרדך?

שר הביטחון י' רבין:

ככלל, כל פצוע קשה בשטחי רצועת-עזה מועבר לבתי-החולים בישראל. לגבי המקרה שציין חבר הכנסת אורון, לפי הדיוע לי, הוא לא פונה באמצעותנו ולכן הוא הועבר לבית-חולים בירושלים המזרחית. לכן הוא מקרה חריג. בדרך כלל לא כך נהוג.

1. יעקב מחמד אל-סחלוב ממחנה הפליטים נוסיריאת ניסה לזרוק בלוק-אבן לעבר סוור צה"ל ב-12 בינואר 1989 בשעה 17:00. נורה לעברו כדור פלסטיק, והוא נפגע בראשו; מאוחר יותר הוא נפטר מפצעיו. האירוע התרחש במחנה

תשובת שר הביטחון י' רבין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1—2. האירוע נחקר עלידי משטרת ישראל. לאור תוצאות חקירת המשטרה ישקלו הגורמים המוסמכים מה הם הצעדים שראוי לנוקטם.

3. פארוק אחד שחאדה נושא נשק המיועד להגנתו האישית ולמטרה זו בלבד, וזאת לאחר שהותקף פעמים מספר ואף נגרם נזק כבד לרכושו. אין כל הצדקה עניינית להפקיע את נשקו של הנ"ל.

202. איזימון ראשי רשויות מקומיות
ערביות לדיון

חבר הכנסת ח' זיאד שאל את שר הביטחון ביום כ"ז בשבט התשמ"ט (2 בפברואר 1989):

מפקדת העורף בפקיד הצפון זימנה את ראשי הרשויות המקומיות בצפון כדי לדון בכוננות היישובים למקרה של רעידה אדמה. לפגישה הנ"ל לא הוזמן שום ראש רשות ערבי.

ברצוני לשאול:

1. אילו ראשי רשויות הוזמנו?

2. מדוע לא הוזמנו ראשי רשויות ערביות?

3. האם מוכן השר לפעול כדי להזמין מייד את ראשי הרשויות הערביות יחד עם ראשי הרשויות היהודיות?

תשובת שר הביטחון י' רבין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1—3. לכנס בעניין כוננות יישובים למקרה של רעידת אדמה הוזמנו ראשי רשויות אשר יישוביהם נכללים במעגל הסיכון בלבד, ללא כל אבחנה בין יישובים יהודיים, ערביים ואחרים.

203. מתקן הכליאה בהריה

חבר הכנסת ח' פארס שאל את שר הביטחון ביום כ"ז בשבט התשמ"ט (2 בפברואר 1989):

מדוח האגודה לזכויות האזרח מ־21 בנובמבר 1988, הוסקרו את תנאי הכליאה במתקן דהריה, עולה כי שוררים בו צפיפות כתאי הכליאה ותנאי סניטציה ירודים, העדר טיפול רפואי הולם, אי־סדרים בכל הקשור לטיולי העצירים, ביקורי משפחות ועוד.

ברצוני לשאול:

1. האם המצב במתקן מוכר לשר?

2. אילו צעדים נוקט משרד להבטחת פגישות בין עצור לבין עורך־דינו בתוך 14 יום מיום כליאתו?

3. מה נעשה להבטחת מתן טיפול רפואי לעצירים?

4. אילו צעדים נוקט משרד להבטחת נהלים תקינים לביקורי משפחות?

5. מה נעשה לשיפור תנאי הכליאה והמצב הסניטרי בתאים?

6. מה הם נהלי היציאה לטיול המובטחים לעצירים והאם הם מיושמים?

הפליטים נוסעיראת. הנתונים כשאלה זו אינם נכונים, שכן פצועים תושבי עזה מופנים לבית־החולים "ברזילי" בהתאם להחלטת הרופא.

2—4. לעתים מחייב סוג הפציעה התפנות לבית־חולים מסוים המתמחה בטיפול בסוג זה של פציעה. במידת הצורך נעשה הפינוי במסוק. הפינוי לבית־חולים מסוים נעשה אפוא דווקא על מנת לאפשר לפצוע לקבל את הטיפול הטוב ביותר.

165. אנדרטאות בשומרון

חבר הכנסת א' ורדיגר שאל את שר הביטחון ביום כ' בשבט התשמ"ט (26 בינואר 1989):

בעקבות הריסת גל־עד לזכרו של שמעון אדרי הי"ד שנרצח ליד צומת־יקר, נערך עימות בין מתנחלים ובין חיילי צה"ל.

ברצוני לשאול:

1. מה היא מדיניות משרד הביטחון בנושא הקמת אנדרטאות לזכר חללים ככלל ובשומרון בפרט?

2. האם יאפשרו שלטונות הביטחון למשפחות החללים להקים אנדרטאות?

תשובת שר הביטחון י' רבין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1—2. כללית, על־פי חוק הגנים הלאומיים, שמורות הטבע ואתרי הלאום, התשכ"ג—1963, רשאי שר הביטחון להכריז ברשומות על שטח או אתר הנצחה כאתר הנצחה ממלכתי, וזאת בכפיפות לאישור התוכנית על־פי חוק התכנון והבנייה ולאחר שנועץ במועצת אתרי הנצחה, והכול כאמור בחוק.

הקמת אנדרטה שלא על־פי החוק האמור מהווה עבירה פלילית שעונשה עד שישה חודשי מאסר.

אשר להקמת אנדרטאות בתחומי יהודה ושומרון — החוק האמור לא הוחל בתחום אזורי יהודה ושומרון. על־פי מדיניות משרד הביטחון אין מניעה להקמת אנדרטאות בתחומי היישובים, בהתאם לכללים המוקבלים. אולם, אין להקים אנדרטאות מחוץ ליישובים, בלי לקבל אישור מראש של מערכת הביטחון. כל פנייה לגורמים המוסמכים במערכת הביטחון תישקל לגופה.

167. שימוש בנשק חם בעג'ה־ג'ינ

חבר הכנסת ע' דראושה שאל את שר הביטחון ביום כ' בשבט התשמ"ט (26 בינואר 1989):

ביום 24 בדצמבר 1988 נפצעו ארבעה תושבים ממשפחת ע' (השם המלא מופיע במקור) בעג'ה־ג'ינ כתוצאה משימוש בנשק חם שנעשה על־ידי תושב הכפר פא"ש (השם המלא מופיע במקור) ובני משפחתו. תושבי עג'ה קובלים שפ' הנ"ל פוגע בהם וברכושם באופן חמדי בגלל תמיכת השלטונות בו ובמשפחתו.

ברצוני לשאול:

1. האם נערכה חקירה בנושא היריות, ומה היו תוצאותיה?

2. מה הם הצעדים שיינקטו כדי להעניש את התוקפים ולמנוע הישנות מקרים כאלה?

3. האם שקל השר הפקעת הנשק שבידי התוקפים?

משהו כפי שהובטח על-ידי המושל לפחות בכלי התקשורת כאשר אירע המקרה? לזכות המושל ייאמר, שהוא ביקר את המשפחה, הביע את צערו והבטיח פרסום של תוצאות החקירה.

שר הביטחון י" רבין:

כאמור, הנוהל הצבאי הוא, שעל כל מקרה מוות שבו קשור כוח צבאי מתקיימת חקירת משטרה-צבאית-חקורת. את ממצאי חקירתה מעבירים לפרקליטות, והיא מחליטה האם חומר החקירה מספיק או יש להמשיך בחקירה. היא מגיעה למסקנה, בטרם מגיעה הפרקליטות למסקנות. כל פרסום נתון יהיה לא-אחראי. במקרה דנן, העדר נכונות לשיתוף הפעולה, בראש וראשונה מצד האב, עם החוקרים, הכביד ומכביד על הגעה למסקנות בקצב מהיר יותר.

240. איומי מתנחלים מאריאל על הכפר בידיה

חבר הכנסת ח' יואל שאל את שר הביטחון ביום ד' באדר א' התשמ"ט (9 בפברואר 1989):

מכתבה בעיתון "חדשות" מיום 26 בינואר 1989 עולה, כי ביום 25 בינואר 1989 פשטו מתנחלים מאריאל על הכפר בידיה והפיצו קריאה בערבית, שאותה הם כינו כרוז מס' 1. באותה קריאה קראו מתנחלי אריאל לתושבי בידיה לחדול ממעשים שהם כינו אותם טרור, פן יבולע להם. אותם מתנחלים כתבו, כי אם יימשכו הפעולות של תושבי בידיה, "יירגם נזק לכס, לבני משפחותיהם ולרכושם". הכרוז מוסבר כקריאה אחרונה לפני שיהיה מאוחר מדי והמתנחלים יאבדו את סכלנותם ולא ישבו עוד בחיבוק ידיים.

ברצוני לשאול:

1. האם נחקר המקרה הנ"ל? אם כן — מה הן תוצאות החקירה?
2. האם ינקטו צעדים כדי למנוע פגיעה מצד המתנחלים בתושבי בידיה וכפרים אחרים? אם כן — אילו צעדים?

תשובת שר הביטחון י" רבין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 2. תלונות כאשר להתנהגות אורחים אינן בתחום אחריותו של שר הביטחון.

עם זאת, וכדי שלא להשתמש מתשובה, בדקתי העניין עם משטרת ישראל ונמסר לי כי ב-25 בינואר 1989 נחפסו מתיישבים מספר מאריאל. הם נחקרו ונפתחו נגדם תיקים. החקירה נמשכה.

241. היחס לחיילים שהתפרעו במחנה הפליטים קלנדיה

חבר הכנסת מ' וילנר שאל את שר הביטחון ביום ד' באדר א' התשמ"ט (9 בפברואר 1989):

בתאריך 25 בינואר 1989 סיימו את קורס המ"כים 14 הצנחנים שהתפרעו במחנה הפליטים קלנדיה כחודשיים לפני התאריך הנ"ל. אף שבנוסף על מאסרם הם הורחו בזמנם מן הקורס, הם הורשו בסופו של דבר לגמור אותו כשבועיים לאחר חבירהם. ב"חדשות" מיום 26 בינואר 1989 נמסר כציטוט מפי אחד החיילים, כי "הבטיחו לנו שבמבחנית הצבא האירוע נשכח, ושם נרצה נוכל ללכת לקורס קצינים או לכל קורס אחר — — העניין מתחיל להישכח".

תשובת שר הביטחון י" רבין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 6. כל הנושאים הקשורים לתנאי אחזקת העצורים במתקן כליאה הדירה נבחנים בימים אלו על ידי בית-המשפט הגבוה לצדק — בג"ץ 29/89. תשובת המדינה על העתירה הנדונה תתייחס לכל השאלות המועלות בשאלתה.

205. חקירת מורים ערבים מהשטחים

חבר הכנסת ח' רמון שאל את שר הביטחון ביום כ"ז בשבט התשמ"ט (2 בפברואר 1989):

העיתון "דבר" מיום 22 בינואר 1989 פרסם ידיעה שלפיה זימנו כוחות הביטחון לחקירה מחנכים ערבים מהשטחים אשר השתתפו במפגשים עם מחנכים ישראלים בנושא חינוך.

ברצוני לשאול:

1. האם הידיעה בקשר לחקירתם של המורים מהגדה נכונה?
2. אם כן — מדוע זומנו המורים לחקירה? ב. מה העלתה חקירתם?

תשובת שר הביטחון י" רבין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 2. בירורי העלה שהידיעה אינה נכונה.

206. מותו של פגוט בשכם

חבר הכנסת ח' אורון שאל את שר הביטחון ביום כ"ז בשבט התשמ"ט (2 בפברואר 1989):

ביום 18 באוקטובר 1988 נורה למוות הפעוט ד"א חאג' מחמד בן החמש תושב העיר שכם. בכיקורו בכיתו של המנוח הביע המושל הצבאי התנצלות והבטיח להוריו של הפעוט שתיערך חקירה בעניין מותו.

ברצוני לשאול:

1. האם מתקיימת חקירה?
2. באילו שלבים נמצאת החקירה?
3. האם זומנו האב וקרובים אחרים שנמצאו במקום לתת עדות?

שר הביטחון י" רבין:

1 — 2. חקירת משטרה-צבאית-חקורת בנושא נסתיימה והתיק הועבר לפרקליטות הצבאית לבחינה ולהסקת מסקנות.

3. האב זומן לחקירה אולם לא נענה להזמנה זו. קרובים אחרים לא נחקרו. במהלך בדיקת התיק על-ידי הפרקליטות ייבחן הצורך בגביית עדויות נוספות או שמא ניתן לסכם את התיק בהסתמך על החומר הקיים.

הו"ר ד' שילנסקי:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת אורון, בבקשה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

היות שמדובר במוות של פגוט בן חמש שהתרחש לפני למעלה מחצי שנה ונאמר על-ידי גורמי הממשל שתתפרסמה תוצאות החקירה, האם העובדה שעד עכשיו, חצי שנה לאחר האירוע, שהוא חריג מאוד ובעייתי מאוד, לא היתה דרך לפרסם

ברצוני לשאול:

1. מי נתן את האישור לכך שהחיילים ימשיכו את הקורס ומה היו הנימוקים לכך?

2. האם החלטה מעין זו משרישה את תופעת האלימות ונותנת לגיטימציה להשתוללות?

שר הביטחון י' רבין:

1. החיילים המשיכו בקורס המ"כים בהתאם לאישור מפקד המפכ"ש — מפקדת חילות השדה — ולאחר שריצו את עונשם.

2. החיילים הועמדו לדין ונענשו בהתאם לחוק. לאחר ריצוי העונש אין מניעה שימשיכו בהכשרתם הצבאית.

242. מספר הנפגעים הפלשתינים בשטחים

חבר הכנסת ד' צוקר שאל את שר הביטחון ביום ד' באדר א' התשמ"ט (9 בפברואר 1989):

ביום 24 בינואר 1989 פרסם דובר צה"ל נתונים על מספר הנפגעים במהלך האינתיפאדה בשטחים. על-פי דבריו, נהרגו עד אותו יום 288 פלשתינים.

בתחילת דצמבר 1988 פרסם סגן הרמטכ"ל נתונים משלו. על-פי גרסתו, נהרגו 301 פלשתינים ונפצעו 3,460.

ביום 28 בדצמבר 1988 קבעת בוועדת החוץ והביטחון, כי 320 איש נהרגו ו-7,000 נפצעו מאז תחילת האינתיפאדה.

נוכח הנתונים הללו, ברצוני לשאול:

1. מה הוא המספר הרשמי, שמאחוריו עומדת מערכת הביטחון, אשר למספר ההרוגים הפלשתינים ולמספר אזרחי ישראל שנהרגו?

2. מה הוא המספר הרשמי, שמאחוריו עומדת מערכת הביטחון, אשר למספר הפצועים — פלשתינים וישראלים — שאושפזו בבתי-חולים מאז תחילת ההתקוממות?

3. האם שקל שר הביטחון ליצור מערך איסוף אינפורמציה ודיווח שיאפשר הגשת נתונים אחידים וזהים לציבור?

תשובת שר הביטחון י' רבין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. נכון ל-15 בפברואר 1989 נהרגו 298 חושבים באזור יהודה ושומרון ואזור חבל-עזה מפעילות כוחות הביטחון. יש נפגעים נוספים, שלא מפעילות כוחות הביטחון.

נכון ל-15 בפברואר 1989 נהרגו 9 אזרחים ישראלים ו-4 חיילים.

2. נכון ל-15 בפברואר 1989 נפצעו 4,595 חושבים מקומים באזור יהודה ושומרון ובאזור חבל-עזה.

נכון ל-15 בפברואר 1989 נפצעו 469 אזרחים ישראלים ו-856 חיילים.

3. מערך איסוף אינפורמציה ודיווח קיים, כמובן, בצה"ל, כאשר דובר צה"ל הוא המרכז את הנתונים מהגופים הצבאיים המקבלים דיווחים שוטפים בנדרן.

יצוין כי נתוני דובר צה"ל התייחסו לנפגעים אך ורק מפעילות כוחות הביטחון, ואילו הנתונים שנמסרו על-ידי

סגן הרמטכ"ל כוללים את כל ההרוגים מסיבות שונות, כגון אלו שנפגעו על-ידי חושבים מקומיים או מסיבות אחרות.

243. נזקי פיצוץ בית בטול-כרם

חבר הכנסת ע' דראושה שאל את שר הביטחון ביום ד' באדר א' התשמ"ט (9 בפברואר 1989):

פורסם כי ביום 27 בינואר 1989 פוצץ הבית של משפחת חאלוב בטול-כרם. בבית גרות ארבע משפחות.

כתוצאה מההתפוצצות ניווקו עוד שישה בתים בסביבה.

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים נכונים?

2. אם כן — למה פגע העונש גם במשפחות חפות?

3. למה השתמשו בחומר נפץ שגרם נזק לבתים אחרים בסביבה?

4. האם שוקל משרד הביטחון לפצות את המשפחות שניזוקו כתוצאה מההריסה?

תשובת שר הביטחון י' רבין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

אלוף פיקוד המרכז דיווח לי:

1 — 2. כתוצאה מפיצוץ בית משפחת חאלוב בטול-כרם ניווק רק מבנה אחד — מאפייה, השוכן סמוך לבית שפוצץ.

3. בעל המבנה הסמוך והשוכר הוזמנו על-מנת לקבוע את שיעור הנזק ותוכן נכונות עקרונית למתן פיצוי, אולם לא נענו להזמנה זו ואף לא הגישו כל דרישה כתובה בנדרן.

היו"ר ד' שילנסקי:

שר הביטחון ישיב על שאלתא מס' 267 מאת חבר הכנסת רחבעם זאבי. זו הפתעת המושב. אני חושב שזו פעם ראשונה, והיא קרית דווקא ביום האחרון של המושב, שהוא איננו באולם. תמיד הוא יושב כאן צמוד לכיסא, ובישיבה האחרונה הוא איננו.

חגי מירום (המערך):

הוא יושב בוועדה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אבל פה הוא איננו. אדם נמצא בכל הישיבות, למשל ולדוגמה, וביום האחרון הוא איננו נוכח.

267. סרבי שירות

חבר הכנסת ר' זאבי שאל את שר הביטחון ביום י"א באדר א' התשמ"ט (16 בפברואר 1989):

בעיתון "דבר" מיום 25 בינואר 1989 מסופר, כי "נפוצ למדי הסדר שלפיו עוקפים מפקדים בצבא את איום הסרבנות על-ידי שינוי ייעוד למסר. המדיניות הבלתי רשמית הרווחת היא להתחשב במסרבים המתונים למיניהם — זאת על-ידי שינוי ייעוד משירות בשטחים לשירות באבטחת מתקנים, באבטחת מפקדות היחידות בעורף, דהיינו בתוך 'הקו הירוק', או על-ידי דחיית מועד השירות".

ברצוני לשאול:

1. האם הדברים הנ"ל ידועים לשר?

עולות כדי 37 מטר מעל הגובה המתוכנן למסגד, שהוא 33 מטר.

2 — 3. חידוש הבנייה יתברר בפני רשויות התכנון, אשר תשקולנה את האפשרויות השונות.

305. ירי בצעירים בעזה

חבר הכנסת מ' וילנר שאל את שר הביטחון ביום י"ח באדר א' התשמ"ט (23 בפברואר 1989):

נודע לי, שהיחידה מילואים שמספרה 863 (ד"צ 02978) שירתה ברצועת-עזה מאמצע דצמבר 1988 עד אמצע ינואר 1989. בערב 2 בינואר 1989 בין השעות 20:00 ל-22:00 ליוו כעורה חיילים מפלוגה א' את השב"כ כדי לכבד מעצרים. בשלב מסוים, ליד אחד הבתים בשכונת זיתון בעיר עזה, הבחינו החיילים בשלושה בני אדם שנראו כורחים מכיוון הבית שאליו צעדו החיילים. החיילים פתחו באש תיה לכיוון אותם אנשים, ומהירי נהרג אחד, שני נפטר מפצעיו בבית-החולים והשלישי לקה בהלם. באותו לילה טענו קצינים מאותה יחידה, כי "החיילים שירו עשו שטות, טעו ופעלו בניגוד להוראות הפתיחה באש וכנגד החוק". לאחר יומיים קיבלו היורים לגיטימציה מאותם קצינים, וזאת ללא כל בירור ובדיקה.

היורים טענו, שירי כי היה חשד שהשלושה מחזיקים בכיתם אמצעים לפעילות חבלנית.

ברצוני לשאול:

1. האם המקרה מוכר לשר?

2. אם כן — מה נעשה בנדון?

3. אם נעשה בירור, מה היו תוצאות הבדיקה?

4. אם נמצא שהחיילים לא פעלו כחוק והפרו את הוראות הפתיחה באש, האם הם נענשו, ואם כן — מה היה עונשם?

5. אם המקרה הנ"ל אינו ידוע לשר, האם מוכן השר לבדוק את הפרשה ולדווח על תוצאותיה של הבדיקה?

שר הביטחון י' רבין:

1 — 5. נושא מותם של שני צעירים ביום 2 בינואר 1989 בעזה מצוי כעת בחקירת משטרה-צבאית-חוקרת.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני רואה שחבר הכנסת ורדיגר מצביע. אני מצטער, אומנם צינתי שראיתי אותך במשכן, אבל הנוהג הוא, שכאשר קוראים בשמו של חבר הכנסת והוא איננו נוכח באולם, לא חוזרים לשאלתו. מה גם ששר הבינוי והשיכון כבר עזב את האולם.

309. רציחת ערבים בידי ערבים

חברת הכנסת ג' כהן שאלה את שר הביטחון ביום י"ח באדר א' התשמ"ט (23 בפברואר 1989):

לאחרונה אנו עדים לתופעה של רציחת ערבים בידי ערבים בטענה של שיתוף פעולה עם שלטונות ישראל או בגלל יריבויות בין ארגוני הטרור השונים.

ברצוני לשאול:

1. מאז תחילתן של המהומות בדצמבר 1987 באזורי ישי"ע ואף מעבר ל"קו הירוק" בתוך המדינה פנימה, כמה ערבים

2. האם קיבלה מדיניות זו את אישורו?

3. האם השר שוקל להורות על חקירת מידע זה?

4. האם השר שוקל להורות על הפסקת נוהג זה?

תשובת שר הביטחון י' רבין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 ו-3. הדברים המובאים בידיעה בעיתון "דבר" הם כלליים ואין בהם פרטים שעל-פיהם ניתן יהיה לבדוק אותם. אם יימסרו פרטים מפורטים יותר, ייבדק העניין.

2 ו-4. מדיניות הצבא היתה והינה, כי יש להעמיד לדין כל חייל המסרב לשרת במקום שנקבע לו. צה"ל לא ישלים עם הפיכת השירות הצבאי למכשיר לביטוי עמדות פוליטיות ולא יינתן לקבוצת חיילים זו או אחרת להכתיב לצבא היכן חשרת.

271. ענישת תושבי קבטיה

חבר הכנסת ע' דראושה שאל את שר הביטחון ביום י"א באדר א' התשמ"ט (16 בפברואר 1989):

נמסר לי, כי זה כשנה מנועים תושבי קבטיה-ג'נין מלצאת מהאזור לירדן כחלק מעונש קולקטיבי שהוטל על הכפר.

ברצוני לשאול:

1. האם הדבר נכון?

2. אם כן — מתי יותר לאנשי קבטיה לצאת לירדן?

תשובת שר הביטחון י' רבין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בעקבות האירוע החמור בכפר קבטיה, של רצח תושב שהיה חשוד על-ידי התושבים בסיוע לשירותי הביטחון. הוחלט, כי מטעמי ביטחון יש למנוע מתושבי המקום יציאה לירדן.

2. כעת אין עוד מניעה כללית ליציאה לירדן, אולם עדיין קיימת מניעה, כאמור, לגבי תושבים מסוימים, וזאת מסיבות ביטחוניות.

272. הפסקת בניית מסגד בחברון

חבר הכנסת נ' מסאלחה שאל את שר הביטחון ביום י"א באדר א' התשמ"ט (16 בפברואר 1989):

בעיתון "ידיעות אחרונות" מיום 15 בינואר 1989 פורסם, כי בניית המסגד על-שם ח'אלד אבן-יילר בחברון, הגובל בקריית-ארבע, הופסקה בגלל לחץ המועצה המקומית קריית-ארבע על המינהל האזרחי.

ברצוני לשאול:

1. מדוע הופסקה הבנייה?

2. האם תחודש הבנייה בקרוב?

3. אם כן — מתי?

תשובת שר הביטחון י' רבין:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בניית המסגד בחברון הופסקה בעבר בשל חריגות מתנאי הרשיון שהוצא על-ידי עיריית חברון. חריגות אלו

מהעדר טיפול שיקומי נאות נאלצים החולים הנ"ל להישאר בבית-החולים או לחזור לכתיהם ללא שיקום.

ברצוני לשאול:

1. כיצד מתכוון משרדך להתמודד עם בעיית העדר טיפול רפואי שיקומי לתושבי השטחים?
2. האם נשקל להקים את מרכז השיקום ברמאללה, שלבנייתו כבר הושגו הכספים הדרושים?
3. כיצד מתמודד משרדך עם העדר מתקנים ואמצעי פיסיותרפיה בבתי-החולים בגדה?

תשובת שר הביטחון י' רבין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הטיפול הרפואי השיקומי בשטחים אכן סובל מקשיים הנובעים רובם ככולם מחוסר תקציבים. עם זאת ועל אף הקשיים האובייקטיביים במימון טיפול שכזה, המינהל האזרחי באזור יהודה ושומרון וחבל-עזה עושה את כל המאמצים לפתח שירות טיפול רפואי שיקומי במסגרת יכולתו התקציבית הקיימת.

2. המינהל האזרחי באזור יהודה ושומרון אישר את הקמת פרויקט מרכז השיקום ברמאללה כבר לפני חודשים מספר.

3. המינהל האזרחי השקיע בשנים האחרונות עשרות מיליוני שקלים הן ברכישת ציוד ומכשור רפואי לבתי-החולים בשטחים והן בקידום רמת-המימנות של הרופאים בשטחים. ברור כי האירועים ביהודה, שומרון וחבל-עזה רק הגבירו את הדרישות והצרכים של האוכלוסייה המקומית, מעבר ליכולת המשרד למלאה, עקב מגבלות בתקציב הקיים. עם זאת, מערכת הביטחון מעודדת סיוע מצד גורמים בין-לאומיים לשיפור המערכת הרפואית גם באזור יהודה ושומרון וחבל-עזה.

314. תפקיד משטרה-צבאית-חקירת

חבר הכנסת ח' אורון שאל את שר הביטחון ביום י"ח באדר א' התשמ"ט (23 בפברואר 1989):

בעת האחרונה היה פרסום גובר של מקרים חריגים, הדרושים חקירת מצ"ח.

ברצוני לשאול:

1. כמה תיקים פתחה מצ"ח בעניין מוות בלתי טבעי של ערבים?
2. בכמה מן המקרים האלה זומנו עדי ראיה לחקירה?
3. כמה תיקים פתחה מצ"ח בעניין התנהגות חריגה של חיילי צה"ל?
4. כמה מן התיקים שהוזכרו הועברו לפרקליטות הצבאית לאחר תום החקירה?
5. האם תוגברו כוחות מצ"ח מאז פרץ האינתיפאדה?

שר הביטחון י' רבין:

1. מאז תחילת ההתקוממות נפתחו 254 תיקי חקירה שעניינם מוות בלתי טבעי של תושבים מקומיים באזור יהודה ושומרון וחבל-עזה.
2. בהתאם לצורכי החקירה מוזמנים עדי ראיה.

נרצחו בידי ערבים אם כתוצאה מחשדות של שיתוף פעולה ככיכול או כגלל יריבויות בין ארגוני הטרור מ"פתח" עד "חמאס"?

2. בכמה מקרים נתפסו מבצעי הרציחות, הועמדו לדין ונפסקו גנדים עונשים?

3. האם היו מבין המבצעים, וכמה, אלה ששוחררו מבתי-כלא בעסקה הגדולה של מאי 1985?

תשובת שר הביטחון י' רבין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. 25 איש.

2. 13 מקרים פוענחו ומבצעי הרצח, או חלקם, נעצרו. מרביתם נמצאים כהליכים שונים של העמדה לדין.

3. התשובה שלילית.

312. גרימת כוויות לילדים בשטחים

חבר הכנסת צ' ביטון שאל את שר הביטחון ביום י"ח באדר א' התשמ"ט (23 בפברואר 1989):

בתאריך 5 בפברואר 1989 נכוו קשות שני ילדים, בני 13 ו-8, מחפץ בוער שהושלך לעברם מרכב צבאי. גם ילדה בת 8 נכוותה קשות בכל גופה מחפץ בוער שהושלך עליה ממכונית אזרחית. במקרים קודמים נערכה חקירה והועלתה השערה שהכוויות נגרמו על-ידי נורים מיוחדים שבשימוש חיל-האוויר.

ברצוני לשאול:

1. האם נחקרו נסיבות המקרים הנ"ל?
2. האם נכונה הידיעה, שמקורם של גופים בוערים אלה הוא בצבא?
3. האם יש ברשותם של המתנחלים ציוד צבאי כזה?
4. האם נחקר מי הוא בעל הרכב האזרחי הנוזר?
5. האם קיימת הוראה בדבר שימוש בנוזר מסוג זה, ואם כן — מה הן ההוראות?
6. האם נשקלה הפסקה מיידית בשימוש בנוזר אלה מלבד לשימוש המקורי?

תשובת שר הביטחון י' רבין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. 2. 4. האירועים המוזכרים בשאלתא נחקרים על-ידי מצ"ח. החקירה טרם נסתיימה.

3. אין למערכת הביטחון כל ידיעה בעניין הנשאל.

5-6. כל עוד לא נסתיימה חקירת מצ"ח, לא ניתן להתייחס לשימוש, אם היה נורים צבאיים.

313. העדר טיפול שיקומי לתושבי השטחים

חבר הכנסת ח' פארס שאל את שר הביטחון ביום י"ח באדר א' התשמ"ט (23 בפברואר 1989):

בבית-החולים "אל מוקסד" במזרח-ירושלים מאושפזים כ-45 חולים משותקים ביותר מ-90% מחלקי גופם. כתוצאה

תשובת שר הביטחון י' רבין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. ג'עפר מחמד חסן ג'עפר יצא את האזור ב־1981 וחזר בשלהי 1988.

על־פי נוהלי אזור יהודה ושומרון וההלכה הפסוקה בכג"ץ, אדם אשר לא חידש את כרטיס היוצא במשך תקופה כה ממושכת ולא ביקר באזור מאבד את זכותו לתושבות. שכן מרכז חייו עבר למדינה אחרת.

לא נמצאה כל אינדיקציה שלפיה חויב הנדון שלא לשוב לאזור לפני 1985. כידוע, שב הנדון שלוש שנים מאוחר יותר מהמועד אשר, לדבריו, הוא נתבקש לחזור.

2. התשובה שלילית.

350. פריצת דרך פטרולים בנגב הדרומי

חבר הכנסת ר' זאבי שאל את שר הביטחון ביום כ"ה באדר א' התשמ"ט (2 במרס 1989):

נמסר לי, כי צה"ל מתכוון לפרוץ דרך פטרולים באזור נחל־גשרון בנגב הדרומי. פריצת הדרך תחייב חציבה ופגיעה בערכי נוף ייחודיים.

ברצוני לשאול:

1. האם הוחלט סופית על פריצת הדרך הנדונה?

2. האם קיים כורח ביטחוני לפעולה זו?

3. האם נבחנה חלופה אחרת, שפגיעתה בנוף תהיה מוערית או פחותה?

4. האם השר שוקל לתאם את הפעולה בתחום הזה עם החברה להגנת הטבע ושאר הגורמים המטפלים בשמירת הנוף ואיכות הסביבה?

תשובת שר הביטחון י' רבין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. נושא פריצת הדרך מצוי עדיין בעבודת מטה בין המערכת האזרחית ובין המערכת הצבאית.

2. שינוי קו הגבול באזור מעלה אילת, מראס־א־ג־נב עד חוף הים, בעקבות ההסדר עם מצרים, אכן מחייב היערכות צה"ל בהתאם, לרבות פריצת הדרך האמורה.

3. עדיין נבחנות חלופות מספר.

4. צה"ל מבצע תיאומים עם רשות שמורות הטבע על־מנת להימנע, ככל האפשר, מפגיעה בנוף.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לכבוד שר הביטחון.

ב. הצעה לסדר

ינמקו חברי הכנסת מאיר וילנר, מוחמד מיעאר ועבד־אלוהב דראושה.

חברי הכנסת, אני מבקש לשבת, ואני מבין שרוצים להעיר. תחילה ביקש רשות להערה חבר הכנסת חגי מירוס. בבקשה, חבר הכנסת מירוס.

3. מאז תחילת ההתקוממות נפתחו 375 תיקי חקירה שעניינם התנהגות חריגה של חיילי צה"ל.

4. 530 תיקים מתוך שני הסוגים שהזכרתי קודם לכן הועברו לעיון ולחוות־דעת לפרקליטות צבאית.

5. התשובה חיובית.

345. גרעיני הנח"ל

חבר הכנסת ר' זאבי שאל את שר הביטחון ביום כ"ה באדר א' התשמ"ט (2 במרס 1989):

מהנתונים שהתפרסמו בתקשורת עולה, שחברי גרעיני הנח"ל המשתחררים מן הצבא אינם נשאים במשקים עם שחרורם.

ברצוני לשאול:

1. מה הם הנתונים הנכונים לגבי גרעיני הנח"ל ב־10 השנים האחרונות?

2. מה הן הסיבות לתופעה זו?

3. האם, לאור הנתונים הללו, מוצדק להמשיך ולקיים את מסגרת הנח"ל?

תשובת שר הביטחון י' רבין:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1—2. אין בידינו נתונים לגבי 10 השנים האחרונות, אך במהלך חמש השנים האחרונות נשארו בקיבוצים כ־20% בממוצע מהמשתחררים בכל מחזור. צעירים אלו מהווים כיום את העתודה העיקרית להתיישבות הצעירה והחדשה.

3. לאור הנתון דלעיל, כהחלט כן.

349. גירושו של תושב א־סואחרה

חבר הכנסת ת' זיאד שאל את שר הביטחון ביום כ"ה באדר א' התשמ"ט (2 במרס 1989):

מר ג'עפר מחמד חסן ג'עפר, בן 26, בעל ת"ז מס' 98589016, תושב א־סואחרה, יצא בתאריך 18 באוקטובר 1981 ללימודים בברית־המועצות. תוקף תעודת המעבר שלו פג ב־18 באוקטובר 1984. בקשותיו לחידוש תעודת המעבר נדחו על־ידי הממשל הצבאי. ב־1988 הוא סיים את לימודיו, וב־9 בדצמבר 1988 חזר לארץ על־פי היתר ביקור. עשרה ימים לאחר מכן הוא נעצר וגורש לירדן.

ברצוני לשאול:

1. מדוע גורש הנ"ל מהארץ?

2. האם מוכן השר להורות על החזרת תעודת הזהות של הנ"ל, כדי שיוכל לחיות בביתו ועם בני משפחתו?

היו"ר ד' שילנסקי:

הסעיף הבא בסדר־היום: הצעת סיעת חד"ש להביע אי־אמון לממשלה בשל עמדות ראש הממשלה שמיר בשיתותיו בארצות־הברית, והצעת הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי־אמון לממשלה בשל הימנעותה מחגיגה על דברי השר לקליטת העלייה יצחק פרץ.

מבקש להפסיק את ישיבת המליאה לחצי שעה, עד שיסיימו הוועדות את ישיבותיהן וחברי הכנסת יבואו לאולם המליאה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אני מבין שגם חבר הכנסת וילנר רצה להעיר הערה דומה.

חברי הכנסת, אישרתי לוועדות לקיים ישיבות עד השעה 09:00 ותו לא. ועדה אחת אמרה, שלאור סדר-היום שלה, ייתכן שישביכה תימשך לכל היותר עד השעה 09:30. מתוך הנחה שיהיו במליאה חברי כנסת כאשר יענו על השאלות וסעיף זה של סדר-היום יימשך עד השעה 09:30, אישרתי לה לקיים את הישיבה עד השעה 09:30 לכל המאוחר. על שתי הוועדות האחרות אינני יודע. אם הן יושבות, הרי זה בניגוד להוראתי.

אני מבקש מייד מהמנגנון להפסיק את כל ישיבות הוועדות, פרט לוועדה שאישרתי לה לשבת עד השעה 09:30, ולא אפסיק את ישיבתה עשר דקות לפני הזמן. אני אכריז על הפסקה עד השעה 09:30, ואז נחדש את הישיבה.

אני מבקש סליחה. אני שומע שיש הצעה לסדר-היום, שזר הביטחון ישיב עליה והוא נמצא פה.

אני מבקש ממזכיר הכנסת לדאוג לכך שהודעתי תגיע לכל הוועדות, פרט לוועדה שאישרתי לה לשבת עד השעה 09:30. גם אם יהיה משהו באמצע הדברים, הישיבה תיפסק מייד, כי החל מהשעה 09:00 הוועדות יושבות באופן לא חוקי.

במקום לעשות הפסקה, אנחנו נמלא את הזמן. אני מבין שחבר הכנסת יובל נאמן מסכים.

יובל נאמן (התחיה):

גם מבקש.

היו"ר ד' שילנסקי:

האם מגישי הצעת האי-אמון הנמצאים פה מסכימים לכך, שנמלא את הזמן על-ידי הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת יובל נאמן? הכלל הוא, שרק שאלות מקדימים להצעות אי-אמון. אם אינכם מתנגדים, ואני מבין שאינכם מתנגדים, נקדים את ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת יובל נאמן.

ג. הצעה לסדר-היום

גורל חלופות ה"לביא" והכספים שנועדו לשם כך

מבחינת הצרכים הביטחוניים, וזו היתה גם אחת הסיבות לסגירתו של ה"לביא".

בשבועות האחרונים אנחנו שומעים שוב על תהליך, שהוא מעין המשך של תהליך הפירוק, של תהליך הסגירה. קראנו על 1,500 איש שפוטרו בתע"ש, על 354 העומדים להיות מפורטים, שרשימה שמית שלהם הוגשה לוועדי העובדים בתעשייה האווירית, על 250 אנשים שהוגשו לפטורים ברפ"ל. נוסף על כך היו ידיעות בעיתונות, שלפיהן לא הוחל בביצוע מרבית החלופות.

נשאלת השאלה: האם מה שיצא הוא, שאת ה"לביא" סגרנו, אבל את הדברים שהיו אמורים להיות חשובים עוד יותר ממנו לא ביצענו למעשה — וכך רק נחלשנו ולא נכנסנו למהלך אחר, שאמור היה לקדם אותנו?

בימים האחרונים היתה גם הודעה בתעשייה האווירית על כך שהזמנות מערכת הביטחון פחתו. נמסר גם, שסכום של

חגי מירום (המערך):

אדוני היושב-ראש, מדובר בתחילת דיון בשעה מוקדמת מאוד היום. בשעה שאנחנו מקיימים דיון במליאה מתקיימים במשכן דיונים של לפחות שלוש ועדות, שעליהם אני יודע. רוב חברי הכנסת מצויים כעת בדיונים בוועדות.

אדוני היושב-ראש, סדר-היום כפי שראיתי אותו מונח לפנינו, ועל-פי דברים שלמדתי מפי ותיקים בבית הזה, עתיד להסתיים מוקדם מאוד. הייתי רוצה לבקש ממכבוד היושב-ראש לשקול אפשרות להכריז כרגע על הפסקה עד השעה 11:00 ולחדש את הדיון בהצעת האי-אמון וההצעות האחרות לסדר-היום מאוחר יותר. שכן סדר-היום כפי שהוא נראה כרגע מאפשר לסיים את הישיבה בשעה סבירה גם אם תכריז על הפסקה. על-ידי כך נמנע מצב מבוז של חוסר נוכחות של חברים בבית הזה, כאשר ניתן היה לקיים גם את סדרי עבודת הוועדות באופן תקין וגם את סדר-יומה של המליאה. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת תופיק טובי, בבקשה.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, קודם כל, יש הצעות אי-אמון, ובדיון על הצעות אי-אמון הממשלה חייבת להשיב עליהן. אינני רואה כאן אף לא אחד מן השרים.

היו"ר ד' שילנסקי:

שר החוץ נמצא פה. כרגע שנתחיל הוא ייכנס לאולם.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כשנתחיל הוא ייכנס?

היו"ר ד' שילנסקי:

כן, הוא פה בכניין, כך הודיעו לי.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

הוא צריך היה להיות באולם המליאה לפני תחילת הדיון בהצעת האי-אמון.

שנית, אם אישרת לוועדות לקיים ישיבות בשעה שיש הצעות אי-אמון, אני חושב שזה דבר חריג ואין לקבל אותו. אני

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת יובל נאמן, אתה מוזמן להעלות את ההצעה לסדר-היום מס' 796, בנושא: גורל חלופות ה"לביא" והכספים שנועדו לשם כך.

יובל נאמן (התחיה):

כבוד היושב-ראש, אדוני שר הביטחון, חברי הכנסת, לפני שנה, בדאבון לב — אני מאמין שזה היה כך לפחות לגבי הציבור — נסגר פרויקט ה"לביא". דובר על כך, שיעשו צעדים שונים על-מנת שלא לתת למערכת המחקרית והתעשייתית של המסגרת הביטחונית שלנו להיחלש. עוצמתה של מדינה נמדדת היום, בין היתר, במידת יכולתה לפתח כלי נשק חדשים ולייצר אותם. ישראל נתברכה בעניין זה בעוצמה העומדת בפרופורציה לאתגרים. העוצמה הזאת נפגעה כאשר צריך היה לסגור פרויקט חשוב מאוד, אבל נאמר אז שיש פרויקטים אחרים, שהמערכת הביטחונית ראתה אותם כעדיפים

מכל מקום, הוחל, אומנם בקצב אטי, במרבית הפרויקטים שהיו כלולים בהצגת החלופות ל"לביא", כפי שהוצגו לממשלה ולוועדת החוץ והביטחון.

יתירה מזו, צריך לזכור שחלק, לפחות 50% מהכספים שיועדו לפרויקט ה"לביא", היו מתוכננים להיות מוצאים בארצות-הברית. גם שם עלות הסגירה היתה בסדר גודל של כמעט 200 מיליון דולר, אבל הדבר אפשר לנו לחתום על שלוש עסקות גדולות.

עסקה ראשונה — 60 מטוסי F-16 ו-5 מטוסי F-15, עסקה בשווי של 2 מיליארדי דולר, כמובן מתוך הנתח של הסיוע האמריקני שהיה מוקדש ל"לביא" וצריך היה להיות מוצא בארצות-הברית. ה-F-16 שהוזמן כבר כולל חידושים ושכלולים, שהגענו אליהם מתוך ניסיונו במטוסים האלה. ומעל הכול, בידי חיל-האוויר יהיו כבר בתחילת שנת 1991 מטוסי F-16 נוספים, וכך נקדים לפחות בשנתיים את רמת הכוננות של חיל-האוויר ביחס לרמה שהיינו מגיעים אליה אילו נשארו בתוכנית ה"לביא", ואם אני אומר שנתיים קודם, הרי זו הערכה מפחיתה.

חתמנו על עסקה שלישית לגבי סטי"לים מסוג סער-5 — גם זו עסקה במאות מיליוני דולר, והיא מתבצעת בעיקרה בארצות-הברית, כאשר חלק ניכר ממערכות הנשק המתוחכמות מיוצרות כשנן והן תשולבנה בכניית הספינה. בכך ניתן לגופים שונים במערכת הביטחון לפתח, לייצר, גם כן במאות מיליוני דולר, את מערכות הנשק והאלקטרוניקה של הספינות סער-5.

אוסף ואומר: העובדה שבוטל ה"לביא" אפשרה לנו להביא את ההשקעות גם בדרך של הזמנות למחקר, לפיתוח ולייצור, במיוחד בתע"ש ובפרא"ל, אילולא זאת, היינו חייבים לנקוט צמצומים רבים מאוד. הגדלנו את אחוז ההזמנות של מערכת הביטחון בשני המוסדות האלה. נכון שלגבי התעשייה האווירית מצאנו דרכים להגדיל את מכירותיה על אף הקטנת המרכיב של הזמנות על-ידי מערכת הביטחון.

סך כל המכירות הכוללות של מערכת הביטחון גדלו. הן לא גדלו ממקורות המדינה — בגלל הקיצוצים התקציביים, הן אפילו קטנו — אלא מהיצוא הביטחוני. אני יכול לומר בסיפוק, אם כי גם בכאב, שהיינו צריכים להביא להתייעלות משמעותית במערכות הייצור, המחקר והפיתוח של מערכת הביטחון ושל אלה הקשורות בה.

אם אביא כדוגמה את התעשייה האווירית, לא יעלה על הדעת שלפני שלוש שנים היתה התפוקה של 22,000 עובדים קטנה מזו שתהיה בשנה הבאה עם 16,000 עובדים. המכירות, לפחות במחירים נומינליים, יהיו בסדר גודל של 100 מיליון דולר יותר מבתקופה שהיו שם 22,000 עובדים.

הדברים נכונים גם לגבי תע"ש. אם אנחנו רוצים ליצא למדינות מתפתחות, לאירופה, לאמריקה, עלינו להיות גם בעלי יכולת איכותית וגם בעלי יכולת תחרותית. בלי אלה לא תהיה תקומה לתעשייה הביטחונית, אפילו בהיקפה הנוכחי, כי 70% ממכירותיה הם לייצוא.

אשר להצעה לסדר-היום. כרי לתת תשובה מפורטת ועניינית יותר, מעבר לנתונים הכוללים, אני מציע להעביר את הדיון לוועדת החוץ והביטחון.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חבר הכנסת יובל נאמן, האם אתה מסכים להצעת השר?

100 מיליון דולר, שבשעתו דובר על כך שיוקצה במיוחד לשמירת הגרעין הטכנולוגי המתקדם שעסק ב"לביא". למניעת אובדן הכשרים שפותחו ולמניעת פיזור הצוות בנושאים החיוניים ביותר — נמסר, שגם הסכום הזה לא הגיע עדיין למעשה לידי התעשייה האווירית.

על כן אני מפנה לשר הביטחון את השאלה: האם גם סגרנו את ה"לביא" וגם איננו עושים מה שצריך היה לעשות, את כל הדברים החיוניים שלמענם בוצעה סגירת ה"לביא"? תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני שר הביטחון, בבקשה.

שר הביטחון י' רבין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מן הראוי שאסביר מה היתה המשמעות של סגירת ה"לביא" מבחינת ניצול כספי הסיוע האמריקני, כי, כידוע, ישראל לא תרמה בשנים האחרונות מתקציב הביטחון שלה לפיתוח ה"לביא".

ראשית, אגב הסגירה או ההחלטה שלנו על הסגירה הגדילה ארצות-הברית בשלוש שנות התקציב האחרונות את הכספים הניתנים להמרה מרכז בארצות-הברית כ-100 מיליון דולר לשנה לעבודות בישראל. הווי אומר, בשלוש שנים גדלו ההמרות מכספי הסיוע בסכום כולל של 300 מיליון, וליתר דיוק, בסכום כולל של כלל הסיוע. למיליארד ו-200 מיליון, 400 מיליון דולר מדי שנה. כל הסכומים הללו הועברו לביצוע מחקר, פיתוח וייצור בישראל. נכון, 200 מיליון דולר מתוכם נדרשו לכיסוי עלות סגירת ה"לביא". בפועל, רק מהמרת הכספים הרווחנו לעבודה בישראל — ואיני כולל בתוך זה את כיסוי עלות הסגירה — לפחות 100 מיליון. כל אלה הועברו, ונוצלו בישראל לצורכי ביטחונה ככל התחומים.

יתירה מזאת: בעקבות ההחלטה על הסגירה, על-אף סיכום קודם, נמשכה המרת כספים נוספת בדרך של קניית גומלין משלימות. השנה זה 100 מיליון, בשנה שחלפה זה היה 150 מיליון. גם כאן הרווחנו לפחות כ-300 מיליון דולר, שאחרת היינו נדרשים להשתמש בהם לקנייה בארצות-הברית, ולא למחקר, פיתוח וייצור בישראל.

אם כן, ההחלטה על סגירת ה"לביא" הביאה, קודם כל, להגדלת הנפח של הכספים מכספי הסיוע האמריקני המועברים משימוש בארצות-הברית לשימוש בישראל.

הדבר השני: לפי עניו דעתי, במקום התעסקות בפרויקט גדול אחד אפשר הדבר גם את הגברת הכוננות וגם השקעות בנושאים רבים, שלא אפשרם כאן, לשם ביצוע בישראל, אם בתחומי המחקר, אם בתחומי הפיתוח ואם בתחומי הייצור. הדבר סייע להתעצמות צה"ל בנושאים שפיתוחם הושלם ולא היו בידינו האמצעים לייצר אותם, ולהצטיידות באמצעי לחימה שפותחו, אמצעים מיוחדים לתנאינו, שלא ניתן לרכוש אותם במקום אחר, ואלמלא ביטול ה"לביא" לא היינו מסוגלים להצטייד בהם.

עם זאת, במה שקשור לכל חלופות ה"לביא", כפי שנחזו על-ידינו לביצוע בישראל, הוכינו על-ידי קיצוצים בתקציב הביטחון וגם כתוצאה מאי-כיסוי עלויות נוספות. לכן הופנו הכספים האמריקניים, והם יכולים להיות מופנים, רק לנושאי מחקר, פיתוח וייצור, שאולי במצב אחר היינו משתמשים למענם גם בכספים שלנו, והכספים ממקורות ישראלים נדרשו להיות מופנים לכיוונים אחרים.

— הצעה לסדר-היום: הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל עמדת ראש הממשלה שמיר בשיחותיו בארצות-הברית: הצעת סיעות הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

החוץ והביטחון נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני קובע שלא היו מתנגדים, והוסכם פה-אחד כי הצעתו של חבר הכנסת יובל נאמן על גורל חלופות ה"לביא" והכספים שנועדו לשם כך תועבר לוועדת החוץ והביטחון.

יובל נאמן (התחיה):
אני מסכים.

היו"ר ד' שילנסקי:

אם כך, אנו עוברים להצבעה. מי בעד העברת ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת יובל נאמן לוועדת החוץ והביטחון — ירים נא את ידו. מי נגד?

ד. הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה

בשל עמדת ראש הממשלה שמיר בשיחותיו בארצות-הברית;

הצעת סיעות הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית

להביע אי-אמון לממשלה בשל הימנעותה מתגובה על דברי השר

לקליטת העלייה יצחק פרץ

להגיד שלרוב מדינות העולם יש עמדה ברורה וחד-משמעית אחת: הן בעד הכרה רשמית באש"ף לאחר שאש"ף הכיר רשמית במדינת ישראל. הן כולן בעד זכות ההגדרה העצמית של העם הפלשטיני וזכותו למדינה בצד מדינת ישראל. הן כולן בעד חיסול הכיבוש והליכה לוועידה בין-לאומית.

לאור המצב, מחפשים בממשלת ישראל תכסיסים להסחת הדעת מהנושאים האמיתיים ומדברים על מעין בחירות בשטחים הכבושים, לא ברור למה, לא ברור בשביל מה. אני רוצה לומר, שבחירות תחת כיבוש אינן בחירות. המטרה היחידה, על כל פנים אחת המטרות החשובות של היוזמה-כביכול הזאת, היא לפגוע באינתיפאדה, לסיים אותה ולמצוא תחליף לנציגות של העם הפלשטיני, אש"ף, אף שכל העולם כבר הכיר בו ואף שאש"ף כבר הכריז על מדינה משלו בשטחים הכבושים, בגדה-המערבית, ברצועת-עזה ובמזרח ירושלים הערבית. אש"ף כבר בחר בנשיא המדינה הפלשטינית ובשר החוץ. מה פירוש לחפש הנהגה אלטרנטיבית? זה אומר לא לרצות בשלום. כל העולם מכיר באש"ף. פירוש הדבר שהכול תכסיסים. זו אינה גישה רצינית לעניין, שהוא עניין קיומי.

"אין כל אופציה אחרת" — אומר אתמול הכרוז של הנהגה המאוחדת של האינתיפאדה — "זולת האופציה הפלשטינית. אין אלטרנטיבה לאש"ף ואין פתרון אלא באמצעות ועידה בין-לאומית. כל הרעש סביב בחירות תחת כיבוש לאיזה הסדר ביניים זה מסך עשן שמטרתו להתחמק מהעיקר, מעצם הכיבוש."

ראש הממשלה שמיר אמר בתוכנית של דייוויד ברניקלי ברשת ABC, שהמשא-ומתן על הסדר קבע יתחיל בעוד שלושה-ארבע שנים. כל הדיבורים האלה משמעותם היא, שהכיבוש יימשך, שהאינתיפאדה תימשך, ושיש סכנה של מלחמה נוספת. הזמן לא פועל לטובת השלום. הזמן פועל לטובת המלחמה. ולכן הדחיפות של מציאת פתרון מורגש עכשיו בכל הזירה הבין-לאומית, בצד מערכ ובצד מזרח כאחד.

שר החוץ מר ארנס אמר, ואני מצטט מתוך העיתונות אתמול: "ההיגיון שבהסדר הביניים הוא להימנע מהצורך להתייחס בשלב זה להסדר הקבע". זו ממש בדיחה. בלי הסדר קבע לא יכול להיות הסדר ביניים. אני מבין שכאשר יש הסדר קבע יודעים מה הפתרון, יודעים שיש שלום ואז אפשר לדון על הדרך לביצוע ועל משך הזמן. אבל לדבר כך ולומר: כדי להימנע מהצורך להתייחס בכלל בשלב זה להסדר הקבע —

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אנו ניגשים עתה להצעות אי-אמון: הצעת סיעת חד"ש להביע אי-אמון לממשלה בשל עמדת ראש הממשלה שמיר בשיחותיו בארצות-הברית, והצעת הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה בשל הימנעותה מתגובה על דברי השר לקליטת העלייה יצחק פרץ.

ינמקו חבר הכנסת מאיר וילנר, חבר הכנסת מוחמד מיעארי וחבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה. רשות הדיבור לראשון המנמקים, חבר הכנסת מאיר וילנר, בבקשה.

חגי מירום (המערך):

היכן נציג הממשלה?

היו"ר ד' שילנסקי:

שר החוץ בבניין, הלכו לקרוא לו.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
שר החוץ בחוץ.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני חושב שהוא צריך לשמוע אותי.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מסכים אתך. בדרך-כלל אנחנו מתחילים גם בלא שהשר נוכח, אבל מאחר שזו הצעת אי-אמון, אנחנו ננחה דקה. הנה שר החוץ, אפילו איננו צריכים לחכות דקה. בבקשה, חבר הכנסת וילנר.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ראש הממשלה מר שמיר ביקר בארצות-הברית והביא אתו הצעות שאין להן כל ערך. שאין להן כל משמעות. אלה הצעות שכל תכליתן לא להגיע לדרך לגופו של עניין, על גיבוש שלום ישראלי-פלשטיני.

כל ההצעה שהביא ראש הממשלה לארצות-הברית, לצערי גם בהסכמת שר הביטחון רבין — שהיה הראשון בעצם שהכריז על התוכנית הזאת — אינה אלא תחבולה, תכסיס שנועד לחבל במאמצים הנעשים עכשיו בזירה הבין-לאומית מתוך רצון לשים קץ למוקד המלחמה במזרח התיכון ולהביא לשלום אמתי ולהפסקת המלחמות.

מערכ-אירופה, ברית-המועצות וארצות סוציאליסטיות אחרות, המדינות הבלתי-מזדהות, הארצות הערביות — אפשר

חוכרת כ"א, ישיבה נ"ח

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל עמדת ראש הממשלה שמיר בשיחותיו בארצות-הברית: הצעת סיעות הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

אומנם בצד ההצהרות האלה של מר בייקר ושל מר כוש יש גם הכרזות שליליות נגד מדינה פלשתינית עצמאית, והממשל האמריקני מעכב את תהליך השלום שכל העולם דורש להחיש אותו, וזאת מסיבות אנוכיות, כדי לנסות להבטיח הגמוניה אמריקנית. אולם, המשך המצב הקיים מסוכן מאוד לישראל, ואנחנו מזוהים מפניו. תראו, קיימת לא רק סכנת מלחמה, אם זה יימשך כך עוד ועוד, תהיה מלחמה. הכול מעריכים כך.

ובינתיים נמשך מירוץ החימוש. שמעתם קודם תשובה של שר הביטחון — את זה נפתח, שם נפתח, ומוציאים מיליארדים. צה"ל מבקש עוד 600 מיליון שקלים, מהם 250 מיליון שקלים נוספים להוצאות על דיכוי האינתיפאדה ועוד 400 מיליון שקלים לצוללות לחיל-הים, וזה נוסף על 25 מסוקים אמריקניים חדשים שמחירים 25 מיליון דולר כל אחד, כלומר 575 מיליון דולר, כמיליארד שקלים רק לפריט זה.

ובינתיים ההשחוללות הגזענית נמשכת, מסכנת את החברה הישראלית ומרעילה את האווירה. שר בממשלה, השר פרץ מש"ס, מדבר כלשון זהה לזו שבה דיברו האנטישמים הגרועים ביותר כלפי היהודים, אני עוד זוכר את האנטישמיות בפולין הפאשיסטית יאת הביטוי "יהודי מלוכלך". עכשיו אומר כאן שר בממשלה: "אסור לנו להרשות לכל ערבי מלוכלך להגביל אותנו", והוא ממשיך להיות שר.

יש גם הפרשה של אלוף-משנה יהודה מאיר, שנתן פקודות בלשון זו — ואני מצטט: מדוע אתם שולחים למעצר ערבים עם גברים שלמה? תשברו להם את העצמות. אומרים לו: או שתעזוב את צה"ל או שתעמוד למשפט צבאי. מה זאת אומרת "או שתעזוב את צה"ל, או שתעמוד למשפט צבאי"? הוא, כמובן, יבחר לעזוב את צה"ל. הרי הוא פושע. על-פי פקודה זו רצחו ערבים, על-פי פקודה כזו פצעו מאות ואולי אלפים, אינני יודע בדיוק, כי יש כבר כ-20,000 פצועים. הוא פושע פלילי. מה היחס הזה?

בסיום אני רוצה להגיד משהו: תשחקו את המשחק שלכם, אבל אם, חס וחלילה, תהיה מלחמה, על ראשכם יהיה הדם. אתם מחבלים בכל מאמצי השלום. אתם נגד כל העולם. אפילו ארצות-הברית לא מסכימה אתכם אלא נתנה לכם, כמו שאומרים, פסק-זמן — פסק-זמן להמשיך בשפיכות הדמים הזאת. גם אנחנו, הישראלים, נפגעים.

בקשר להצעה הנוכחית להביע אי-אמון לממשלה, אני רוצה להזכיר לכם, בהיותי חבר כנסת ותיק, שאנחנו הוזהרו בשעתנו — והיחס מצד הרוב היה כפי שהיה — והכול קם והיה כפי שהוזהרו שיהיה, הכול היה כפי שסברנו שיהיה, לא תהיה לכם ברירה: שלום ישראלי-פלשתיני; ממשלת ישראל עם אש"ף בוועידה בין-לאומית; תקום מדינה פלשתינית בצד מדינת ישראל, ויהיה שלום לטובת כולנו. ככל שאתם מעכבים זאת, אתם מסכנים את ישראל.

היור' ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת מאיר וילנר. רשות הדיבור לחבר הכנסת מוחמד מיעארי.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, התבטאותו הידועה לשמצה של שר הקליטה הרב פרץ על הערבים המלוכלך זעזעה ציבורים גדולים ושונים במדינה ובעולם. היא זעזעה, כמובן, בראש ובראשונה את הציבור הערבי במדינה. היא זעזעה את הציבור הנולח בנזונות על כל גילוייה. היא זעזעה את כל שוחרי השלום, הפועלים ליצירת אווירה מתאימה כדי להכניס

פירוש הדבר שלא לרצות בשלום. כל אלה הם תכסיסים שאיש לא מאמין להם.

יוסי בן-ארהן, מנכ"ל משרד ראש הממשלה, הוא ממש בדחן. הוא אמר בושינגטון — היה שם סימפוזיון: "חוסין הוא מלך הפלשתינים". יפה, הוא גם יכול לומר: אחשוורוש הוא מלך הפלשתינים. הפה יכול להגיד הכול. על השאלה, מה על אש"ף לעשות כדי שישאל תכיר בו, כפי שארה"ב הסכימה להכיר בו לאחר שקיבל את שלושת תנאיה, השיב בן-ארהן: "שום דבר, כי ישראל אינה יכולה לשאת ולתת עם אש"ף, כי משאומתן כזה עם אש"ף הוא בבחינת מתן לגיטימציה למדינה פלשתינית". זאת אומרת, שגם אם יחבוש ערפאת כיפה ויענוד מגן-דוד גדול ויצטרף להסתדרות הציונית לא ידברו אותו, כיוון שמשאומתן עם אש"ף שמשמעותו מתן לגיטימציה לאומיה פלשתינית. והלאו התשובה שלו הייתה: אש"ף לא צריך לעשות דבר, כי לעולם לא נכיר בו. לכן כל ההמולה סביב הטרור היא בלוף, כיוון שהוא אומר את האמת: להכיר באש"ף, כמו שאש"ף הכיר במדינת ישראל ובזכותה לקיום, זה להכיר במדינה פלשתינית.

אני רוצה לענות גם על טיעון נוסף. שואלים: מה ההתנגדות לבחירות? הלא היו בחירות ב-1976 והתושבים הסכימו להן. נכון, היו בחירות והתושבים הסכימו. ומה עשו עם ראשי הערים תחת כיבוש? סילקו אותם, התנקשו בחייהם. אבל עקרונית מהו ההבדל? בחירות מוניציפליות הן דבר שונה לגמרי. הלא פה מדובר בבחירות פוליטיות, בהקמת נציגות פלשתינית שידברו אתה, במקום עם אש"ף. לא על סוף הכיבוש, לא על פתרון קבע, אלא על הסדר ביניים. הלא יש לעם הפלשתיני נציגות. אם יציע משהו לחפש כישראל נציגות מטעם ישראל למשאומתן, במקום ממשלה ישראל, מי יסכים לזה? איזה היגיון זה? הוא הדין לגבי אש"ף. יש נציגות מוכרת על-ידי האומות המאוחדות, יש לה יותר נציגויות דיפלומטיות מלמדינת ישראל. לכן יש הבדל בין בחירות מוניציפליות לבין בחירות פוליטיות להקמת נציגות במקום אש"ף. יש נציגות לעם הפלשתיני. לשם זה לא דרושות בחירות.

אפילו מי שאתם חושבים אותם למתונים, כביכול שונים מבחינה זו — הנה אני רואה בעיתון "הארץ" משלשום ריאיון עם חילמי חנון, ראש העיר הנבחר של טול-כרם, והוא אומר: "כולנו אש"ף. אם פריג, שאווה, טוקאן ואנוכי נחשבים בעיניו של שמיר מתונים, אז שידע שכולנו מזדהים עם אש"ף ורואים בו את נציגנו". אם כן, איזו נציגות אחרת? את זה אומרים עם אלה. ומעניין שהוא מסיים באומרו: "שמיר לא מציע שום דבר חדש וממשיך כל הזמן באותו בלוף".

ומה אומר הצד האמריקני בשיחות? מזכיר המדינה, מר בייקר, אמר מלים שכדאי להקשיב להן. הוא אמר: "במאבק על דעת הקהל בעולם אנחנו וישראל מפסידים". "אנחנו" — משמע ארצות-הברית. ועוד הוא אומר: "אם ישראל לא תצליח להיכנע עם פלשתינים מהשטחים הכבושים, תיאלץ ישראל לנהל משאומתן עם אש"ף". ומר בוש, הנשיא החדש של ארצות-הברית, אמר: "יש לשים קץ לכיבוש. יש להבטיח את הזכויות המדיניות של הפלשתינים". ועוד הוא אמר: "ועידה בין-לאומית עשויה להביא תועלת אם תורכב נכון ותתקיים בזמן מתאים". לכן הוא נתן למר שמיר, כפי שאומרים, פסק זמן. אבל לא רק ש-Time is money, אלא Time is blood, Time is war. במקרה שלנו זה משחק מסוכן. לא תהיה שום מנהיגות פלשתינית חוץ מאש"ף, ובינתיים גובר מירוץ החימוש הפוגע קשות בכלכלה ובחברה.

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל עמדת ראש הממשלה שמיר בשיחותיו בארצות-הברית: הצעת סיעות הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

לכיבוש. מי שמשתמש בטורר, מי שיש בידיו האמצעים להשתמש בטורר, כגו, כדורים, באלות, כבתי-סוהר ובכתי-המעצר הוא דווקא הכיבוש עצמו, וממשלת ישראל, המאמצת אותו ומגינה עליו.

אני ממשיך לצטט מהדברים שכתב ירון לונדון: "ערבי מלוכלך" מקביל לביטוי "יהודי מלוכלך", הרווח בלשונות שונות המדוברות בארצות הנוצריות: "Sale Jew" — זה בצרפתית, אינני דובר צרפתית — "Dirty Jew" באנגלית. הרב פרץ לא אמר "ערבי רע", "ערבי מנוול" או "ערבי עלוב". הוא בחר בביטוי "ערבי מלוכלך". די בפליטת הפה הזאת לצורך נטילת דגימת רוק. אנחנו מוצאים בדגימה הזאת נגיפי גזענות תוקפניים מאוד. אני חושב שזו ההגדרה הנכונה. והוא ממשיך: "אופיו של אדם עשוי להיות טוב או רע, הגון או בלתי הגון, ידידותי או עוין, ולכל התכונות האלה אין קשר למראה החיצוני. לכלוך הוא תכונה מסוג אחר, תכונה המעוררת בזולת גועל פסי; תכונה המיוחסת לתת-אנושים, לבעלי-חיים, אולי לעכברים". ירון לונדון מציין שהתנצלותו של הרב פרץ, כפי שנעשתה, אינה התנצלות.

אני רוצה לצטט עוד קטע קטן, שבו הוא אומר: "אז מה, תגידו לי מה אפשר להסיק מהעובדה שמנהיג ישראלי במקום הכי הכי רשמי" — בממשלת ישראל, בישיבת ממשלה — "אומר 'ערבי מלוכלך', ואילו מנהיגי הפלשתינים נגמלו מהתבטאויות פומביות העשויות להרשיעם באנטישמיות. מה אפשר להסיק מהעובדה שכאשר השר מקפץ על קצה לשונם, הם אומרים 'ציונים' — זאת עמדה פוליטית ואידיאולוגית — 'ולעולם לא 'יהודים' ולא 'מלוכלכים'?"

כל העולם מרגיש בשוני באווירה ובעמדה. מצד אחד יש לנו עם שמנהל מאבק על זכויות לאומיות ועל חיים מכובדים, והוא בורר לעצמו את האמצעים ואת המלים, ומנהל, הייתי אומר, מלחמת תרבות וציביליזציה כדי להשיג את יעדו. מצד שני, נסתכל נא מה הולך פה במדינה מבחינת התנהגות ואכזריות. אינני רוצה לשרבב לכאן את דעתי ולומר למה עלולים הדברים האלה להולך.

אם אתה רואה משהו מלוכלך, הדרך קצרה לקחת "עווי", לקחת רובה וללכת ולירות בו על ידי שער-שכם או בכל מקום אחר. ככה אנשים אחראים צריכים לחנך?

כבוד היושב-ראש, למה אני אומר זאת בכאב? כי כגודל הציפייה כן גודל האכזבה. הרב פרץ הוא חבר בתנועת ש"ס. לתנועת ש"ס יש אופי מסוים. אני חייב לומר, שאנחנו מבדילים בין התנועה וחבריה לבין ההתבטאות של הרב פרץ ולבין כל המחנה החרדי. כל מי שמצפה לשינוי הגדול לטובה עוקב בעדינות גדולה אחרי התנהגותם, התבטאותם ותפיסת החיים שלהם בנקודה המעיקה על כולנו, כסכסוך הישראלי-הפלשתיני הממושך. לתנועת ש"ס יש אופי ספרדי. אני רוצה להזכיר לרב פרץ את הרמב"ם, גדול חכמי ישראל. איפה הוא גדל ואיפה הוא פיתח את התורות שלו? האם לא בלב העולם הערבי והמוסלמי, שם זכה לכבוד מלכים מצד הערבים והמוסלמים? האם אין זו דוגמה לדו-קיום? לפתרון בעיות? אני חושב שכן. אני עדיין מקווה שהרוח הזו והלך המחשבה הזה הם שיגברו.

אתייחס להצעת האי-אמון של חבר הכנסת וילנר, שאני תומך בה ומצטרף אליה. הדברים ידועים. ראש הממשלה יבוא בתרועות ניצחון, על מה? שהוא הרוויח כמה חודשים. במקום לנצל את החודשים האלה והמומנטום הקיים בעולם כדי לגשת באופן עקרוני, מחושב והחלטי לפתרון, להתחלת פתרון, הוא

את האזור לשלב תרבותי ואת הסכסוך הממושך והעקוב מדם לשלב של מציאת פתרון צורק, שיבטיח לכל הצדדים זכויות וכבוד.

כבוד היושב-ראש, אין ספק — ואני אומר את הדברים האלה מהלב — כי המושג שבו השתמש שר הקליטה, הרב יצחק פרץ, בישיבת הממשלה השבוע כדי לתאר את בני עמי הפלשתיני הוצא מתוך ערמת האשפה של ההיסטוריה המודרנית. השר נטל ביטוי אנטישמי ידוע לשמצה — "יהודי מלוכלך" — והתאים אותו לצרכיו הפוליטיים. אוי לשר, אוי לפוליטיקה שלו ואוי לממשלה המכבדת את עצמה בכהונתו של שר כזה בתוכה.

הממשלה וכל אחד משריה חייבים לומר לנו בגילוי לב, מה היו עושים אילו קם בוקר אחד שר בממשלת צרפת והטיח בפנינו את הביטוי "יהודי מלוכלך". מה הייתם עושים אילו חקף אתכם שר בממשלת בריטניה על מדיניותכם וקישט את דבריו בביטוי הנאלץ הזה, ובו כיום הוא אמצעי התקשורת הבריטיים מדווחים, כי שני שרים בריטים נוספים פקידו בריטי בכיר שלחו לשר האנטישמי פתקי עידוד והסכמה?

אין פה איפה ואיפה. כפי שאנחנו שופטים את העולם, עלינו לשפוט גם את עצמנו. כל אדם צריך לשפוט את עצמו, וכן גם הממשלה וחברי הכנסת, הציבור והעיתונות.

יגאל הורביץ (הליכוד):
האם תרשה לי לשאול אותך שאלה?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
לא, לא.

עד לשעה זו לא חזר בו שר הקליטה מדבריו באופן ברור ומשכנע. הוא מגמגם, גיבב בדברים, אבל לא התנצל באופן ברור. איש מחבריו בממשלה לא הסתייג מהדברים האלה בפומבי או באופן ברור.

לנו יש אומנם נחמה — לא לאזרחים הערבים, לשוחרי השלום ולמכבדי האדם — שהנה יש עדיין במדינת ישראל מי שמסוגל להגיד דברים מתאימים, וזה איננו רק מוחמד מיעארי. האש"ף פיסט המפורסם ועוזר ישראל. אני מרשה לעצמי לצטט היום קטעים מכתבתו של ירון לונדון ב"ידיעות אחרונות". כך הוא אומר שם: "בישיבה האחרונה של הממשלה אמר שר הקליטה, יצחק פרץ — ואני חושב שנכון ומתאים לא להגיד 'שר' ואפילו לא להגיד 'רב': לא כל ערבי מלוכלך ימנע מאתנו את חופש הפעולה בארץ".

שמענו איך הוא ניסה לשנות נוסחים ולהסביר: אני אמרתי, כי מי שיוזק אבן יהיה מלוכלך. אלה תירוצים לאחר מעשה. שאינם משכנעים. הוא אמר את הדברים כפי שצוטטו, ודיבר על "הערבי המלוכלך" באופן אבסטרקטי ואבסולוטי.

ועוד אמר: "הערבים הצליחו לקבל לידיהם בטורר את השטחים שנטלנו מהם בדם בנינו". איזו תפיסה היא זו? קודם כול, הוא אומר "נטלנו מהם", ומוסיף: "בדם בנינו", כדי להוסיף נופך אמציונלי. הוא אמר: "מנסים בטורר". איזה טורר? העובדות ברורות וכלולות, והבה נגדיר את הדברים כהווייתם, שמי שלא יבין זאת בצורה זו ילך ויתרדרר בכל התחומים, גם בתחום התרבותי ואפילו בתחום הדתי.

היום יש מצב מסוים, יש כיבוש, ויש אנשים הרוצים להיפטר מהכיבוש. זו נוסחה כל כך ידועה ואנושית. נכון, צריך לברור את האמצעים, ודווקא האינתיפאדה ברהר לעצמה את האמצעי המתאים ביותר: מרי אזרחי לאומי, הפגנות, הפרעה

חוכרת כ"א, ישיבה נ"ח

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל עמדת ראש הממשלה שמיר בשיחותיו בארצות-הברית: הצעת סיעות הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

השמעת ביטויים גזעניים כאלה. הדבר זועק לשמים, ואנחנו מעלים את הזעקה כאן. לו השמיע שר בממשלה אירופית, או בכל מקום אחר, ביטוי כזה, הוא היה מפוטר עוד באותו יום. ראש הממשלה שוחק, ממלא-מקומו שוחק, השרים האחרים שוחקים וחברי הכנסת שוחקים.

קיוויתי שהרב הגדול, הרב עובדיה יוסף, הרב שך ורבנים אחרים יביעו דעה. ציפיתי שסיעת ש"ס תביע דעה ותגנה את הדברים הללו שהשמיע אחד המנהיגים שלה, שנחשב יושב-ראש התנועה. ציפיתי שיותר ויותר חברי כנסת יביעו דעה ויגנו את הדברים הגזעניים.

דבריו אלה הצטרף הרב פרץ למועדון המשיצים, שהם שמענו קודם דברים כגון: ג'ויקים מסוממים, סרטן בגוף המדינה, כלבים ודרכי גנאי אחרים, אשר הופנו לציבור הערבי. שחקו ושחקו במדינה הזאת. משום כך אין כל חידוש בכך שהממשלה הזאת ממשיכה לשחק גם עכשיו.

על כן, אנחנו מציעים אי-אמון לממשלה כולה, שממשיכה לשחק. הביקורת שלנו מופנית קודם כל כלפי הרב פרץ, כלפי התנועה של הרב פרץ, שאנחנו יודעים שרבים בתוכה אינם מסכימים להתבטאויות הללו. אבל אנחנו, נציגי הציבור הערבי, מצפים לגינוי חד-משמעי מאנשי ש"ס, מהרבנים הראשיים, מאנשי התורה.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
למה אתה רוצה ללכות את האש? הרי הרב פרץ התנצל. מה אתה רוצה? אין פליטת-פה? ביזית את כל הבית הזה. איך אתה מדבר?

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אני לא ביזיתי את הבית. הוא כיוו. ציפיתי שגם אתה תגנה את הדברים הללו במקום שתגן עליהם.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
הוא בעצמו אמר שהוא חוזר בו. מה אתה רוצה מבן-אדם? זו פליטת-פה. מי שזרקו אבנים אינם פרחים ואינם מלוכלכים? — — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אתה לא חוזר בך מדברך?

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
— — — מה יש? איזה ביטוי זה?

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אני חושב, שאם אתה לא יכול להבין את הרעש הזה, אז יש לנו בעיה גם אתך. אם אתה לא יכול להבין את הרעש הזה, ולא יכול להתעלות על הרגשות הסיעתיות הצרות שלך, אז יש לך צרה.

צחי הנגבי (הליכוד):
למה לא גינית את זורקי האבנים בכותל?

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אתה לא שמעת אותי אתמול. אפילו השיח' אלי-ג'מאל, סגן המופתי, גינה את המתקפה על המתפללים, ואני עשיתי זאת אתמול מעל הבמה הזאת. אני מגנה כל מתקפה על כל מתפלל, יהודי, מוסלמי ונוצרי. אסור לפגוע במתפללים. כאשר מדובר במאבק צודק של עם נגד הכיבוש — כאן יש מאבק מסוג אחר. העם היהודי גם הוא נאבק נגד הכיבוש הבריטי, והעם הפלשטיני נאבק נגד הכיבוש הישראלי. בזכות הוא נאבק, אבל יש הבדל בין מאבק לגיטימי נגד כובש, נגד צבא כיבוש, לבין זריקת אבנים בכותל המערבי, על מתפללים. יש

הרוויח שלושה, ארבעה, אינני יודע כמה, חודשים, כאלו הוא יצא מסיר הלחץ. הכוונות ברורות. הוא אמר: אני אמשיך. הוא ימשוך את העניין עוד שנה, אינני יודע כמה. השאלה היא, האם מיהו ייתן לו לעשות זאת. בכל אופן, הוא בא עם אותה נוסחה ישנה-נושנה — לחפש את הערבים שהוא ינהל אתם משא-ומתן, כפי שהוא רוצה, בתנאים שהוא יחליט עליהם, והוא ידחוף אותם כמו בובות כדי שהעולם יגיד: הנה, מר שמיר הגדול מצא לו פרטנר והוא מנהל משא-ומתן כדי להרגיע את העולם.

אני רוצה להגיד לראש הממשלה ולכל חברי הכית: אם ראש הממשלה הולך על העניין הזה, אני מציע לו שיחפש לעצמו בארצות-הברית — הוא נמצא שם עכשיו — כלבי גישוש כדי שבשובו הוא יטיל עליהם את המלאכה של חיפוש האנשים האלה שהוא מייחל למצוא אותם. אני מבטיח לו, שהוא לא ימצא אף לא אחד שירקוד לפי החליל שלו. הדרך ברורה, העולם אמר את המלה שלו, העם הישראלי, העם הפלשטיני, לשניהם יש נציגים, ממשלת ישראל מצד אחד, אש"ף מהצד השני, נשכ ונתחיל לעשות שלום. תודה.

היור' ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת מיעארי. רשות הדיבור לחבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני, עבד-אלוהב דראושה, יליר הכפר איכסאל, בן של חישמי ומחמד, "ערבי מלוכלך", לפי הגדרתו של הרב פרץ. אני מקווה שתשמעו אותי בחור אחד מחברי הכנסת הערבים, ששת חברי הכנסת המלוכלכים היושבים בבית הזה, בנים של זן מיוחד, זן המלוכלכים. 170 מיליון ערבים מלוכלכים חיים באזור הזה, לפי הגדרתו של הרב יצחק פרץ, רב ומחנך, שר בממשלת ישראל, חבר הכנסת.

התבטאויות אומללות כאלה, כבר התרגלנו, לצערי הרב, לשמוע אותן במדינה הזאת.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
עבד-אלוהב, לא נתרגל. לא נתרגל. על כל ביטוי נקים זעקה עד השמים.

היור' ד' שילנסקי:

חבר הכנסת דראושה, סלח לי רק לרגע. אינני רוצה להתערב בנושא ובוויכוח עם כבוד הרב השר יצחק פרץ. אני רוצה להפנות את תשומת לבך, כיושב-ראש הכנסת, שבכנסת הזו אין חבר כנסת מלוכלך בשום צורה ואופן. רציתי שתדע את עמדת היושב-ראש, ואני בטוח שזו גם עמדתם של חברי הכנסת כולם. אינני רוצה להביע את דעתי, מאחר שאני יושב-ראש הכנסת, אבל לגבי הכנסת יש לי רשות לומר מה שאמרתי.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

תודה ליושב-ראש על דבריו.

היור' ד' שילנסקי:

בתאם לזה אני מקווה שאתה גם מסכים למשוך בחזרה את הביטוי "חברי כנסת מלוכלכים", אין כאלה בכנסת.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני היושב-ראש, אני אמרתי שזה לפי הגדרתו של הרב יצחק פרץ, שהוא שר בממשלה. אמרתי שכבר שמענו ביטויים כאלה; לא שאנחנו מסכימים, חבר הכנסת טובי, לביטויים הללו.

כאנו להציע אי-אמון לממשלה הזאת, על שהיא שותקת על דברים כגון אלה ומרשה לשר להתהלך כחבר בה, לאחר

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל עמדת ראש הממשלה שמיר בשיחותיו בארצות-הברית: הצעת סיעות הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

הבדל גדול וצריכים להבין: אי-אפשר להכליל ולומר שזה אותו דבר.

רחבעם זאבי (מולדת):

משפחת רייס לא היתה משפחה של כובש, היא היתה משפחה עם ילדים. גינית את זה?

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אני מגנה כל פגיעה בחפים מפשע. גינית את זה וגינית גם את הפגיעות בילדים פלשתינים על-ידי הצבא, פגיעות שנעשות יום-יום. יותר מ-500 אנשים נפגעו, רובם ילדים, נשים וזקנים. בן 60 נהרג בחברון. גינית את זה? ילד בן שלוש נהרג לפני זמן לא רב מירי של שוטרים וחילים, גינית את זה? אחרים גינו את זה? אני מגנה כל פגיעה בחפים מפשע, יהודים וערבים. אני רוצה לשמוע אותך ואחרים מגנים גם את זה.

רחבעם זאבי (מולדת):

דברי גזענות אלה יוצאים דווקא מפי רב אשר עלה ממרוקו, מצפון-אפריקה. בשעה שבכל העולם רדפו את היהודים, ידעו יהודי צפון-אפריקה תקופת זוהר לאורך כל ההיסטוריה. בצפון-אפריקה חיו יחד יהודים וערבים בהבנה, בשיתוף פעולה, והעניקו לעולם תרבות, שפה, חינוך, אמנות ומדע. ובא הרב פרץ ואומר: ערבים מלוכלכים? אני מקבל את ההתנצלות ואני שמח שהוא התנצל. אבל, בדברי ההסבר שלו הוא קלקל. שמענו איך הוא התבטא בטלוויזיה וחזר על אותו ביטוי כאשר הוא התנצל. על כך אני רועם. על כך אני כועס. אני חושב שהרב פרץ חייב להתנצל בצורה כנה, ישירה, מלאה, בלא לחזור על הביטוי, כפי שעושה כאן חבר הכנסת דיין. אפשר לבקר תופעה מסוימת, אבל להשתמש במושגים כאלה?

יגאל הורביץ (הליכוד):

מה זה תופעה מסוימת? איך תקרא למתפרעים ליד הכותל שמכים את המתפללים? איך אתה קורא לזה?

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אתה יודע שמושג כזה אינו קיים.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

במסגד לא זורקים אבנים, זורקים רימונים והורגים אנשים

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

חבר הכנסת דיין, וכל חברי הבית הזה, האמירה הזאת שהשתמשת בה: "אידי'ב אל-יהוד", אינה קיימת כלל. מי שמשתמש בה רוצה ליצור אווירה של שלהוב יצרים ולתת גושפנקה למתקפה על הציבור הערבי. אני רוצה לשמוע משהו שכמו אוזני שמע את הביטוי הזה מפי ערבים. אתה לא תשמע אותו. לא קיים ביטוי כזה. ממצאים אותו כדי להעליל על ערבים, להתקיף ערבים ולתת גושפנקה למדיניות הטרור ולמתקפות על ערבים.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

— זה פורסם בכלי התקשורת.

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אלה שאמרו את זה הם שקרנים. אני רוצה לשמוע עיתונאי אחד ששמע את זה.

רחבעם זאבי (מולדת):

אני שמעתי את זה ואתה שמעת את זה.

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אתך בכלל אין לי ריכוז.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

— — — אתה בכלל פירמה אחרת.

רחבעם זאבי (מולדת):

אני שמעתי אותם צועקים.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אתה חוזר על דמיונות ועל המצאות.

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אנשים כמוך, שרוצים למצוא עילה לטרנספר ערבי, הם מחפשים את הביטויים הללו. אתה משקר בכית הזה.

רחבעם זאבי (מולדת):

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אתה לא שמעת את זה. אתה אומר דברי שקר, דברים לא נכונים. אני רוצה למצוא מקום אחד שבו התבטאו ערבים בנוסח הזה. הם אינם מתבטאים כך. זה לא קיים.

רחבעם זאבי (מולדת):

היו"ר ר' פנחסי:

חבר הכנסת זאבי, אל תאלץ אותי לקרוא אותך לסדר. תן לו לגמור את דבריו.

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אני חושב שבדברי הרב פרץ יש הסתה.

יגאל הורביץ (הליכוד):

תאמר, מה הגיני שלך? מה אתה אומר?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

מה אכפת לך?

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אמרת מה שצריך לומר, גם אתמול וגם היום.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

מה אתה מתאמץ?

היו"ר ר' פנחסי:

חבר הכנסת מיעארי, אתה אמרת את דבריך. תאפשר גם לחבר כנסת אחר להמשיך לדבר.

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

דברי ההסתה הללו גוררים בעקבותיהם מעשי רצח. הסיקריקים הללו מוצאים עידוד בדברים כאלה. אחרי שאומרים ערבים מלוכלכים, הם מוצאים להם ארבעה ערבים מלוכלכים ויורים בהם. הם מוצאים עידוד לכך בתוך הממשלה ובתוך הכנסת. הם מקבלים גושפנקה מרב, ואחר כך מתפלאים על שבחברה הישראלית נפוצות התופעות האלה. אני אומר זאת מתוך דאגה לחברה הישראלית כולה, יהודים וערבים, ולאזור הזה כולו.

אנחנו רוצים שתהא סיבה טובה לילדים שלנו לחיות ביחד. יש להפסיק את שפיכות הדמים. דברים כאלה מעוררים לרצח. אני היית מגנה דברים של שיח' מוסלמי או כומר נוצרי אם הוא היה אומר דברים כאלה נגד הציבור היהודי. באותה מידה אני מתנגד ומגנה את הדברים של הרב פרץ, ושום

חוכרת כ"א, ישיבה נ"ח

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל עמדת ראש הממשלה שמיר בשיחותיו בארצות-הברית; הצעת סיעות הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

התנועות לא תכפר על הדברים הללו, אף שאני מקבל את ההתנצלות ומזכה שתייה התנצלות כנה, אמיתית.

אין לנו שום שאיפה לחדר את היחסים לא עם היהודים, ודאי לא עם המחנה החרדי, שאני מתייחס אליו בכבוד. אנחנו רוצים להעמיק את מערכת היחסים ומחפשים כל אפיק להעמקת מערכת היחסים עם המחנה החרדי, ואני אומר זאת באחריות מלאה. אין שום סיבה לקונפליקט עם המחנה החרדי, או עם הציבור היהודי.

לצערי הרב, הבית הזה שתק והממשלה שתקה בתקופה שצריך היה להרים את הקול נגד דברים כאלה.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):
עובדה שהשר פרס ביקש מהרב פרץ לחזור בו מדבריו בישיבת ממשלה, והוא חזר בו. אל תלכה את האש. אני לא מבין אותך, מה אתה רוצה, שיבואו על ארבע?

עבד-אללה דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אני לא מלכה את האש. אתה יודע, כבוד חבר הכנסת דיין, שאני מחפש כל אפיק לדריקיום ולהבנה.

השר פרץ התלונן, שירושלים מבותרת. כן, ירושלים מבותרת, לא מאוחדת. כי שני העמים חיים וכל אחד יש לו שאיפות לאומיות הנוגדות את השאיפות של השני. הפלשתינים החיים בירושלים אינם רוצים בכיבוש. הם רוצים בחירות שלהם, בעצמאות שלהם כמדינה העצמאית שלהם. הם לא רוצים להיות תחת כיבוש ישראלי. זו הבעיה, הבעיה הפוליטית, ומכאן נובעות כל התופעות המחרידות.

אני חושב ומאמין שמי שאכן רוצה להגיע להסדר — עליו להבין שהצד השני יש לו גם זכויות.

ראש הממשלה, אשר מסתובב בעולם — ונמצא כעת בארצות-הברית — ממשיך להתכחש לזכויות הפוליטיות של הפלשתינים, ממשיך להתכחש לזכויות הלאומיות של עם, שהוא ככל העמים, עם שרוצה בעצמאות שלו, עם שרוצה בחופש שלו. הוא בא ומדבר על בחירות, כאשר הוא זורק רעיון שנשמע כאילו דמוקרטי. אבל בו בזמן הוא אומר: הבחירות הללו אינן שלב בתוכנית מלאה לפתרון הסכסוך. הוא איננו מדבר על פתרון הקבע אלא מרבר על בחירות כאקט למציאת אלטרנטיבה לאש"ף.

ואני אומר לראש הממשלה, כאשר שר החוץ יושב כאן: אין לך שום סיכוי להצליח בתוכנית שלך. הפלשתינים ידחו אותה. גם בשטחים רוחים אותה. אש"ף דוחה אותה. העולם הערבי כולו דוחה אותה. העולם כולו לא יקבל אותה. זאת מכיוון שאחרי רוצה להרוויח זמן. אתה לא רוצה לפתור בעיות. כל עוד אתה ממשיך את התכסיס הזה, לא תצליח. לא תצליח.

אני חושב שגם המערך, אשר היום ממשיך להסס ואיננו נותן תוכנית ברורה לפתרון הסכסוך, שותף למחדל הזה. במקום שתנצלו את הסיכוי הקיים לקידום תהליך השלום, אתם מאכזרים את תהליך השלום באזור ויוצרים תנאים פוריים לשפיכות דמים, למלחמות, חס וחלילה, שעלולות לפרוץ באזור הזה, אם מצב הסטטוס-קוו יימשך.

אני מאמין שדווקא כעת יש צורך שכוחות השלום בישראל יקמו נגד הממשלה הזאת, שהבית הזה לא ייתן אמן אוטומטי בממשלה הזאת. לא מדובר רק על עניין ההתבטאות האומללה של הרב פרץ. אני חושב שהממשלה הזאת איננה זכאית לאמון. הן בגין ההתבטאות של הרב פרץ, והן בגלל

התוכנית האומללה של ראש הממשלה והקיפאון הפוליטי שהממשלה הזאת אחראית לו.

אני מציע להביע אי-אמון לממשלה, כאשר לצערי הרב אני יודע שהידיים יורמו אוטומטית לתמיכה בממשלה הזאת. אבל, אני מעלה את קול הזעקה, הן של הציבור הערבי והן של כוחות השלום, כאשר אני מקווה שדעת הקהל בישראל תתעורר. ואם הממשלה הזאת לא תיפול בבית הזה — הציבור יפיל את הממשלה הזאת.

היו"ר ר' פנחס:
תודה לחבר הכנסת דראושה. לעניין ביקור ראש הממשלה ישיב שר החוץ, מר ארנס. בבקשה.

שר החוץ מ' ארנס:
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, במדינת ישראל התקיימו בחירות ב-1 בנובמבר 1988. בבחירות האלה ניצח הליכוד ובעקבות ניצחון זה הוקמה ממשלת אחדות — —

דוד ליבאי (המערך):
אדוני השר מזמין קריאות ביניים.

שר החוץ מ' ארנס:
— אשר זוכה לתמיכה הרחבה ביותר, אם אינני טועה, שזכתה בה ממשלה כלשהי בתולדות מדינת ישראל, נדמה לי שגם מי שהציעו אי-אמון לממשלה הזאת היום יודעים את העובדות האלה, ואינם מתייחסים בעצמם ברצינות להצעות האי-אמון, משום שהם יודעים שיש אמן מלא ורחב ביותר בבית הזה לממשלה הנוכחית.

מאז הוקמה הממשלה, לפני כשלושה חודשים וחצי, אנחנו נתונים בפעילות מדינית אינטנסיבית, בניסיון לקדם את הנושא העומד ראשון בסדר-היום של הממשלה, והוא קידום השלום באזור. אני מזכיר לחברי הבית, ובדו"א לוותיקים שבהם, כמו חבר הכנסת וילנר, שקידום השלום היה הנושא הראשון על סדר-היום של ממשלות ישראל מאז קמה הממשלה הזמנית, ב-1948. ואם טרם הושג אותו שלום מקף שאליז אנחנו שואפים, הרי זה איננו כתוצאה מהעדר יוזמות, רעיונות ורצון מצדנו. זו תוצאה של סביבה עוינת, מדינות אשר יצאו למלחמה נגד מדינת ישראל חמש פעמים ב-40 השנים האחרונות.

בחודשים האחרונים נפגש ראש הממשלה יצחק שמיר עם נשיא צרפת, פרנסואה מיטראן, בשבוע האחרון עם נשיא ארצות-הברית בוש, והוא נפגש עם שרי חוץ רבים. אני מבלה לילות כימים בפגישות עם מדינאים. נפגשתי עם הנשיא מובאק בקהיר, גם עם הנשיא מיטראן בפריס, עם הגברת תאציר בלונדון, עם מזכיר החוץ של ברית-המועצות, מר שוורדנר, פעמיים, ועם רבים משרי החוץ האחרים בעולם.

בחודשים האחרונים אנחנו ממשיכים מתעצבים ומשקיעים מחשבה רבה מאוד בניסיון לגבש יוזמה אשר תניע את תהליך השלום באזור.

לפני שבועות מספר ציינו עשר שנים לחתימה על הסכם השלום בין ישראל לבין מצרים. חלפו 30 שנה עד שבאו נציגים מצרים לשולחן הדיונים: לא רק 30 שנה אלא גם חמש מלחמות והרבה מאוד קורבנות לשני הצדדים.

חתמנו על ההסכם הזה — ואיני צריך להזכיר לחברי הבית, שישאל שילמה מחיר אדיר בהסכם הזה: נדמה לי שזה מחיר שאין לו תקדים בתולדות האנושות, ביחסים בין מדינות, בתולדות יישוב הסכסוכים — וכאשר חתמנו על ההסכם הזה,

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל עמדת ראש הממשלה שמיר בשיחותיו בארצות-הברית; הצעת סיעות הרשימה המתקרמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

ברצוני להזכיר לו, שדווקא בכרית-המועצות מתקיימת היום כחינה מחדש של כל הערכים הישנים-הנושנים. קוראים לזה גלסנוסט ופרסטריוקה, שידור מערכות. אני מניח, שכאשר יגיעו התהליכים האלה גם אל חבר הכנסת וילנר, והוא יעשה שידור מערכות ויבחר מחדש למה יש ערך ולמה אין ערך, הוא ימצא שיש ערך רב מאוד ליוזמות של ראש הממשלה.

חבר הכנסת וילנר מדבר על הכיבוש הישראלי. אני מתפלל ומאוכזב לשמוע דברים אלה דווקא מפיו, מפי אחד החתומים על מגילת העצמאות של מדינת ישראל, שלא יכול אלא לזכור את הימים של מאי 1967, שלא יכול אלא לדעת מי היה התוקף ומי היה המגן — —

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מגילת העצמאות התחייבה להחלטת האו"ם בדבר עצמאותם של שני העמים בארץ.

שר החוץ מ' ארנס:

— מי ניסה לכבוש ומי ניסה להגן על עצמו. ואם יחפש את הכוכשים, הוא יודע בדיוק היכן ימצא אותם.

חבר הכנסת וילנר אומר: "איוזה בחירות", ואני יודע, שיש מדינות בעולם — לצערנו, דווקא באזור הזה — שבהן לא מתקיימות בחירות, שבהן מזלזלים בבחירות, שבהן אומרים: "איוזה בחירות". מדינת ישראל היא, לעת עתה, המדינה הדמוקרטית היחידה במזרח התיכון, המדינה היחידה שבה מתקיימות בחירות, המדינה היחידה שבה שולטת ממשלה הנבחרת על-ידי העם ומכהן ראש ממשלה הנבחר על-ידי העם.

אינני צריך להזכיר לחבר הכנסת וילנר, שגם בכרית-המועצות מתחילים לערוך בחירות — לא מסוג הבחירות שהיו בעבר, אלא בחירות המתחילות להידמות לבחירות שלנו. אתמול היה אצלי שר בממשלת פולין והודיע לי, שבפולין היו עכשיו בחירות.

לכן אני מציע, שלא לזלזל בבחירות ולא לומר "איוזה בחירות", אלא לקדם בכריכה את ההצעה שגם ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה תתקיימה בחירות לשם בחירת נציגי האוכלוסייה.

יש כאלה שכבר יודעים מראש את תוצאות הבחירות. לכן לא צריך לערוך אותן. אש"ף הוא, להערכתם, הנציג היחיד של הפלשתינים ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה. יש מקומות בעולם, שאין בהם בחירות או שיוצעים בהם מראש את תוצאות הבחירות. אבל כל מי שהשתתף בבחירות חופשיות ודמוקרטיות יודע, שאת התוצאות לא ניתן לנבא מראש. ומי שמנסה לנבא אותן מראש — — —

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
מה קרה לראשי המועצות שנבחרו?

שר החוץ מ' ארנס:

מי שמנסה לנבא אותן מראש, אני מציע לו לעיין בעובדות בשטח.

אדוני היושב-ראש, לא עובר יום שאין מנסים לרצוח כו פלשתיני ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה, ואש"ף הוא העושה זאת. מדוע זה נעשה אם כולם תומכי אש"ף?

ברשותך, אדוני היושב-ראש, אני רוצה לסקור כמה אירועים של השבועיים האחרונים, והם רק חלק מן המקרים. ב-25 במרס נרצח תושב תל-אל-סולטן, באזור רפיח, במכות גרזן. גופתו הוצתה. באותו יום נרצח תושב עומדן

האמנו, קיוונו, שבתוך חודשים ספורים, לכל היותר בתוך שנה-שנתיים, יבואו כל יתר מדינות ערב לשולחן הדיונים, ינהלו משא-ומתן על שלום עם מדינת ישראל ונגיע להסכם שלום מקיף. זה לא קרה. עברו עשר שנים של יושב, עשר שנים של המשך עוינות, עשר שנים של מירון חימוש, עשר שנים של רצון ותקווה ושאיפה לשלום בישראל, שלא מצאו את התשובה בעולם הערבי, חוץ מאשר במצרים.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקרמת לשלום):

אחם רוצים להכות לטלפון וביתיים לעשות — — —

שר החוץ מ' ארנס:

אנחנו איננו מחכים, חבר הכנסת מיעארי, ראש הממשלה, בכיקורו בארצות-הברית, הציג יוזמה בת ארבע נקודות, יוזמה היכולה — אם תיענה בחיוב — להניע את תהליך השלום. בהנחה שהצעד הראשון הוא הידברות. אם נשב, אם נדבר, אם ניצור מגע, אין ערובה לכך שנגיע להסכמה, אבל יש סיכוי, יש תקווה שאומנם נגיע — — —

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקרמת לשלום):

עם מי לשבת?

שר החוץ מ' ארנס:

גם לזה נגיע. אם רק תקשיב בסבלנות, תשמע.

ביוזמת ראש הממשלה ארבע נקודות. הראשונה מתייחסת למדינות החתומות על הסכמי קמפ-דיוויד, על הסכם השלום בין ישראל לבין מצרים: מצרים, ישראל וכן ארצות-הברית, שסייעה להשגת הסכם זה והיא גם משמשת עדה בהסכם שנחתם בינינו. אנחנו פונים לחותמי ההסכם הזה לאשר מחדש את המחויבות לשלום, לסעיפי ההסכם, ולבנות על היסוד של יחסי השלום בין ישראל לבין מצרים את המשך התהליך, את השלום המקיף, שיכלול את כל מדינות ערב באזור.

הנקודה השנייה ביוזמת השלום של ראש הממשלה היא פנייה לכל יתר מדינות ערב, אלה המצהירות עד עצם היום הזה שהן במצב מלחמה עם ישראל, שיבואו אתנו במגע, שישבו אתנו ליד שולחן הדיונים, שיהפכו את היחסים של איבה, של עוינות, של חרם, של מירון חימוש, ליחסים נורמליים, ליחסי שלום.

הנקודה השלישית ביוזמת ראש הממשלה מתייחסת לפליטים הפלשתינים, למחנות הפליטים, למצב הבלתי-נסבל השורר במחנות אלה. ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה נמצאים זה 40 שנה 300,000 פלשתינים במחנות פליטים: הדור השלישי גדל במחנות אלה. העולם הערבי עשה כל שביכולתו כדי למנוע את שיקום הפליטים, בניסיון להשאיר פצע פתוח, שיסכל את הניסיונות שלנו לקדם את השלום. אנחנו פונים למדינות המחושות בעולם, לקהילייה הבין-לאומית, בקריאה לעשות יחד אתנו מאמץ כדי לפתור בעיה הומנית, טרגדיה אנושית זו, וכדי לשקם את התושבים במחנות הפליטים.

הנקודה הרביעית ביוזמת השלום של ראש הממשלה היא ההצעה לקיים באוכלוסייה הפלשתינית ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה בחירות לשם בחירת נציגיה. בבחירות אלה ייקבעו, לא באמצעות מינויים ולא באמצעות חתיבת הכא במחץ, אלא בדרך חופשית, בדרך דמוקרטית, הנציגים האמיתיים, האותנטיים, הייצוגיים, של האוכלוסייה הפלשתינית בשטחים אלה, כדי שאתם אפשר יהיה ליצור מגע. כדי שאתם אפשר יהיה להיכר, כדי שאתם נהלו משא-ומתן. חבר הכנסת וילנר מציג יוזמות אלו כיוזמות ללא ערך.

חוכרת כ"א, ישיבה נ"ח

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל עמדת ראש הממשלה שמיר בשיחותיו בארצות-הברית; הצעת סיעות הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

הפגיעה הגסה במתפללים ליד הכותל המערבי, באנשים חפים מפשע. אני בטוח שוורעות הביטחון יעשו כדי להעניש את האחרים.

אני מבין ללבם של חברי הכנסת דראושה ומיעארי, אבל כולנו מצווים שלא ללכות את האש. אנו מצווים לעשות למען הדו־קיום בשלום. אנו מצווים להרגיע את הרוחות ולא לשלהבן. אני מצטער על ההתבטאות המצערת, היא לא היתה במקומה. גם השר פרץ הכיר זאת. לדעתי צריך לראות את הפרשה, לאחר כל מה שנאמר, כמחוללת ונכאילו לא היתה.

אין אדם שאינו טועה, וגם אנשים גדולים טועים. השר פרץ, כגדול בתורה, הכיר בטעותו, הופיע ככלי התקשורת וחזר בו מההתבטאות שלא היתה במקומה.

על-מנת לעשות חסד עם האיש, בדקתי בפרוטוקולים של ישיבות הכנסת, בדקתי בפרוטוקולים של ישיבות הממשלה, ומצאתי לנכון להעסיק את הכנסת ואת עצמי כדי לצטט את דברי השר לקליטת העלייה. כבוד הרכ פרץ, דברים שהוא אמר על המגזר הערבי, והוא היה אחד הדוברים הראשיים בנושא זה, כשהיה שר הפנים. בבית הזה וגם בישיבות הממשלה.

ברשותך, אדוני היושב-ראש, אצטט כמה משפטים מפרוטוקול של ישיבת הכנסת מ-19 ביוני 1985. מדברי השר פרץ על בניית הגליל: "אני אומר לא כ'ספון דה פרלה" אלא כאמת פנימית — לא על חשבון שכנינו הערבים, אלא מתוך מגמה וכוונה לפתח מרקם חיים מכובד עם הציבור הערבי, תוך כבוד ועזרה הדדית, תוך יחסי חיים מכובדים יפים והוגנים". סוף ציטוט.

בישיבת הכנסת ביום 29 באוקטובר 1985, בנאומו בכנסת מעל דוכן זה, אמר השר פרץ: "ידוע גם ידוע לנו שרמת התשתית הפיסית והשירותים במגזר הערבי עורנה רחוקה מלהיות משביעת רצון. אולם, משרד הפנים עושה כל מאמץ כדי לקדם את הנושא ולהשיג משאבים נוספים, ואכן השנה לא מוטלים קיצוצים על המגזר הערבי" — אני יודע שהוא היה האיש שעמד בראש הפעולה ולא היה קיצוץ בתקציבים של המגזר הערבי לעומת הקיצוצים שהיו במגזר היהודי — "לא על התקציבים ולא על שיא כוח אדם. זאת מפני שתקציבו של המגזר הערבי נמוך מן הממוצע המקובל ברשויות היהודיות. גם התשתית הפיסית שבו חסרה מאוד, והשירותים האלמנטריים עדיין אינם מבוססים. לכן יש בהחלט צורך לקדם מגזר זה של אזרחי מדינת ישראל לרמה תרבותית נאותה בכל תחומי החיים. מדיניות זו מקובלת על הממשלה, ואנו נמשיך לפעול בדרך זו ככל שירשו המשאבים שיוקצבו לרשויות המקומיות. משרד הפנים ער למצבה של כל רשות מקומית ויעשה כל מה שניתן לעשות על-מנת לקדם את מימון כלל הרשויות, ובפרט על-מנת לקדם את המגזר הערבי". סוף ציטוט מדברי השר לקליטת העלייה בהיותו שר הפנים, השר פרץ.

כרור שהציטוטים הללו מעידים כאלף עדים על האיש-השר פרץ, שהוא עשה ועושה למען קירוב הלבבות בין שני העמים, שהוא עשה ויעשה למען המגזר הערבי.

בממשלה, בישיבות המעטות שהספקתי להשתתף בהן, היה השר פרץ תמיד מראשי הדוברים בכל הקשור למגזר הערבי ולחמיכה בו.

הדבר היחיד העומד לנגד עינינו והמדריך אותו הוא מגילת העצמאות. במגילת העצמאות כתוב: המדינה תקיים שוויון זכויות חברתי ומדיני גמור לכל אזרחיה, בלי הבדל דת,

ברצועת-עזה. 27 במרס הושלך בקבוק תבערה לעבר אוטובוס שהסיע פועלים מדורה לעבודה בישראל. כ-31 במרס הושלך בקבוק תבערה אל דלת ביתו של סגן ראש עיריית אל-בירה. במקום נרשמה אזהרה: "התפטר מייד". באותו יום, בשחי-ג'ראח כירושלים הוצתה חנות שבבעלות תושב רמאללה. באותו יום הוצתה מכונית פרטית של תושב שעאפט. כ-1 באפריל הותקף תושב חמון בנפת ג'נין על-ידי רעולי פנים בסכינים ובמקלות. כ-2 באפריל נדקר תושב חאן-יונס למוות. כ-4 באפריל, בצור-באחר, הושלך בקבוק תבערה לעבר מכוניתו של עיתונאי פלשתיני. כ-5 באפריל, בג'נין, תושב העובד בדואר הותקף בדקירות סכין בבניין הדואר. באותו יום, בבית-לחם, רעולי פנים נכנסו לבית-מרקחת שפכו חומר דליק והציתו את בית-המרקחת.

אלה הן הדרכים שבהן אש"ף מנסה לאכוף את עצמו על התושבים כיהודה, בשומרון ובחבל-עזה. אנחנו איננו רוצים ואיננו מוכנים להיכנע לאלימות זו. הנציגים ייבחרו בבחירות חופשיות.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני שר החוץ, מותר להציג בפניך שאלה קצרה?

שר החוץ מ' ארנס:

מה השאלה?

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אין אתה מעריך שניתן יהיה לקיים בחירות בסיטואציה כזאת, שאתה כל כך מיטיב לתאר אותה? והאם תתנו את הבחירות ככך שהמצאות הזאת בשום פנים ואופן לא תהיה?

שר החוץ מ' ארנס:

אני מקווה שהתנאים יהיו כאלה שאפשר יהיה לקיים בחירות חופשיות ודמוקרטיות.

חבר הכנסת וילנר אומר: אין הסדר ביניים בלי הסדר קבע. חבר הכנסת וילנר, לו אפשר היה להסכים על הסדר הקבע לא היה כל צורך בהסדר ביניים. נדמה לי שיש היום הסכמה כללית בעולם על כך, שקודם יש להגיע להסדר ביניים, מתוך הערכה שהפערים היום הם גדולים מכדי לאפשר השגת הסדר קבע. זו הסיבה להסדר הביניים, כתחנת ביניים להשגת הסדר הקבע. נדמה לי שגם את ההיגיון הזה אתה מבין.

יוזמת ארבע הנקודות של ראש הממשלה יכולה להיות תפנית. היא יכולה להניע את תהליך השלום באזור. אם תיענה היוזמה בחיוב, אם תזכה היוזמה בתמיכה, חברי הכנסת, אני חושב שנצמד צעד ראשון לקראת שלום מקיף באזור.

הי"ר ר' פנחס:

תודה לשר החוץ משה ארנס. אני מזמין את השר רפי אדרי להשיב בנושא השר לקליטת העלייה, בבקשה.

השר ר' אדרי:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בישיבת הממשלה חזר בו השר פרץ מההתבטאות. השר פרץ הכיר בזה שלא היה מקום למשפט שנאמר בעידןא דריתחא. יושב-ראש הישיבה, ממלא-מקום ראש הממשלה, השר פרס, ביקש מהשר פרץ למחוק את המשפט מהפרוטוקול, ואכן השר פרץ, בהסכמתו, נעתה לבקשה והמשפט הזה נמחק מהפרוטוקול של ישיבת הממשלה.

השר פרץ ידוע כאיש הנוהג בדרכי נועם ומתוך יחס של כבוד לזולת. מה שאמר השר פרץ נאמר מתוך כעס וכאב על

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל עמדת ראש הממשלה שמיר בשיחותיו בארצות-הברית: הצעת סיעות הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

ישראל, ללא הבדל דת ולאום, יש לפעול במשותף להעמקת החברות וההבנה ההדדית בין היהודים לערבים, להגברת השילוב הכלכלי והחברתי ולטיפוח זיקת ערביי ישראל למדינה, תוך כיבוד ייחודם כקבוצת מיעוט לאומית וגאווה על זהותם הלאומית הערבית, ותוך שמירה על מורשתם התרבותית.

אנו מצווים להרחיב את מערכת ההסברה בקרב הציבור היהודי והערבי כאחד לשם טיפוח התודעה בדבר חלקם של ערביי ישראל בחיי המדינה ותרומתם להם, מניעת גילויי גזענות וטיפוח סובלנות ודו-קיום מתוך כיבוד הדדי.

יש לשתף יהודים וערבים במשימות שמטרתן הסרת מחיצות והעמקת ההיכרות ההדדית, יורחבו הפעולות המשותפות בתחומים חברתיים, כלכליים, חינוכיים ותרבותיים, כמגמה להעמיק את ההבנה בין יהודים לערבים בישראל.

לסיים, אדוני היושב-ראש, שוחחתי עם השר פרץ ועם חבר הכנסת דראושה, ואני עומד לשוחח גם עם חבר הכנסת מיעארי.

שמעון שטרית (המערך):

אתה מתכוון להציע להם סולחה? תשחטו איזה כבש?

השר ר' אדרי:

אני לא מתכוון לסולחה. בסיום הישיבה אני מתכוון להפגיש את שני הצדדים, שניאותו להגיע להבנה ולראות את מה שהיה כאילו לא היה. תודה רבה, אדוני היושב-ראש.

היו"ר ר' פנחס:

תודה רבה לשר אדרי, ועדת הכנסת קבעה הודעות סיעות במסגרת של חמש דקות לכל סיעה. ראשון הדוברים, חבר הכנסת מיכאל איתן — אינו נוכח באולם. חבר הכנסת צחי הנגבי — אינו נוכח. אם כן, רשות הדיבור לחבר הכנסת חגי מירום, ואחריו — לחבר הכנסת שלמה דיין.

חגי מירום (המערך):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, התבטאותו של השר פרץ בעניין הערבים היא התבטאות חמורה ביותר. גם אם היא נעשתה בעידן דריתחא, כדבריו, אני חושב שאדם, ובמיוחד איש ציבור המכהן כשר, צריך להיזהר מאוד מאמירות כאלה, הנאמרות בלי משים, בחטף ובעת רתחה.

אומרים שאדם ניכר בכיסו, בכוסו ובכעסו. על-פי האמרה הזאת, לא הייתי נותן לשר פרץ ציון גבוה מדי, גם כאשר מדובר בכיטוי שנאמר בעת כעס. אין לי כל ספק, שהשר פרץ ביטא את תחושת הלב כלפי אלימות, שהתבטאה בידי אבנים על מתפללים ליד הכותל המערבי. עם זאת, אי-אפשר ואסור שייאמר "ערבים מלוכלכים". גם אם יבואו אחר כך אלף התנצלויות, אין בכך כדי לבטל את הדברים האלה.

זה הופך נחלת הציבור, מפני שיש אנשים שאינם מבינים והופכים זאת להיות. אני חושב — וכאן אני רוצה לסיים את הקטע הזה — שהתנצלותו של השר פרץ תתקבל, אבל צריך לשים לב היטב, במיוחד שרים כממשלה, לכל ייאמרו, גם לא בעידן דריתחא, דברים כל כך חמורים כפי שהשמיע השר פרץ.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, השבוע היו המלים "כי בוש" מקבולות מאוד בפי כול. אמרו: יהיו בחירות, כי בוש רוצה; יהיו הסדרי כיניים, כי בוש חושב שצריך שיהיו הסדרי

גזע ומין, תבטיח חופש דת, מצפון, לשון, חינוך ותרבות, תשמור על המקומות הקדושים של כל הדתות ותהיה נאמנה לעקרונותיה של מגילת האומות המאוחדות.

אין אדם שאינו טועה, וכבר אמרנו זאת. השר פרץ עצמו נולד בארץ ערבית, ובגאווה סיפר לי הבוקר, שאביו היה שותף לעשיר ערבי בכית-חרושת לנעליים, והיו ביניהם יחסי קרבה וידידות, כמעט יחסי משפחה.

כיצוא ארץ ערבית אני יכול להעיד, שאכן היו יחסי קרבה וידידות בין יהודים לערבים. לא רק בעבר, אלא גם היום, אולי יותר מאי פעם בעבר, יש יחסי קרבה בין יהודים לערבים. אני מדבר על מרוקו, שבה חיו יהודים וערבים זה בצד זה במשך מאות בשנים. ערבים ויהודים שמחו יחד בשמחת יקיריהם וגם ככו יחד בעתות צער. יהודים וערבים ביקרו איש את רעהו בחגים המוסלמיים ובחגים היהודיים.

גם היום במרוקו, ואני אומר זאת בגאווה, חיים יהודים וערבים בהבנה, בכבוד הדדי, וזו דוגמה ליהודים וערבים בכל העולם, שאפשר לחיות יחד, שאפשר לבנות יחד ואפשר לקדם דברים.

אני יודע, שמקומות קדושים לא מעטים שמורים לא רק על-ידי יהודים, אלא גם על-ידי ערבים. הדו-קיום בשלום נחוץ לכולנו. אין ברירה, לא לעם היהודי ולא לעם הערבי, אלא למצוא את הדרכים הנאותות כדי לקדם את תהליך השלום. ברור לכולנו, כי לא אלימות פיסית והתבטאויות שלא במקומן יקדמו את האינטרסים של שני העמים, שני העמים יכולים להשלים זה את זה בתכונות המיוחדות של כל אחד מהם. שני העמים יכולים לסייע זה לזה לבנות עתיד טוב יותר. שני העמים יכולים להביא רווחה וקדמה לאוכלוסייה שלהם. ביכולתם של הערבים והיהודים להפוך את המזרח התיכון למקור לגאווה, לדוגמה ולמופת לשלום.

גם בין אחים יש לעתים יריבות. יש מאבק, יש קצת קנאה, אבל בסופו של דבר משלמים. שני העמים יכולים גם להגיע ללא מתווכים להסדר ולשלום של אמת. מטבעו של מתווך שהוא גובה אחוזים משני הצדדים. אין לנו צורך במתווך או במתווכים. שני הצדדים יכולים לשבת יחד ימים, לילות, חודשים — כי השלום אפשרי, כי אחים אנחנו. עוד לא היתה תקופה נוחה יותר, עוד לא היה זמן יותר לקידום תהליך השלום, וזה אפשרי. כל הצדדים מבינים, שאין דרך אחרת. כל הצדדים יודעים, שזו תקופה נכונה וטובה לדבר ולפעול יחד כדי להשיג את המטרה שכולנו רוצים בה.

לעתים אני שואל את עצמי, האם באמת רוצות המעצמות בשלום במזרח התיכון. מאז קום המדינה התפתחה האוכלוסייה הערבית בישראל לחברה חופשית ודמוקרטית, שהגיעה להשיגים מרשימים בתחומים רבים, המציאות הוכיחה, שקיימת אפשרות לחיים משותפים של יהודים וערבים בישראל. יש לפעול להרחבתו ולהעמקתו של דו-קיום זה, העשוי לשמש גשר לקידום היחסים בין ישראל לבין עמי ערב השכנים.

אל ניתן להרוס את רקמת היחסים, שהתפתחה במדינת ישראל בין יהודים לערבים. אלה שזרקו אבנים על מתפללים ככותל המערבי, במקום קדוש לעם היהודי, הם חמומי מוח, ועלינו להעניש אותם וגם את אלה שביצעו את הפשע במזרח-ירושלים.

אנו מציינים לכבוד איש את אמונתו של רעהו — איש באמונתו יהיה. מתוך נאמנות לעקרונות השוויון בין כל אזרחי

חוכרת כ"א, ישיבה נ"ח

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל עמדת ראש הממשלה שמיר בשיחותיו בארצות-הברית; הצעת סיעות הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

היו"ר ר' פנחס:

תודה לחבר הכנסת חגי מירום. רשות הדיבור לחבר הכנסת שלמה דיין, ואחריו — לחבר הכנסת חנן פורת.

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה, בימים חתיקונם מן הראוי היה לבקש להסיר את הצעת האי-אמון הזאת ללא כל נימוקים נוספים, שכן אין לך דבר מגוון יותר מאשר להתייחס לפליטת-פה שהאימון עצמו חזר בו ממנה כמעט באותו דיבור עצמו.

עבד-אלוהב ודאושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אתה עוד מדבר על גיחוך?

שלמה דיין (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

אך לנוכח המסע הפרוע של אניני הדעת, ברצוני להגיב במשפטים ספורים בלבד, ותחילה בנוגע לדברים עצמם: הכלל הוא, שאין אדם נתפס על צערו, ורק מי שמכיר את כבוד הרב פרץ לפני ולפנים יודע עד כמה כואבת לו הפגיעה באתר המקודש לעם היהודי לתפילה ולתחנונים מדורי דורות. תחת רושם הכאב הצורב הוא התייחס למקרה החמור ואמר את הביטוי הלא-מוצלח והמצער, שלמרות כל זאת לא פגע ברגשות המוסלמים כפי שפגעו האבנים שנזרקו ברחבת הכותל ברגשותיו של כל יהודי.

בהרה-הבית מתהלכים כמה מהשועלים המחבלים, המלכים את האש ואינם מעוניינים בדקדוקים בין שני העמים, ובפינה היחידה שעוד נותרה לנו, ליד המקום הקדוש, גם שם אין אפשרות כיום לעמוד בתפילה בלא חשש שאיזה אבן של פרחת תנחת על ראשו של המתפלל. כמה כאב וצערו יש בכך, ומכאן שורש ההתבטאות החריפה, שאין אנחנו מסכימים אתה וגם הרב פרץ לא אמרה במתכוון לכל העם הערבי, שלו אנחנו רוחשים כבוד, כי בצלם אלוהים עשה את האדם, וחביב אדם שנברא בצלם.

רבותי חברי הכנסת, נמצאים עמנו כאן גם חברים ערבים, שאנחנו נמכדים אותם. האם משהו מהם יכול להעיד על מקרה אחד שבו נקט כבוד הרב פרץ, בהיותו שר הפנים, אפליה כלשהי כלפי המגזר הערבי? ההיפך הוא הנכון. נכבדים וראשי כפרים ערבים ציינו תמיד את היחס החם כלפיהם מאז עבר משרד הפנים לידי ש"ס. ברור אפוא שלא נאמרו הדברים החמורים אלא כלפי אותם פרחחים משליכי אבנים, שכל ביטוי של גנאי כלפיהם הוא עדין מדי לגביהם.

מן הראוי להזכיר, שגם בעת פיזור המהומות בהרה-הבית נמנעה המשטרה מלפרוץ אל המסגרים, וזאת כדי שלא לחלל את המקומות הקדושים למוסלמים. אבל, מה שאסור למשטרה היהודית מותר כנראה לפרחחים אש"פיסטים, היורעים רק לצווח ככרוכה בארץ ובעולם על פגיעה במקומותיהם הקדושים, ובה כשעה לחלל את המקומות הקדושים לעם היהודי.

ולאניני הדעת, יפי הביטוי והנפש, ברצוני להציע שיעשו לעצמם את חשבון-הנפש ויבדקו אצל עצמם כמה ביטויים חריפים ועווליים הם מפרסמים בכלים העומדים לרשותם, ככתב ובעל-פה, על ציבור גדול בישראל, ובמקרה הזה — על הציבור החרדי. על כן אני מרשה לעצמי לומר להם: "טלו קורה מבין עיניכם".

לסיום, ברצוני לפנות למגישי הצעת האי-אמון במשפט אחד: חברי כנסת נכבדים, אם ברצונכם באמת לתרום להרגעת

ביניים: כי בוש אמר, כי בוש טוען, וכן הלאה. האמת היא, חברי הכנסת, כי בוש קיבל בשלב זה את תוכנית שמיר.

והנה, בטרם חזר ראש הממשלה מסיוורו ובטרם קיבלה הכנסת את הודעת ראש הממשלה או הבהרות כלשהן בוועדותיה על השליחות של שמיר, קמו סיעות מהאופוזיציה והגישו הצעת אי-אמון. אני חושב, אף שאינני ממתייבה הגדולים של תוכניתו המדינית של שמיר או של גישתו הפוליטית-המדינית הבסיסית, שיש טעם חמור לפגם בכך שמגשים הצעת אי-אמון כאשר ראש הממשלה איננו נוכח כלל בארץ. ייתכן שיש מקום לבחון באופן תקנוני כיצד ניתן יהיה לחסום דרך כזאת של התנהגות כלפי גורם שלטוני, אשר צריך לפחות לקבל את האפשרות להציג את תוכניתו ואת מדיניותו.

אני גם תמה על חברי הסיעות אשר הגישו את הצעות האי-אמון במיוחד כלפי שליחות שמיר. מדוע הן הגישו הצעות אי-אמון כאשר שמיר עשה בעצם התקדמות, לשיטתו, גדולה מאוד? שמיר, למען האמת, קיבל במלואה את תוכנית רבין. שיש בה מרכיב ראשון של הפסקת ההתנערות, ויש בה מרכיב שני של קיום בחירות חופשיות לבחירת הנהגה פוליטית. היה בהתחלה דיבור על בחירת הנהגה מוניציפלית. היום כבר ברור, שההסכמה הייתה לבחירת הנהגה פוליטית, שיש בה מרכיב של כינון ממשל עצמי בראשות אותה הנהגה שתבחר בבחירות, ושלאחר תקופת הביניים יתקיימו שיחות על עתיד השטחים. תוכנית זו הייתה נתונה בעת כינון מושב הכנסת השתיים-עשרה בוויכוח גדול מאוד. אני זוכר איך קפצו כאן מסיעת הליכוד כאשר העז משהו להזכיר שיש תמיכה בהליכה לבחירות. והנה, שמיר מוכן להליכה לבחירות.

אבל, שמיר, גם על-פי מה שפורסם, התקדם בנושאים נוספים, כמו למשל: הסכמה שבשלב מאוחר יותר של השיחות על עתיד השטחים יצורפו גם פלשתינים שאינם תושבי השטחים. ואם עומדים להיות מצורפים פלשתינים שאינם תושבי השטחים, אני מניח שיש כאן רמז שמעוטי לכך שהשיחות בעתיד יהיו כנראה עם אש"ף.

האמריקנים הודיעו, שלאחר שתוכן תוכנית לכיצוע הבחירות הכלליות, היא תוגש על-ידי ישראל לארצות-הברית, וזו תביא אותה אחר כך לדיון עם אש"ף בתוניס. האם יש כאן הסכמה מכללא, גם אם לא במפורש, לכך שיתקיים משא-ומתן עקיף עם אש"ף באמצעות ארצות-הברית? ואם כן, מדוע צריכים מי שהגישו את הצעת האי-אמון, לשיטתם, לחסום את שמיר מפני ההתקדמות שלו לעבר תהליכים של שלום?

האמת היא, חברי הכנסת, כי קשה לדעת מה היו תוצאות הביקור, שכן, להערכתי, רב הנסתר על הגלגל, וקשה לדעת אם לאחר ציפייה מתוחה והדים דרמטיים, כשהכול נגמר כל כך בשקט, התקבלו אולי על דעת האמריקנים הבטחות או התחייבויות כלשהן, שאנחנו איננו יודעים עליהן. מה הן כוונותיו האמיתיות של ראש הממשלה — זאת קצת קשה לדעת.

אני הייתי מציע לכולנו, ובמיוחד למציעי הצעת האי-אמון הזאת, שלא לחזור פעם נוספת על הצעת האי-אמון, כאשר אין די נתונים וכאשר בעל הדבר אינו בארץ וכאשר אנחנו מנסים לתהות על כיווני ההתקדמות, על כיווני ההסכמה, ולנחש לאן מוליכה הדרך אשר החל בה עכשיו שמיר בארצות-הברית. סיעת המערך תתנגד כמובן להצעת האי-אמון. תודה.

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל עמדת ראש הממשלה שמיר בשיחותיו בארצות-הברית; הצעת סיעות הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

שהשליכו אבנים ופגעו ביהודים מתפללים בכותל המקודש לנו "ערכים מלוכלכים". הביטוי הזה כשלעצמו, מבחינת "כל וואחד" — כולם כאחד — הוא חמור מאוד. צריך להיזהר. יש להבחין ולא לעשות דברים שיש בהם משום האשמה קולקטיבית. אבל עד כמה שאני יכולתי לשפוט, דברי השר פרץ נאמרו כלפי אותם ערכים שזרקו את האבנים. ואני אומר בפה מלא: לא רק ערבי מלוכלך הוא, אלא נבל ונכזה ורשע, וערבי כגון זה מקומו בבית-הסוהר.

על מה יצאה הזעקה? על מה באה החזרה? על מה באה החרטה? איני מכין. ואני מדבר כמי שרוצה לחיות בדו-קיום עם ערכים ורוצה להושיט להם יד. רוצים להושיט לנו יד? תפאדל. עם ישראל יודע להתנהג יפה כלפי אלה שחיים איתו בכבוד ובשלום. אבל, כמו שנאמר אצל דוד המלך וכמו שנאמר אצל אברהם אבינו: ואברך מברכך ומקללך אאור. לכן אותו ערבי שורק, ייאמר עליו בפה מלא שערבי מלוכלך הוא, נכזה ונבל, ומקומו בבית-הסוהר.

הצעת האי-אמון צריכה להיות מוסרת מסדר-היום. תודה.

הי"ר ר' פנחסי:

תודה לחבר הכנסת חנן פורת. רשות הדיבור לחבר הכנסת תופיק טובי, ואחריו — לחבר הכנסת אליעזר ולדמן.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברצוני בדיון הזה להביא לפני הכנסת מה שפורסם לאחרונה ממכתבו של אחד מגדולי ההיסטוריונים בארץ, הפרופסור טלמון, שהלך לעולמו, אל ראש הממשלה מנחם בגין. ייבדל לחיים. הוא כתב זאת לפני תשע שנים וכך אמר:

"אדוני ראש הממשלה, עם כל הכבוד לעומד בראש ולעמיתי ההיסטוריון, הרשה לי לומר לך, על בסיס מחקר של עשרות שנים בתולדות האומיות, שכלל שיהיו עתיקי ימים, מיוחדים במינם, חד-פעמיים ואציליים המניעים הסובייקטיביים שלנו, החחירה להשתלט ולשלוט בשלהי המאה העשרים על אוכלוסייה זרה, עוינת, שונה בלשון, בדת, בתודעה, בשאיפות האומיות, היא כניסיון להחיות את הפיאודליזם. כשעושים את זה במאה העשרים, זה כניסיון להחיות את הפיאודליזם. אין זו שאלה של מוסר. הדבר אינו אפשרי מבחינה מעשית ואף אינו כדאי מבחינת המחיר. מי שמדבר על ההכרח לשלוט בעם אחר מטעמי ביטחון, מתעתע בשומעיו."

והוא מסיים ואומר: "אין לי הקל שבספקות שמניסיון לשלוט במיליון ורבע ערכים בניגוד לרצונם צפויה לנו השחתה שתשים ללעג ולקלס את היפים בחלומותינו על תחייה לאומית ורוחנית והחחירה לקראת סיפוח השטחים לא זו בלבד שלא תספק לנו ביטחון, כי אם תחיש את כוחנו להתגונן בפני עוינות שכנינו והתנגדות חברת העמים."

אלה דברים שנאמרו לפני תשע שנים, והם אמיתיים בכל אוח שלהם בימים הקשים האלה שאנו חיים אותם. הנה אנו רואים איך הניסיון לרכא את חירותו של העם הפלשתיני לא רק מרחיק את השלום משני העמים ומונע אותו, אלא גם איך הוא מניב את הפירות המרים של זעזועות, של ולזול בערך האדם, ומשחית עד היסוד את החברה הישראלית, מנוון אותה ומרוקן אותה מכל צביון אנושי.

כנראה הוצא מן הכנסת, אך קולו של הגזען הזה לא נאלם. הוא אף הגיע בימים אלה לכיסאות הממשלה, ומהדהד גם ככנסת, בקולות הטרנספרסטים מחד גיסא ובתיאורי שר

הרוחות ולא להוסיף שמן למדורה, לא להיגרר לפרסומים וללכות את אש השנאה בין יהודים לערבים, הסתפקו בדברי התנצלותו של השר פרץ, גם התנצלותו, ובדברים שנאמרו עכשיו והסירו את הצעתכם הקנטרנית והמיותרת, לדעתי. לא כדרך זו תתראו לקירוב הלבבות, שכה נחוץ לנו ולכם, בין שני העמים שנגזר עליהם לחיות יחד במדינה אחת. תודה רבה.

הי"ר ר' פנחסי:

תודה רבה לחבר הכנסת שלמה דיין. רשות הדיבור לחבר הכנסת חנן פורת, ואחריו — לחבר הכנסת תופיק טובי.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מצטער ששר החוץ איננו כאן, שכן עיקר דברי מכוון כלפיו.

שבח וייס (המערך):

אם הוא יהיה כאן כל הזמן, מי ינהל את מדיניות החוץ?

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

כן. אבל גם בהיעדרו, אני מוצא לנכון להדגיש: הרעיון כשלעצמו, של בחירת נציגות ערבית שתייצג את הציבור בדיון, הוא רעיון נכון והוגן. כמה דברים אמורים? בימים כתיקונם. אבל בשעה ששר החוץ עצמו מציב לפנינו כאן תמונה מזעזעת כיצד שולט אש"ף בכוח הטרור באוכלוסייה הערבית, בשעה שהוא מציג את הנתונים של כקבוקי הברעה, סכינים, רציחות ושרפת גופות, לא של יהודים אלא של ערכים המכונים כפיהם משתפי פעולה, האם הוא סבור שיש סיכוי שתהייה בחירות הוגנות, דמוקרטיות, חופשיות? אש"ף יסמן את הנציגים שהוא יבקש שייבחרו, ומי שיעז להציג מועמדות שלא על דעת אש"ף, זה יהיה גורלו.

על כן, גם לטעמו של מי שמציע בחירות, אין טעם ואין משמעות לבחירות אלא כתנאי נחרץ וברור אחד, שתיפסק לחלוטין האינתיפאדה המרושעת על כל היבטיה. לא תקווה חסודה, כלשונו של השר — יכול לקרות מי שהדבר איננו בידו — אלא פעילות נמרצת והתנאה ברורה מבחינה מדינית.

שמענו את דברי שר החוץ האמריקני ג'יימס בייקר, שחושב שאין צורך להתנות. האם מפיו אנו חיים? לא שפה רפה אלא דברים ברורים צריכים להיאמר בעניין זה: אין מקום לבחירות כלשהן ללא חיסול האינתיפאדה. שר החוץ עצמו אמר את הדברים הללו בפגישה שהייתה לו עם סיעת המפלגה הדתית הלאומית, וכך אמר גם ראש הממשלה. האם הם שינו את דעתם? האם הם שינו את טעמם? האם נכנעו בעניין זה ללחץ? על כך הם חייבים לנו תשובה ברורה, לא תשובה מתחמקת בסגנון של "יש תקווה".

נקודה שנייה — שר הביטחון, שהוא המקור לרעיון הזה של הבחירות, אמר דברים ברורים: הבחירות אמורות להיות רק כאשר להסדרי האוטונומיה. האם יתונה הדבר שהנציגים שנבחרים על דעת הם נבחרים, או שיהיו נציגים שאתה תאמר שאהם מדבר אתם על אוטונומיה, אבל הם ידברו על מדינה פלשתינית? זהו תנאי שבהיעדרו אין משמעות לבחירות תחת הכותרת, החסודה אף היא: "אינו מדברים עם נציגי אש"ף".

שני התנאים הללו, שאנחנו מצפים לשמוע לגביהם הבהרה מראש הממשלה ומשר החוץ, הם לגבי קווס-בלי לאפשרות קיום בחירות כלשהן לנציגות פלשתינית. בהעדר התנאים הללו, יהפוך כל הדבר למחזה נלעג.

מחזה נלעג לא פחות הוא מה שקרה כאן בהצעת האי-אמון על תגובתו של השר פרץ, שכונה אותם ערכים

חוברת כ"א, ישיבה נ"ח

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי־אמון לממשלה בשל עמדת ראש הממשלה שמיר בשיחותיו בארצות־הברית; הצעת סיעות הרישמה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי־אמון לממשלה —

ישראל למקום המקודש ביותר לעם היהודי; אם זה הכבוד הלאומי שאנחנו ומנהיגינו רוחשים למקום המקודש ביותר, אין פלא שאותם נציגי מרצחים מסיתים לפגוע ביהודים ופוגעים ביהודים מתפללים במקום המקודש הזה.

ואין ייקרא למעשים אלה, לא מעשים נתעבים, שפלים? ולאותם העושים את המעשים הנתעבים האלה האם לא ייקרא: מלוכלכים, נתעבים, שפלים? מישוהו העיר כאן קודם: עם מי אתה רוצה לחיות ביחד? לא עם אנשים אלה אנחנו רוצים לחיות ביחד. להם אין מקום כאן, אין מקום לאנשים שרוצים לרצוח, שרוצים לעקור אותנו מכאן. מקומם אינו כאן.

וצריך להגיד גם כמה מלים בנוגע לדברים שהושמעו קודם על־ידי חבר הכנסת תופיק טובי, שהסביר מה משחית, לדעתו, את החברה הישראלית. מה משחית את החברה הישראלית? קודם כול צריך לדבר על השחתה מצד הטוריסטים, השחתה במובן של פגיעה ורצח ורצון להשמיד יהודים. אלה רוצחים, פושעים ומסיתים גם כהר־הבית, גם ביהודה, בשומרון וכעזה. אלה משחיתים.

ולצערנו הרב, להבדיל, יש בחוך עם ישראל מי שמשחיתים את החברה הישראלית — אותם המזרחים עם אויבי ישראל, המתארים את אויבינו השפלים ביותר כצדיקים ואת עם ישראל כרוצחים, ומשתמשים בכל מיני מלות גנאי אחרות, כאילו אנחנו אכזרים. אין השחתה נוראה יותר של החברה הישראלית, אין רעל נורא יותר מזה שמפיצים אלה היהודים, בני ישראל.

צריך להזכיר פעם אחת, חברי הכנסת, אין איבדו את העשתונות — אין לי מלים אחרות לתאר זאת — מי שברב ההנהגה שלנו חשבו שעלי־י שחרור מאות מסיתים ומידי אכנים יפייסו את הטוריסטים, יפחיתו את מעשי הטרור. האם לא היה לנו די ניסיון בשנים האחרונות? האם לא הבינו שרק על־ידי כך יביאו לידי מעשי טרור נוספים? הנה הם ניצחו, תוך שהם מסמנים בידיהם "ווי", יצאו מאות טוריסטים שמקומם לא יכירם בחברה הנורמלית. והנה, בארץ־ישראל יהודים אינם יכולים לנסוע בכבישים בלי להיפגע, אינם יכולים להסתובב בעיר חברון בלי להיפגע. מה עוד צריך לקרות כדי שמנהיגינו יבינו, שכל מעשה כזה מחפרש כחולשה מצדנו וכעידור לטרוריסטים ולרוצחים?

ועוד מלה אחת אחרונה. יש לנו בעיות הלכתיות בעניין הרה־הבית. בתור יהודים המאמינים בקדושת הרה־הבית וצמודים בדבקות להלכה, יש לנו בעיות בעניין זה, יש חילוקי דעות ויש צורך בהחלטות. אבל דבר אחד צריך להיות ברור: השלטון על הרה־הבית, ניהול ענייני הרה־הבית, הכניסות והיציאות, כל אלה צריכים להיות תחת שלטון יהודי משום הכיבוש, משום מצוות הכיבוש ומשום פיקוח נפש.

אם יתוקן הדבר הזה, אזי במשך הזמן אולי לא נצטרך להתכנס כאן כדי לדון בנושא של התפרעות בהרה־הבית. תודה.

היו"ר ר' פנחס:

תודה לחבר הכנסת ולדמן. רשות הדיבור לחבר הכנסת רחבעם זאבי, ואחריו — לחבר הכנסת אברהם רביץ.

רחבעם זאבי (מולדת):

ארוני היושב־ראש, חברי הכנסת הנוכחים, לסיעת מולדת אין אמן בממשלה הנוכחית, אבל לא מהסיבות שמציעות סיעת רק"ח והמתקדמת. לפיכך נימנע בהצבעה על הצעותיהן. שתי הסיעות המציעות להביע אי־אמון לממשלה ראויות

הקליטה על הערבים המלוכלכים מאידך גיסא. גם אם הוא חזר בו, דברי הגזענות והשיסיו האלה כלפי הערבים — ויהיו הנסיבות אשר יהיו — כבר הוסיפו שמן על מדורת האביה והשנאה בין שני העמים שהכיבוש מלבה ומעמיק, וראינו את התוצאות במרחץ הדמים של הצעירים הערבים, שעמדו לפני יומיים ליד החומה בשער־יפו. לפעמים אנחנו שומעים ביטויים גזעניים כאלה ברחוב. זה כשלעצמו מדאיג, חמור, אבל הדברים חמורים שבעתים כאשר הם נשמעים מפי אנשי ציבור, מפי שר בממשלה.

חובתה של ממשלה המכבדת את עצמה לפטר חבר שפלט דברי גזענות כה חמורים כלפי הציבור הערבי, ואנו תובעים לפטר את השר פרץ מהממשלה.

אני רוצה לקוות, שגם תנועת ש"ס לא תשלים עם התבטאות גזענית אנטי־ערבית כזאת, המרעילה את היחסים בין שני העמים. נציגי הציבור מכל צד חייבים לעשות למען חיים ביחד בשכנות טובה ובכבוד הדדי.

היו"ר ר' פנחס:

חבר הכנסת תופיק טובי, אבקש לסיים, זמןך חס.

תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

לכן, ארבע הנקודות שבתוכנית ראש הממשלה, אין בהן למעשה כל תוכן חדש לעומת תוכנית קמפ־דייוויד, תוכנית המשך הכיבוש הישראלי, המתעלמת משאיפות העם הערבי הפלשתיני לחיים עצמאיים במדינה עצמאית בצדה של ישראל. כל זמן שממשלת ישראל תמשיך להתעקש ולדבוק בעמדה ובמדיניות השוללות מהעם השכן, מהעם הפלשתיני, חיי חירות במולדתו, במדינתו העצמאית, בצדה של ישראל, היא תוליך את הארץ הזאת ואת האזור כולו מדחי אל דחי, לרעתם של שני העמים, וקודם כול אני אומר, לרעתה ולאסונה של החברה הישראלית.

לכן אנחנו נביע בהחלט אי־אמון לממשלה בעקבות שתי ההצעות שהוצעו היום.

היו"ר ר' פנחס:

תודה רבה לחבר הכנסת תופיק טובי, רשות הדיבור לחבר הכנסת אליעזר ולדמן, ואחריו — לחבר הכנסת רחבעם זאבי.

אליעזר ולדמן (התחיה):

כבוד היושב־ראש, חברי הכנסת, יש צורך לקבוע שוב את מה שקבע עמית חבר הכנסת חנן פורת ביחס לדברי הרב פרץ, שבעטיים הוגשה הצעת אי־אמון. הרב פרץ לא התייחס לערבים ככלל, אלא התייחס לאותם ערבים מתפרעים בהרה־הבית, שביצעו פשע נתעב של ניסיון לפגוע פגיעה רצינית ביהודים, בשוטרים ובמתפללים בהרה־הבית ובכוחות המערכה, המקומות והמקדשים ביותר לעם היהודי.

כאן נחזור להדגיש עובדה נשכחת או מסולפת, שרק העם היהודי מוצא בהרה־הבית קדושה עליונה, ולא שום עם אחר ולא שום דת אחרת, והוא נקרא הרה־הבית או Temple Mount באנגלית על שם בית־המקדש של העם היהודי. ואם כן, כאן נעוץ שורש הרע, חברי הכנסת, אם המקום המקודש ביותר שלנו, של העם היהודי, הנמצא במרכז ירושלים בירת מדינת ישראל, אם מקום זה נמסר לשלטונם של נציגי אש"ף — נציגי אש"ף היושבים שם ומנהלים את ההר, אש"ף, ארגון של מרצחים, רוצחי נשים וילדים רק משום היותם יהודים, וכל זאת למען מגמה אחת, למען עקירת הישות היהודית העצמאית מארץ־ישראל — אם זה היחס של שלטונות

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל עמדת ראש הממשלה שמיר בשיחותיו בארצות-הברית; הצעת סיעות הרשימה המתקדמת לשלום והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה —

כל תכליתה של תוכנית הטרנספר היא להביא לשלום בין העמים, להביא להפסקת שפיכות דמים. את זה הבינו ומבינים עמים גדולים וקטנים ומנהיגיהם. הנה זה עתה עשה נשיא רומניה טרנספר מארצו ל-1.8 מיליון הונגרים וגרמנים, וכיניהם כאלה היושבים ברומניה 400 שנה. הוא לא עשה זאת לאויבים אלא לידידים שהם מיעוטים בארצו. הוא עשה זאת לקומוניסטים כמוהו.

חבר הכנסת טובי, בגוש הסובייטי עשו טרנספר ל-11 מיליון גרמנים. להם מותר, ולנו אסור?

השלום האמיתי יושג אם ורק על-ידי היפרדות בין העמים; עם ישראל בארץ-ישראל, והערבים בארצות ערב, תודה.

הי"ר ר' פנחס:

תודה לחבר הכנסת רחבעם זאבי, רשות הדיבור לחבר הכנסת אברהם רביץ, אחרון הדוברים.

אברהם רביץ (דגל התורה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בהצעת האי-אמון שהוגשה בעקבות ההתבטאות האומללה של כבוד השר הרב פרץ, שהתנצלות עליה לא-איחרה לבוא, נשמעה נימה מאשימה על היחס של העם היהודי כלפי העם הערבי, כאילו ההתבטאות הזאת היא חלק מתפיסת עולם. חבל שהדברים אינם נשמעים. בפרופורציה, המתאימה, הושמעה התבטאות, היתה התנצלות. חוסל. בגלל העובדה שמביאים את הדברים למליאה, דנים ודשים בהם ומעוררים יצרים, יש לשים את הדברים במקומם.

אני בטוח שאילו היה הרב פרץ נוכח כאן, הוא היה אומר אותם דברים שאני חפץ לומר בשמו. אני חפץ להציג בפני הבית הזה, ובמיוחד בפני העם הערבי, שחלק ממנו גר בארץ-ישראל, למען ידעו את היחס האמיתי של העם היהודי לכל אדם, לכל גר הגר עמנו היום. לא אלאה אתכם בדברים, אצטק רק פסוקים מספר מן התורה, פסוקים שהם נר לרגלנו ומהווים חלק מתפיסת עולמנו, תפיסת העולם של כלנו וכוונתו של הרב פרץ ושל כל אדם המאמין בתורה.

אנחנו מצווים על-פי התורה "ואהבת את הגר, כי גרים הייתם בארץ מצרים", וכיום, אחרי אלפי שנות גלות אנחנו יכולים להוסיף לארץ מצרים זו-ארצות רבות אחרות שבהן התגוללנו ועברנו כאשר אנחנו נדרפים עד צוואר.

אנחנו, העם היהודי, יודעים להעריך את מצבו של המיעוט בארצנו שלנו. התורה הקדושה מלאה בפסוקים כה רבים. אין מצווה שהתורה חוזרת עליה פעמים רבות כל כך כמו היחס אל הגר, אל הזר, אל המיעוט החי עמנו: "וכי יגור אתך גר בארצכם לא חנונו אותו. כאזרח מכם יהיה לכם הגר אתכם ואהבת לו כמוך, כי גרים הייתם בארץ מצרים אני ה'". ופסוק נוסף: "וגר לא תלחץ ואתם ידעתם את נפש הגר, כי גרים הייתם בארץ מצרים", וכי וכו'.

צירלי ביטון (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
חבר הכנסת זאבי לא היה במצרים.

אברהם רביץ (דגל התורה):

כולנו היינו במצרים, ואנחנו חייבים, אם כן, להבין את המיעוט הגר עמנו ולהתייחס אליו לא רק בכבוד אלא גם באהבה. כך מצווה התורה אותנו.

רבתי חברי הכנסת, אני פונה אל חברי הכנסת הערבים דראושה ומיעארי, שהשיגו את הצעת האי-אמון. אני חושב

בעצמן לאי-אמון בגלל חוסר נאמנותן למדינה. שתיהן מחזרות ועוגבות אחרי חסדיו של אש"ף ורב-המחבלים ערפאת. זה שנים רבות הם נפגשים אתם, מתאמים עמדות והתבטאויות וחוזרים במשותף נגד המדינה.

חבר הכנסת דראושה ניסה היום ללמד אותנו, פה פרק בדברי הימים של "תור הזהב", שבו יהודים וערבים חיו יחד בשלום ובאהבה. משום-מה הוא לא יודע לספר על פרקים אחרים בהיסטוריה, על מאורעות התרפ"א, התרפ"ט, התרצ"ו, התרצ"ט, על ימי התש"ז והתש"ח, במאורעות האלה הערבים רצו לקיים אתנו יחסים עם סכינים ואקדחים. אז לא היה "כיבוש", ורצחו אותנו.

חבר הכנסת דראושה ביקש ממי שמע קריאות "איד"ב"ח אל-יהוד" מערכים, שיקום, ובכן, אני וחברי לשירות, כמו גם אזרחים רבים, שמענו זאת עשויות ומאות פעמים. שמענו קריאות כאלה, וגם קריאות כמו "פלשתין" — כלדנה ואל-יהוד — כלבנה; כלומר, פלשתין — ארצנו, והיהודים — כלבינו.

חבר הכנסת דראושה ניאות לגנות זריקת אבנים על מתפללים, ורק על מתפללים. ומה עם גברת מוזס ועולליה, וגברת וייס ועולליה, השם ייקום דמם? שלומי כהן, זיכרונו לברכה, הלך להתפלל בכותל המערבי וסכין ערבית פילחה את גופו. אולי, חבר הכנסת דראושה, תתחיל את הנחיותיך לפורעים בכך שגם ההולכים להתפלל יזכו ליחס מיוחד?

קורט שלינגר, זיכרונו לברכה, הלך לביתו בצפון תל-אביב וסכין ערבית הכריעה אותו. הוא לא היה "כובש", הוא עסק בפיתוח שיטות השקיה שגם המגזר הערבי, ואפילו הארצות הערביות, למדו ממנו. אולי, חבר הכנסת דראושה, תנחה את הפורעים גם ביחס לאנשים כאלה?

יש לנו סכסוך עם העם הערבי על ארץ-ישראל. הסכסוך הזה ייפתר או יימשך בלי קשר לסכניאם ולזורקי האבנים ובקבוקי התבערה. מזהים ומזונוע לשמוע את תמיכת חברי הכנסת הערבים במאבק האלים נגד אזרחי וחילי מדינתם היהודים. כל זה נעשה בשם הדמוקרטיה, חושף הדיבור והסבולנות, שאתם יודעים להם במדינת היהודים.

השר הרב פרץ איננו זקוק לדברי סניגוריה מפי, אבל האם אינכם מרגישים? איזה ניפוח חסר פרופורציה עשיתם לפליטת-פה אחת, שהוא חור בו ממנה?

האם דברי ביקורת שהשמעתם כאן היום וכימים אחרים, חברי הכנסת הערבים, הייתם יכולים להשמיע גם כפרלמנט ערבי במקומות שזה קיים בהם? אתם חורצים לשון ומחציפים פנים ומנצלים את חופש הדיבור הקיים אצלנו. זמן עברתם את כל הגבולות של הטעם הטוב והדיון הציבורי. נכון שמצאתם לכם שותפים לסגנון גם בקרב סיעות יהודיות. על כך נאמר: לא לחינם הלך הזורזי אצל העורב, כי מצא מין את מינו.

חבר הכנסת דראושה יודע על יחסי אל ערבים ועל קשרי-אדם. הוא יודע שאני הייתי אתם בשמחותיהם וכיגונם. הוא יודע שאת בן-דודו בכפר איכסאל רחצה וחילתה רעייתי. שבהא לכפר בהתנדבות אחרי יום עבודה בצבא. ואתה, חבר הכנסת דראושה, יודע על קשרי-עם כפרי הזועבייה ושבת ערב-אל-היב וכפרים אחרים ומה עשיתי למענם. אתה יודע שהרחוב הראשי בכפר ערבי נקרא על שמי בגלל העזרה שהושטתי להם. אז מדוע אתה צועק לעברי, שאני רוצה בקריאות "איד"ב"ח אל-יהוד", כדי שהן תעזורנה לי בתוכנית הטרנספר?

חברת כ"א, ישיבה נ"ח

— הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה בשל עמדת ראש הממשלה שמיר בשיחותיו בארצות-הברית: הצעת סיעות הרשימה המתקדמת לשלום

והמפלגה הדמוקרטית הערבית להביע אי-אמון לממשלה: הצעה לסדר-היום —

היו"ר ר' פנחס:

תודה. האם גם חבר הכנסת מיעארי מסכים להצעתו של חבר הכנסת דראושה?

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

כוונתנו בהצעת האי-אמון היתה להשמיע דרישה, ועקב ומחאה. כפי שאמרנו, אין טענתנו מכוונת נגד הרב פרץ אישית אלא נגד המשמעות שניתנה לדבריו. מתוך כבוד לדברים הכנים שנשמעו כאן, במיוחד מפי הרב רביץ — והיינו עדים לקולות הנגד שנשמעו כאן — אני מרגיש, שבאנו להצביע על כוונתנו לטפל בעניין לגופו. אני מצטרף, אם כן, לחבר הכנסת דראושה, ומבקש שלא תהיה הצבעת אי-אמון בהצעה שלנו.

היו"ר ר' פנחס:

תודה לחבר הכנסת מיעארי. אם כן, חברי הכנסת, לפנינו רק הצעת אי-אמון אחת: הצעתה של סיעת חד"ש להביע אי-אמון לממשלה בשל עמדות ראש הממשלה יצחק שמיר בשיחותיו בארצות-הברית. אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד הצעת האי-אמון? מי נגד?

ה צ ב ע

הצעת סיעת החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון להביע אי-אמון לממשלה לא נתקבלה.

היו"ר ר' פנחס:

אני קובע, שהצעת האי-אמון לא נתקבלה.

ה. הצעה לסדר-היום

הסלמה במספר הפיגועים באזור יהודה

היו"ר ר' פנחס:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת לסדר-היום והצעות חוק. ההצעה הראשונה היא הצעה מס' 830, מאת חבר הכנסת חנן פורת, בנושא: הסלמה במספר הפיגועים באזור יהודה. בבקשה.

חנן פורת (המפלגה הרחבת הלאומית):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר הביטחון, שלושם, בחשכת לילה, עקרו מחבלים ערבים מטע של היישוב תקוע, הנמצא בספר מדבר-יהודה. 450 עצים נעקרו, עמל של שנים ירד לטמיון, מטה לחמן של כמה משפחות נשבר. אבל לא זה העיקר. העיקר הוא, שבמעשה הזה ביקשו אותם שועלים קטנים המחבלים כרמים להמחיש דבר, שחזר ונשנה כבר פעמים אחדות: את העובדה שמגמתם לעקור את הכול, לא רק את העצים ביקשו אותם פורעים לגדוע, אלא את הבתים, את האנשים. — "אמרו לנו ונכחידם מגוי ולא יזכר שם ישראל עוד".

אני מתייחס למעשה הזה כמעשה שיש בו איזה ביטוי סמלי, שכן הנביא עמוס מן הנוקדים אשר בתקוע הוא שחזה לנו את חזון "ונטעתיים על אדמתם ולא ינחשו עוד מעל אדמתם אשר נתתי להם אמר ה' אלוהיה", ואילו כאן יש מגמה לעקור, לנטוש, לערער, להרוס.

אדוני שר הביטחון, רבותי חברי הכנסת, לאחרונה אנחנו עדים להסלמה קשה כגל ההתפרעויות ביהודה, בשומרון ובחבל-עזה. נכון לומר את הדברים חרף דברי ההרגעה הנשמעים פה ושם. ייאמר מראש ובפתח הדברים, שאינני מייצג כאן ציבור האומר את הדברים האלה כציבור מוכה, לא כציבור מפחד ומבוהל וגם לא כציבור שאינו נכון למסירות נפש.

הציבור היושב כיום ביהודה ובשומרון, ואני מאמין שכמותו יש רבים רבים בעם ישראל, בארץ-ישראל ובמדינת ישראל, היכולים לשאת בסבל, בקורבנות, בפיגועים יומיומיים ועדיין קומתם לא תישח, ועדיין עוז רוחם לא ייחלש.

אבל, אדוני שר הביטחון, השאלה היא, היכן כבודה של הממשלה? היכן כבודו של עם ישראל והיכן יכולתו שלו בכלים העומדים לרשותו, במערכת האדירה המפוארת שבירדו, לתת תשובה נאותה? האם אנחנו נמצאים באותה סיטואציה של ימי הפרעות בהתרפ"ט? האם אנחנו נמצאים בסיטואציה של ימי הפרעות בהתרצ"ח, או אפילו ערב קום המדינה? התשובה של כלנו היא: לא ולא. יש לנו צבא-הגנה לישראל, יש לנו מדינת ישראל, יש לנו ממשלה שאמורה לשלוט והשאלה היא: היכן השלטון? וזו שאלה נוקבת שאיננה נשאלת לא מתוך כוונה לקנטר ולא מתוך כוונה לשאת נאום אופוזיציוני אלא מתוך כאב כן ומתוך רצון למצוא דרך לתיקון.

אם זורקים אבנים באופן רצוף על בית-רומנו, הרחוב שם חייב להיסגר. צריכים ליצור רצף של אוכלוסייה במקום הזה, לפחות לתת אישור להמשך ולחיוק ההתיישבות הזאת שם.

אדוני שר הביטחון, המתיישבים ביהודה ובשומרון — ואתה, על כל פנים לפי מיטב הכרתי, יודע זאת — אינם עומדים בצד השני של המתרס. אנחנו נמצאים באותו מתרס של עם ישראל, הנמצא בחזית בארץ-ישראל. על כן גם אני לא אבוא במקום הזה, כדרך שעשה חברי, ואני מעריך את עמדתו, ואתבצע את פטורתי.

קריאה:

זכותך.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

זכותי, אני רק אומר את עמדותי. לא אתבצע את פטוריך, אבל אני רוצה לומר: אתה צריך לתת לעצמך דין-וחשבון אמיתי — האם יש ביכולתך, כאחראי למערכת הביטחון, להשיב את הסדר ואת הרוגע על כנם, שהם גם לפי דעתך המפתח לפתרון מדיני כלשהו? שהרי גם אתה לא מעלה על דעתך לקיים בחירות כלשהן תחת שלטון הטרור של אש"ף ביהודה ובצפון. אס אינך יכול לעמוד במשימה הזאת, משיקולים מדיניים, מכוח סייגים או גבולות שאחיה קובע לעצמך, או שלפי עמדתך החוק קובע, ואינך נכון לפעול לשינוי החוק בעניין זה מטעם כלשהו — הרי גם עליך להבין שמצב כזה איננו יכול להימשך ועליך לפנות במקרה כזה את מקומך למי שיעשה טוב יותר את המלאכה. הברירה הבחירה בנושא זה מצויה בידיך, ואני חושב שהציבור כולו, ובראש ובראשונה אלה הנושאים במשימה הזאת ובמבחן הזה, כמבחן האבן, הסכין ובקבוק התבערה יום יום, זכאים לחשובה כנה וברורה. תודה רבה.

היו"ר ר' פנחס:

תודה לחבר הכנסת חנן פורת. ישיב שר הביטחון, מר רבין, בבקשה.

שר הביטחון י' רבין:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כידוע, יש ויכוחים מדיניים לגבי הדרך לפתרון הבעיה ולהשגת שלום בגבולנו המזרחי. אין לי ספק שהפתרון יושג בעיקרו בדרך מדינית, כמובן תחת הגיבוי הביטחוני-הצבאי של מדינת ישראל.

הנושא שהועלה פה קשור בתקופה מסוימת, באזור מסוים של אירועי ההתקוממות. אינני יודע מדוע הקצין חבר הכנסת חנן פורת את העניין היום. הבעיה קיימת כבר יותר משנה שלושה חודשים. כוחות הביטחון, וצה"ל בראשם, פועלים על-מנת להביא לרגיעה במסגרת החוק. הסייג היחיד לפעולת צה"ל הוא חוקי מדינת ישראל. כידוע, את החוקים מחוקקים כאן.

אני סבור, שהחוקים עונים בעיקרם על הנורמות ועל הערכים שבהם אנחנו חייבים. לכן לא הצעתי ואינני מציע לשנותם. לרבות אלה ששנונו ב-80/1979.

כמובן, יש גם אילוצי תקציב וגם אילוצים הנובעים ממערכת שיקולים ביטחוניים. חלק גדול מהכוח הצבאי מרותק, אביא דוגמה: פלוגה מוגברת של צה"ל מוצבת יום יום לשמירת שלוש הריכוזים הקטנים של ההתיישבות היהודית בחברון. מספר החיילים המוצבים לשמירה שווה — אם לא גדול יותר — למספר היהודים החיים שם. אין בכך כדי להבטיח שלא תיוק אבן. הפעילות הזאת מיתוספת כמובן על כל הפעילויות שתפקידן לטפל במסיחים, במארגנים ובכל מי

מונח לפני יומן אירועים של מרכז המידע בחברון וכן של מרכז המידע בנושאי-עציון. מדי יום ביומו, אדוני שר הביטחון, מדווחים בחברון עצמה למעלה מ-20 אירועים בממוצע, ולפי ערוחם של החושבים אין זה אלא כשליש מן האירועים. אני נוטל לעצמי את יומן האירועים מהשבוע האחרון, לוקח באקראי את יום ד': בשעה 08:00 יידוי אבן על רכב אזרחי ליד כרמי-צור; בשעה 08:15 זריקת אבנים בשוק על רכבו של מנהל עבודה בחצר-היהודים; בשעה 08:30, בכיכר-גורס, יידוי אבן על רכב אזרחי; בכיכר השוטר זריקת אבנים וצינורות ברזל על רכב אזרחי; בשעה 10:15 באבר-סנינה זריקת אבנים על אוטובוס מס' 160. הבערת צמיגים בתוך שכונת אבר-סנינה; צומת בית-חגי — חסימת הציר; בשעה 15:21, בכיכר השוטר, יידוי אבנים על רכב צבאי. האבנים פגעו בשני חיילים, לאחד בכתף ולשני ביד. ביום המחרת בשעה 08:15, יידוי אבנים על אוטובוס מס' 160 ליד בית-הרסה. השמשה הקדמית נופצה. אני מודלג. בכיכר-השוטר בצפון, זריקת מוט ברזל על מנחם לנדאו, שנפגע בכתף. חושב ששמע את קריאת המצוקה שלו בקשר חש לעזרתו — נזרק על שניהם בקבוקים. סיור צה"ל הגיע למקום — אבנים נזרקו עליו מכל עבר. הרופא הצבאי הגיש עזרה ראשונה וחשב את הפצוע. וכן אירועים נמשכים שעה שעה. אין לך כמעט שעה ללא אירוע. יום אחר יום, בשבת, במוצאי-שבת.

אחד הביטויים להסלמה הוא בכך — — —

עבד-אלוהב וראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אתה לא מזכיר מה המתנחלים מעוללים.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

אינני רוצה לענות לך. אני רק רוצה לומר לכולם: אם תהיה שלווה ואם יהיה רוגע, יד לא תונף. גם כיום, כמצאות הקיימת, המתיישבים נוהגים באיפוק מרבי. נסו בעצמכם, חברי הכנסת, לדמיין אדם שנמצא בכיתו, בבית-רומנו, בבית-הרסה, ויום יום נזרקת עליו אבנים, לאחרונה גם לתוך הבית. אני קורא על אירוע כמוצאי-שבת: זריקת אבנים על בית-רומנו; חסימת צירים: שוב יידוי אבן על בית-רומנו; יידוי אבן על רכב אזרחי ברמת-ממרא; שמשות נופצו ברכב רביעי באותו מקום באותו לילה. איפה הצבא? אחר-כך, בשעה 24:00, יידוי עשרות אבנים מהקסבה על בית-רומנו; בשעה 00:20 יידוי מטר נוסף של עשרות אבנים מהקסבה על בית-רומנו. חייל נפגע ברגלו. אבנים חדרו לדירת משפחת עמיאל דרך החלון הפתוח.

שערו בנפשכם, לעמוד כך יום יום. אנשים צריכים להיות באמת גיבורים, ואכן הם גיבורים אם כך הם מחזיקים מעמד. אם האנשים שנוסעים לתקוע יודעים שבצומת ה-7, יום יום, שעה שעה, כשעוברת שם מכונית נזרקת עליה אבנים, וברוך השם, כבר הזכרנו את הנתון הזה, בכל התקופה הזאת של האינתיפאדה, למעלה מ-8,000 איש היתוספו ליישובים ביהודה ובשומרון. הציבור חזק.

אבל, אדוני שר הביטחון, האם לא הגיעה השעה שיינקטו האמצעים הנכונים כדי לשים קץ לעניין? אני כבר מכיר בעל-פה — ואינני אומר זאת בזלזול — את הדברים שלך על שתי הרגליים. אבל הרגל האחת, הרגל הביטחוני, הרגל הצבאי — מדוע היא לא צועדת כראוי?

דיברנו על הצורך בכוחות מאומנים שייכנסו במיוחד למקום הרגיש הזה ששמו חברון, באותן נקודות רגישות. שמשות 30 מכוניות של אנשי אלוף-שבות נופצו בערב החג ליד מחנה הפליטים דהיישה, נזרקו אבנים על 30 מכוניות באירוע כמעט רצוף. אנשים נוסעים, נושכים שפתיים ומחזיקים מעמד.

יותר אמצעים וכוחות כדי לקצר את הזמן עד השגת המטרה, שהיא — רגיעה בשטחים ותפקוד מערכות המינהל האזרחי והשלטון המקומי בהם.

בין שההצעה תועבר לוועדה לדיון ובין שלא — הנושא הזה נדון ממילא מדי פעם בוועדת החוץ והביטחון, ואין לי בעיה להעביר את ההצעה לדיון בוועדת החוץ והביטחון.

אני מבין שאתה, חבר הכנסת נואף מסאלחה, יושב פה לראשונה כיושב-ראש הישיבה. אני מבין אותך ומאחל לך הצלחה בתפקידך זה.

ה"ז"ר ג' מסאלחה:

תודה רבה לשר הביטחון.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
יש לי הצעה אחרת.

ה"ז"ר ג' מסאלחה:

רשות להצעה אחרת לחבר הכנסת דראושה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אדוני היושב-ראש, אני רוצה לנצל בראשית דברי את ההזדמנות ולברך את חבר הכנסת נואף מסאלחה המנהל את הישיבה היום. הוא נבחר אחת לסגן יושב-ראש הכנסת. אני רואה ביישבתך על כס יושב-ראש הכנסת סימן חיובי שיש לברך עליו. אני מאחל לך את מלוא ההצלחה.

ה"ז"ר ג' מסאלחה:

תודה רבה.

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אני מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת חנן פורת מסדר-היום. כיוון שהוא מתעלם מהאספקט הפוליטי הכולל של הסכסוך הישראלי-פלשתיני. הוא רואה את הדברים מצד אחד בלבד ותושב לפי תפיסת עולם מרוכזת מאוד, כשהוא לא רואה את הפלשתינים כלל, מתעלם מקיומם ומתעלם מכך שיש שני עמים שלשיניהם יש זכויות, העם הישראלי בארצו ובמולדתו, והעם הפלשתיני בארצו ובמולדתו. הוא מתעלם מכך שכל שתדיו מחייב אהונה, הקשבה והיענות לזכויות הלאומיות של שני העמים.

חבר הכנסת חנן פורת מתעלם לגמרי מהזכויות של הפלשתינים. הוא חושב רק על המתנחלים ועל הזכויות של המתנחלים. אני מאמין שההתנחלויות הן מכשול בדרך לשלום. שהמתנחלים מעכבים את תהליך השלום, פוגעים בחפים מפשע, יום יום מתנחלים לפלשתינים כחברון ובכל השטחים. ילדים, נשים וזקנים נהרגו על-ידי המתנחלים, והדרישה ליד קשה יותר, שתביא לפגיעה ביותר פלשתינים, לא תפתור את הבעיה. הפתרון הוא פוליטי. הפתרון צריך לבוא על-ידי משאומתן בין הנציגים הלגיטימיים של מדינת ישראל וממשלת ישראל ובין הנציג הלגיטימי של העם הפלשתיני — אש"ף.

רחבעם זאבי (מולדת):

אם זה הפתרון, למה אתה תומך בזריקת אבנים?

עבד-אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):

אני חושב שהיום זהו המאבק, וצריך להגיע לשבירת הקיפאון על-ידי משאומתן. לא יד קשה תפתור את הבעיה ולא התנחלויות נוספות יפתרו את הבעיה. העתיד של ההתנחלויות בגדה המערבית וברצועת-עזה יהיה אותו עתיד שהיה להתנחלויות בסנין. איש לא יכיר בהתנחלויות הללו. הן רק מהוות מכשול בדרך לשלום.

שנוטלים חלק בזריקת אבנים, שהיא סממן האלימות העיקרי בשטחים. 85% מהאירועים האלימים הם מעשים של זריקות אבנים; רוב המקרים הללו מפותרים, אינם מרוכזים. לך, חבר הכנסת פורת, כבן אזור גוש-עציון, בוודאי מודמן לנסוע ברכב, נניח מציר ירושלים-חברון ליד בית-לחם לכיוון תקוע. כל מי שנוסע שם נוסע לאורך קילומטרים של אזור ערבי בנוי. חברון מונה 70,000 תושבים ערבים, פרוסה על שטח גדול, ואין ביכולתנו להבטיח ולוודא שיהיה כוח בכל מקום שבו עלולה להיזרק אבן.

בחדוש מרס, לפי הנתונים של צה"ל — אינני יודע אילו מוקדים אחרים — אכן נפצעו חמישה אזרחים ושלשה חיילי צה"ל מזריקת אבנים. גם 75 מן המתפרעים נפצעו. זה איננו כולל את מספר העצורים והאסירים.

אני ער לכך שבחדושיים האחרונים רבו במידה מסוימת האירועים באזור יהודה, ולעומת זאת ניכרת ירידה באזורים אחרים בשומרון ובעזה. ביקרתי שם אתמול משום שראיתי צורך לבחון כיצד פועלים הכוחות שלנו. אני רוצה להזכיר, שיש אילוצים, גם תקציביים, אשר להיקף הכוחות הפועלים. אני רוצה לציין פה בהערכה עמוקה את הדרך שבה אנשי המילואים — יותר מ-100,000 איש ששירתו בשטחים — נושאים בעול הזה.

אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת חנן פורת — אין מלחמה שגומרת את כל המלחמות, אין פעולה צבאית אחת שעקרה טרור משורש. יותר משש שנים וחצי אחרי הניסיון לעקור משורש את הטרור מלבנון ממשיך הטרור לפעול בעוצמה לא פחותה מאשר פעל לפני כן. באותה מידה אין נוסחת פלא שתביא לסיום ההתקוממות והפעילות האלימה בשטחים במבצע צבאי אחד או בחקיקה אחת.

גם לנוכח המלחמות שנכפו עלינו, עמדנו עמידת הרחצה והכרעה. גם בטרור עלינו להילחם יום יום, לילה לילה. האשליה שנוכל כאילו במבצע אחד — הוקוס-פוקוס — לגמור את העניין אחת ולתמיד הופרכה והוכחה כבלתי-ריאלית. אם היתה כזאת, היא לא השיגה את מטרתה. גם כאן, מי שאין לו יכולת התמדה ורגידיה, מי שאינו מבחין בירידה שחלה בחלק ממרכיבי ההתקוממות, מי שאינו רואה גם את העול והסבל המוטלים לא רק על מתנחלים, גם על הפלשתינים, ומי שאין לו אורך נשימה — לא ישיג שום מטרה.

על-פי סיכומי הקואליציה קמה נקודת טלמון. המפקדים הצבאיים התפלאו, הם אמרו: עם מיעוט אוכלוסין כזה קמה נקודה? יש שם ארבע-חמש משפחות.

חנן פורת (המפלגה הדתית הלאומית):

היום יש כבר 12.

שר הביטחון י' רבין:

למיעוט אוכלוסין כזה איננו יכולים להיות אחראים. היינו צריכים לרחק צבא כדי לשמור על היישוב הזה במקום לפעול נגד מפירי הסדר האלימים בשטחים.

אני סבור שהחלטות הממשלה, מדיניות הממשלה, המטרות המוטלות על צה"ל, והסייגים על פעולותיו, לא לגבי התקציב ולא לגבי גודל הכוחות — אלה נכונים, עם כל הקושי והצער על שאין ביכולתנו, בנוסחת פלא אחת, מהיום למחר, להביא לרגיעה מוחלטת. רגיעה מוחלטת לא היתה מאז תום מלחמת ששת-הימים.

יש מדיניות ממשלה, ובמסגרתה אנו פועלים. מובן שהיא מצריכה התמדה, שיפור, שכלול. לו היו יותר משאבים, היו גם

חנן פורת (המפלגה הרתית הלאומית):
יצמחו עשבים.

עבר־אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
הם יצאו, גם אתה תצא משם, כי לא תהיה לך ברידה. כל העולם הוא נגד ההתנחלויות הללו. תראה מה קרה למר בגין. הוא הבטיח למתנחלי נאות־סיני, שלאחר שהוא יצא לפנסיה הוא יגור אצלם. והוא היה הראשון שמסר את נאות־סיני. ראה מה קרה למשה דיין, ויכרנו לברכה, אשר אמר ששרס־א־שיח' בלי שלום עדיפה משלום בלי שרס־א־שיח'. הוא היה הראשון שוותר על שרס־א־שיח'.

אתה והחברים שלך, התומכים בהתנחלויות היום, תהיו מוכרחים לוותר על ההתנחלויות, כי יבואו זמנים וכל העולם, ככלל זה בעלת־הברית היחידה של ישראל, ארצות־הברית, יחייב אתכם לסגת מההתנחלויות.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
יש לו ברידה, לחיות תחת שלטון פלשתיני.

עבר־אלוהב דראושה (המפלגה הדמוקרטית הערבית):
אם הוא רוצה לשאת תעודת זהות פלשתינית, כפי שאני נושא תעודת זהות ישראלית, הוא יכול לבחור באפשרות הזאת. אבל, בגדה המערבית וברצועת־עזה כבר הוכרזה מדינה פלשתינית עצמאית; היא אומנם תחת כיבוש, אבל היא קיימת, ואחרי צריך לדעת שווה עובדה קיימת.

על כן, אני מציע להסיר את ההצעה של חבר הכנסת חנן פורת מסדר־היום של הכנסת.

היו"ר נ' מסאלחה:

אני רוצה לשאול את חבר הכנסת פורת. האם מוסכם עליך להעביר את ההצעה לדיון בוועדת החוץ והביטחון?

חנן פורת (המפלגה הרתית הלאומית):
כן.

היו"ר נ' מסאלחה:
גם אדוני, שר הביטחון, מסכים לכך?

שר הביטחון י' רבין:
כן.

היו"ר נ' מסאלחה:
אם כך, קודם נצביע על ההצעה של חבר הכנסת דראושה. מי בעד ההצעה להסיר את הנושא מסדר־היום? מי נגד?

ה צ ב ע
ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר־היום
של הכנסת לא נתקבלה.

היו"ר נ' מסאלחה:
מי בעד העברת הנושא לוועדה? מי נגד?

ה צ ב ע
ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החוץ
והביטחון נתקבלה.

היו"ר נ' מסאלחה:
אני קובע שההצעה של חבר הכנסת חנן פורת הועברה לוועדת החוץ והביטחון. תודה רבה.

ו.. הצעה לסדר־היום עומס המשכנתאות

חייב אותו בהיקף של יותר מ־9 מיליארדי שקל. ואל תהיה פה אי־הבנה. לא מדובר ב־9 מיליארדי שקל שנצברו במהלך 41 שנה. למשל, מתוך 9 מיליארדי השקל הללו, 2.1 מיליארדים ניתוספו במהלך 1988, ואם זה סדר הגודל, אז חלק גדול מההוצעוֹם הזה נוצר במהלך השנים האחרונות בתוך תהליכי האינפלציה וכו', והוא מהווה היום עומס עצום על מגזר מסוים מאוד בחברה הישראלית.

גם כאן, כדי שלא תיווצר אי־הבנה, בנתוני 1988. למשל, 1.2 מיליארד שקלים מתוך למעלה מ־2 מיליארדי השקלים שהוזכרו הם על חשבון הזכויות של משרד הבינוי והשיכון, ומייד. אומר על זה משהו. 900 מיליון שקל הם הלוואות משלימות של הבנקים. יש להניח, שקיים לפחות סכום נוסף בגודל כזה, 900 מיליון, שאוכלוסייה מסוימת חייבת למערכת הבנקאית בגין רכישת דירות. זאת כהנחה שלגבי רוכבי של האוכלוסייה מתבצעת רכישת הדירה פחות או יותר משלושה מקורות: שליש זכאות, שליש הלוואה משלימה ושלש גבוהות יותר. לכן אנחנו עוסקים פה בפן נוסף, ולא שולי, של נושא הריבית במשק.

חברי הכנסת הנכבדים, לא רק המגזר העסקי, לא רק מושבים, לא רק קיבוצים, לא רק עסקים פרטיים, אלא אלפי בתי־אב בישראל משלמים היום את מחיר השגיאה הנוראית

היו"ר נ' מסאלחה:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר־היום: הצעה לסדר־היום מס' 813 בנושא: עומס המשכנתאות — מטעם חבר הכנסת חיים אורון. בבקשה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

אדוני היושב־ראש, חברי הכנסת, כבוד שר השיכון, ראשית, אני רוצה לצרף את ברכותי לחבר הכנסת נואף מסאלחה עם התחלת כהונתו מעל הדוכן הרם. אני חושב שכהונה זו היא לתפארת הכנסת, ואולי עוד סימן קטן בכיוון שרצינו שיהיו בו סימנים גדולים יותר.

נושא המשכנתאות נתפס לעתים כנושא של איזה מגזר שיש לו בעיה, ואחת לכמה זמן צריך להעלות אותה על סדר־היום הציבורי מתוך איזו רטנינה. כשאני מסתכל סביבי נדמה לי שהולכת ונוצרת במציאות הישראלית תסמונת של יצירת הרים, הרים עצומים, אבל אלה הם דיונות, או אולי הרי שלג, שהולכים וצומחים וצומחים וצומחים עד שהם מגיעים ברגע מסוים למצב שבו הם קורסים, ואז אנחנו עוסקים בפתרון של משבר גדול. אני חי בתחושה הולכת ומתחזקת, שנושא המשכנתאות נערם כבר מסוג זה, ואני רוצה להכביר כמתן דוגמאות של הרים כאלה שגדלו עד שקרסו.

בסך־הכול מדובר במשכנתאות שמגזר מסוים בציבור הזה

כתשוכה על שאלתא הבוקר. מדובר בנושא כ"מ-משרדי. האוצר אומר: בואו ניתן לשוק ההון לפתור את הבעיה. יכול להיות שזה הכיוון. בואו ניצור מציאות, אומר האוצר, שתבטיח ששוק ההון אומנם ייתן משכנתאות במחיר סביר.

לא ניתן לרכוש דירת שיכון בארץ, שמחירה כ-90,000 — 100,000 שקל, בעלויות כאלה. כאשר המשכנתאות צמודות למדד והשכר נשחק לפעמים, מוכרחה להיווצר פה מציאות שונה, שתיצור קשר בין שיעור השכר ובין מרכיב המשכנתה.

אם לא רוצים להכניס משפחות למצב בלתי-אפשרי, הפתרון צריך להיות בשני כיוונים: קודם כול, מוכרחים להתייחס להר המשכנתאות הקיימות לא כל התייחסות לעתיד. במציאות היום, כאשר בנתוני פברואר 1989 המשכנתה של משרד השיכון לזכאים שצברו עד 1,400 נקודות — שהם יותר מ-70% מהזכאים — היא 26,500 שקל. משמעות הדבר היא, שמשפחות רבות רוכשות דירה בכספים משלימים, במחירים שאין להן אפשרות לשלם אותם. אנחנו יוצרים מציאות, שחייבת להגיע למשכר — או למשכר נורא בכניס למשכנתאות, או למשכר של אוכלוסיות שלמות, שלא יעמדו בהתייכויות שלהן. אנחנו רואים את השד הזה מצויר על הקיר.

לכן, לפי דעתי, חובתה של הכנסת להידרש לעניין. חובתה של הממשלה למצות את הויכוח בין המשרדים בתוך שבועות ספורים ולהציע לכנסת הצעה, שיש בה הפחתה משמעותית של עלות הכסף. הגדלת נפח האשראי דרך הזכאות עד למשהו בסדר גודל של שני-שלישים מעלות הדירה, 50,000 — 60,000 שקל, ומציאת פתרון פריסה משמעותי להר של 9 מיליארדי השקלים של המשכנתאות. ולא — זה יהיה נושא נוסף שנעסוק בו בהקשר של משברים והפגנות, כפי שהיה לפני שנים מספר.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה לחבר הכנסת אורון. בשם הממשלה ישיב סגן ראש הממשלה ושר הבינוי והשיכון דוד לוי.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

כבוד היושב-ראש, ראשית — ברכות להצלחה. סובלנות ותבונה יתנו את הבית הזה בדינו. הספקתי להכיר אותך אישית, ואני חושב שיש לך התכונות האלה. אפשר לומר שזו זכותה של הכנסת, שאתה ממלא את התפקיד הרם הזה. ושוב — בהצלחה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

כנסת נכבדה, הסוגיה ראויה בהחלט לדיון.

יש לפעמים, שחבר הכנסת המביא בעיה, עם הצדקת תביעתו הוא גם מפליג בתיאור ובזמנים. אם חבר הכנסת מזהיר: אם לא נעשה לחיקון המצב, נחזור לתופעות שהיו מנת חלקנו וחלק מנוף חיינו, של הפגנות של חסרי דיור — אני חושב שחן הצדק להזכיר לכנסת, שהתופעות האלו קרו לפני עשר שנים.

זה עשר שנים שורר בתחום הזה שקט. התוכנית שהפעלתי עם כניסתי לתפקיד, לאחר שלמדתי את הבעיה על כל היבטיה, מחזיקה מעמד זה עשר שנים. בכל התחומים היא הוכיחה את עצמה, בכלל זה בתחום החברתי, במתן כ-50,000 פתרונות דיור מדי שנה בשנה לכל האוכלוסייה — לזוגות צעירים,

הזאת — מחיר תרתי משמע. אני גם מציע לחברי הכנסת, שלא להתבסס מהעובדה שהריבית יורדת. יש נתון מפתיע, שהתפרסם רק השבוע: אף שהריבית במשק יורדת, אף שנפח הריבית ירד, הרי ברבעון הראשון של 1989 שולמה בסך הכול, על-ידי כל המגורים, ריבית גבוהה יותר מאשר ברבעון האחרון של 1988. מ-628 מיליון שקל ברבעון האחרון של 1988 עלתה הריבית ברבעון הראשון של 1989 ל-674 מיליון שקל, וזאת על-פי נתוני בנק ישראל.

אוראל לך (הליכוד):

על אותו היקף של אשראי?

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

על היקף אשראי קטן ברבעון הראשון של 1989. מי שקשור קצת למערכת יודע, שמשקלה של מה שקרוי "ריבית חריגה" הולך וגדל, והוא מקוץ בסכומים עצומים את הירידה בסל האשראי, שבו מופיע מדד הירידה. הנתון הזה של 674 מיליון שקל הוא נתון של בנק ישראל מהשבוע האחרון.

אין לי נתונים מדויקים בדבר משקלן של המשכנתאות בתוך הסכומים הללו, אבל יש משקל רציני למשכנתאות על כל תלקיחן — הזכאות, ההלוואה המשלימה וההלוואות החופשיות לכאורה.

בתקופה האחרונה הגיע הנושא לעיתונות דרך הויכוח על שבירת המשכנתאות. ירידת שערי הריבית מאפשרת לאוכלוסייה מסוימת להמיר משכנתה בריבית יקרה במשכנתה בריבית זולה יותר. לבנקים למשכנתאות, רחמנא ליצלן, יש בעיה — איך להמיר את ההלוואות בלי להינזק? אבל מי יכול להמיר הלוואה? יכול להמיר הלוואה מי שיש לו די כוח ללכת לבנק, להציג ביטחונות ולקבל הלוואה זולה יותר, ולהמיר את ההלוואה היקרה של המשכנתה בהלוואה זולה יותר. וטוב שהוא עושה זאת.

אוראל לך (הליכוד):

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):

לא, כי הביטחונות משועבדים לבנק אחר. כינתיים, רק בנק אחד הציע את הסיכוב הזה בתוכו. בעל המשכנתה משועבד לבנק אחר, והוא לא משחרר אותו.

כדי להדגים את משמעות הדברים, אביא קטע קצר ממכתב של אס, ולא אקרא את השם: "בני לקח הלוואה לשם רכישת דירה — תוכנית בר-מצווה פלוס זוגות-צעירים — בנשר על-ידי חיפה. ההלוואה המקורית היתה 25,000 ש"ח, ההחזר החודשי היה בסביבות 180 ש"ח. לפי דיווח ל-1.1.88, הקרן וההצמדה קצפו ל-95,000 ש"ח והחזר חודשי של כמעט 700 ש"ח. אין לי עדיין הדיווח ל-1989, אבל בחודש מרס ההחזר החודשי הגיע ל-895 ש"ח, כאשר שכר המינימום בארץ הוא 850 ש"ח".

אם כן, הולכת ונוצרת מציאות שתגרום למשכר עצום, והוא כבר הולך ומתהווה, ואם לא נתייחס אליו וניתן על כך תשובה, הוא ילך ויתעצם יותר ויותר מיום ליום. התהליך של עצירת האינפלציה והפיכת ההלוואות הללו להלוואות צמודות, בריבית של 6% על הזכאות ו-8%, 9%, 10%, 11% ו-12% על הלוואות משלימות ומיידע-כמה על הלוואות נוספות, יוצר מציאות שאין עליה תשובה.

חובה על הכנסת להתייחס לכך. אני יודע שיש ועדה הפועלת בעניין הזה, ושר הבינוי והשיכון התייחס לנושא

אוריאל לין (הליכוד):
אדוני השר, ריבית צמודה?

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:
צמודה, בוודאי. גם זו שאנחנו נותנים צמודה.

שמעון שטרית (המערך):
גם ה-6%.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:
אומנם הריבית של 6% היא פרוגרסיבית. אם ניכנס למונחים כאלה נמצא, שזו שמחת עניים. אני אומר, שהמצב הורע. פה אין מבחן של חישובים של מומחים לכלכלה, אלא קודם כול העיקרון שהממשלה מחויבת בתחום הזה לקיים את הכלל: סיוע פרוגרסיבי להבטחת קורת גג לכל אורז הזכאי לכך.

לכן חלה הרעה. צריך למחר לטפל: א. בגידול בנפח: ב. בהורדה משמעותית של הריבית. זאת תביענו מהאוצר, אין מפלט ממנה. זאת לא דרישה לתוספת תקציב למשרד. יש לעשות הבחנה משמעותית בין המשרד, שירד בתקציבו בשלוש השנים האחרונות בקרוב ל-100 מיליון דולר ללא יבוסים ובהסכמתו, לבין המשכנתאות, שהן לחם חוק לאוכלוסייה גדולה ונוקטת.

אני מקווה שהאוצר יראה עמי עין בעין את הדרישה הצודקת הזאת ובעוד מועד. אין לקבל שום דחייה בהתמודדות עם הסוגיה הזאת — אמרתי זאת היום לשר האוצר — שאינה פעולה הדורשת מאמץ עליון של תמיכה במגזר ובענף, אלא קיום חובה מוסרית חברתית כלפי האוכלוסייה.

אנחנו גם מסייעים, ובצדק, לאזורים חלשים ומרוחקים, לעולים החדשים, ומעניקים להם סבסוד גדול. תמיד הקפדתי שלא תיווצר קנאה בין אוכלוסיות. אם האחריות הזאת לא תהיה משותפת לכולנו, לרבות משרד האוצר — ואיני רוצה אפילו להעלות בדעתי אפשרות שניחקל באטימות כזאת — אני חושש מאוד שיתרחב בהחלט מעגל הקנאה, ונחזור לתקופה שאני מעדיף לשכוח אותה.

היו"ר ג' מסאלחה:
מה אתה מציע?

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:
הואיל ואדוני היושב-ראש רוצה, על-פי הסממה המוצלחת של מינו אלה, שזכתה בפרס וקוראים לה תכל'ס, אני מציע — — —

שמעון שטרית (המערך):
— — —

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:
איני יודע.

איני מציע להסיר את הנושא מסדר-היום. נציגי שני המשרדים אמורים להיפגש ולדון בתוכנית שאת עיקריה ציינתי כאן, ואני מציע שגם הכנסת תלווה את הדיונים האלה. משום כך אני מציע שהכנסת תקיים דיון בנושא.

היו"ר ג' מסאלחה:
תודה רבה, אדוני השר. אני מבין שחבר הכנסת אורון מסכים לקיים דיון במליאה.

חיים אורון (מפלגת הפועלים המאוחדת):
כן.

למשפחות ברוכות ילדים, לעולים חדשים ובכלל המגזרים — וגם מהבחינה הכלכלית, כמסגרת פרוגרסיבית של משכנתאות, אשר יצרה מצב חדש בהתייחסות הן של הממשלה והן של האזרח עצמו. ככל שמצבו של האזרח הזכאי חלש יותר כן גדול יותר הסיוע ומסובסד יותר. התוכנית היתה מושחתת גם על העיקרון, שההחזרים הם אחוז מסוים מההכנסה. התוכנית הוכיחה את עצמה גם מבחינת היציבות. ענף הבנייה — זו עובדה — יציב זה עשר שנים, ובכל המשברים שפקדו את כל הענפים האחרים ופגעו בהם, והם זקוקים היום לסיוע ממלכתי בהיקף גדול, הענף הזה עומד על רגליו הוא, וביציבות.

עד כאן, אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, המצב לאשורו. אולם, לאחרונה חלה הרעה. יש לציין את ההרעה הזאת, משום שאם לא תהיה היחלצות ממשלתית, הרי אנחנו עלולים חלילה, לראות ביציבות זו את נחלת העבר ותבוא התדרדרות בעקבותיה, כי העבר חלף והעתיד עלול להיות לא-שקט ומלווה בחסיסה חברתית.

בכל המאמצים לקראת התוכנית הכלכלית הראשונה והשנייה נדרש מהמשרד הזה קיצוץ ריאלי. צחוק הגורל הוא, שכאשר כולם נתפסים אל אותו הלך-רוח של הבראה כלכלית, שאיני מולזל בה, כל עמידה איתנה בתחומים החברתיים האלה הופכת אותך לרמגוס, לאדם המכובד כספי ציבור. כל אימת שאין תסיסה ואין צרות חברתיות — כולם חיים בתחושה שאין רעה כזאת, אין סוכל, אין בעיות. זהו פרדוקס. כל אימת שאתה עומד בוויכוח — אתה טרדן, חולפת שעת ההחלטה — ואיפה היית? ושוכ, אותו מעגל סגור.

אני מציע, הן לחברי הכנסת והן לחברי הממשלה, שיראו את עצמם מחויבים יחד לצורך בהתמודדות עם הבעיות הקשות האלה, גם כאשר נרמה שהגישה של קיצוץ בתחומים אלה תכריא את המצב, כי זה דבר ששכרו יצא בהפסדו.

עשור שנים היה שקט. מדי שנה בשנה הוענקו 50,000 פתרונות דיור. היום קורה דבר מור — אני חייב לדרוש זאת לכנסת, זאת אחריותי המיניסטריאלית והאזרחית, גם כאב לילדים וגם כתושב עיירת פיתוח — לא יכול להיות שהאוצר יריוח על חשבון זכאי הדיור בריבית הגבוהה שהוא גובה, שהיא מעבר למה שעולה לו היום גיוס הכספים. זה לא צודק, לא כלכלי, לא חברתי, זה מחכן להתפוצצות. גם לא ייתכן שלא יהיה עדכון ריאלי.

היה לנו לפני שנים מספר הסכם לרפורמה אמיתית, לא בסגנון ה"לסה-פר"; הרי לא אסכים לעולם שניתן לבנקים לטפל בסוגיה הזאת. יש אוכלוסייה גדולה שמחויבותה של הממשלה כלפיה היא אחת מאבני היסוד של קיום משטר תקין. ולא נשלח אותם אל הבנקים, אל השוק, החופשי, אל ה"לסה-פר". אין להם מה למשכן. אין להם כתובת אחרת. באין דאגה אמיתית של אותה כתובת — נותר להם הרחוב. על כל המשמחע מכך.

משום כך פנה משרדי למשרד האוצר לפני זמן-מה בתוכנית מגובשת, שעיקריה הם גידול משמעותי בנפח המשכנתאות, ולא עוד במצב הריבית שנוצר, שהיא יורדת כמשק, אך לא לגבי המשכנתאות. צדקה מתחילה מבית. זה לא רק מושג מתחום הצדק החברתי, אלא גם ערך של סוציאליזט, ואני מבין ששר האוצר הוא כזה.

לכן, צריך לאחד את המשכנתה הניתנת על-ידי המשרד והמשכנתה הנקראת משלימה. אין שום היגיון ושום הצדקה להמשיך לדחוף אנשים לקבל הלוואות משלימות ב-9% ריבית, כאשר גיוס הכספים היום על-ידי האוצר עולה כ-2%.

חוכרת כ"א, ישיבה נ"ח
— הצעה לסדר-היום; הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת —

כזאת, היא אינה יכולה אחר כך להיענות לתביעותיו של שר השיכון או לפנייתם של חברי הכנסת בבית הזה להפחית את הריבית.

אני מקווה, שלמרות זאת נוכל למצוא את הדרך לתת מענה לקשיים שזוגות צעירים עומדים בפניהם, כדי שלא נישאר אטומים לצרכים החברתיים של אזרחי מדינת ישראל. תודה רבה.

חיים קורפו (הליכוד):
מה אתה מציע?

שמעון שטרית (המערך):
אני מציע פרו פורמה, רק למען הסדר, הצעה אחרת מזו שהוצעה קודם.

חיים קורפו (הליכוד):
אתה מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום?

שמעון שטרית (המערך):
אני מציע להעביר את ההצעה לוועדה. ליתר ביטחון אמרתי להסיר אותה מסדר-היום, אבל עכשיו אני אומר להעביר אותה לוועדה.

היו"ר ג' מסאלחה:
אנחנו ניגשים להצבעה. חבר הכנסת אורון הסכים להצעת השר לקיים דיון במליאה. אם כן, לפנינו שתי הצעות.

חיים קורפו (הליכוד):
אין צורך.

היו"ר ג' מסאלחה:
חברי הכנסת, מי בעד ההצעה לקיים דיון במליאת הכנסת ירים את ידו. מי נגד?

ה צ ב ע
בעד ההצעה לכלול את הנושא
בסדר-היום של הכנסת — רוב
בעד ההצעה להעביר את הנושא
לוועדה —
ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של
הכנסת נתקבלה.

היו"ר ג' מסאלחה:
אני קובע שההצעה לקיים דיון במליאת הכנסת נתקבלה.

2. הודעת יושב-ראש ועדת הכנסת

ומחבל-עוזה — הצעה לסדר-היום של חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזילנו; 2. תנאי העסקת פועלים ערבים מיהודה, משומרון ומחבל-עוזה — הצעה לסדר-היום של חברת הכנסת אורה נמיר. תודה.

היו"ר ג' מסאלחה:
תודה רבה. הכנסת רושמת לפנייה את הודעתו של יושב-ראש ועדת הכנסת.

היו"ר ג' מסאלחה:
הצעה אחרת לחבר הכנסת שמעון שטרית, בבקשה, במסגרת שלוש דקות.

שמעון שטרית (המערך):
אדוני היושב-ראש, ראשית, הרשה לי לברך אותך ולאחל לך הצלחה בתפקידך כסגן יושב-ראש הכנסת. אני בטוח שתביא גאוה וכבוד לבית הזה.

אדוני היושב-ראש, לאור הנוהג שלפיו אפשר לדון בנושא אם מציעים הצעה אחרת, אני מנצל הזדמנות זו, ולא משום שאני חושב שלא צריך לדון בנושא. אני צריך לבקש הצעה אחרת כדי לדבר.

לצערי, הבוקר השיב שר הבינוי והשיכון לפרוטוקול על שאלתא שלי בנושא הזה, שאלתא שהגשתי ב-9 במרס, אבל מכיון שהיושב-ראש החרוץ של ועדת החוקה, חוק ומשפט, היושב כאן, חבר הכנסת אוריאל לין, משך את הדיון בסוגיה חשובה מאוד של חילוט אזרחי של רכוש עברייני סמים קצת מעבר לשעה 09:00, החמצתי את התשובה. לכן אני רוצה להגיד כמה מלים בנושא הזה.

ראשית, אני שמח על ששר הבינוי והשיכון נאבק עם משרד האוצר בשאלה הזאת. אמת נכון, יש פער רציני בין המחיר שהמדינה משלמת בעבור גיוס ההון לבין המחיר שהיא גובה באמצעות הבנקים מהזכאים למשכנתאות. שר השיכון והבינוי לא הזכיר — אבל הנתון הזה ידוע לו — ש-16,000 זוגות צעירים לא ניצלו את זכאותם למשכנתאות בדיוק מאותן סיבות שפורטו באריכות גם על-ידי השר וגם על-ידי חבר הכנסת אורון: עומס ההחזורים העצום, גובה הריבית, ובמובן מסוים גם נפח ההלוואות הקטן, מחיר הדירות וכו'.

אנחנו, כחברי הכנסת, צריכים לשמש לובי דווקא לקבוצות שאין להן כוח מאורגן ומסודר שמגן עליהן, כמו לקבוצה שארגנה אתמול 51.5 מיליון שקל, שהיו צריכים בעצם להיכלל בתקציב הכללי, כפי שאמרתי אתמול.

לפני חודש באה אלי קבוצת אנשים שקראה לעצמה "נפגעי מדיניות המשכנתאות". אני חייב לומר, שיש תרעומת רצינית בקרב זוגות צעירים. הנושא הזה מטריד, שיעור ההלוואות קטן, ושיעור התשלום החודשי עולה ביתס להכנסה. אני חושב שמשרד האוצר צריך למצוא את הדרך להקטין את הריבית ולהגדיל את שיעור ההלוואות ולא לתת לנו פתרונות מן השפה ולחוף.

לבסוף, הצטערתי מאוד על אחד הסעיפים שעליו הוסכם בין ההסתדרות לבין הממשלה, אשר מבטיח לקרנות הפנסיה 63.23%, כי, בסופו של דבר, כשהממשלה מבטיחה רמת ריבית

היו"ר ג' מסאלחה:
הודעה ליושב-ראש ועדת הכנסת. בבקשה, חבר הכנסת קורפו.

חיים קורפו (יו"ר ועדת הכנסת):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ועדת הכנסת החליטה בישיבתה ביום ר' בניסן התשמ"ט, 11 באפריל 1989, לקבוע את ועדת הפנים ואיכות הסביבה. לדון בנושאים האלה: 1. הבטחת נוהלי ביטחון בהעסקת עובדים מיהודה, משומרון

ח. הצעת חוק איסור מכירת משקאות משכרים לקטינים, התשמ"ט — 1989 *

(הצעת חבר הכנסת מ' ברוזהר)

לשרירות החלטתו של המוכר. אם הוא רוצה, ימכור לו, ואם הוא יחשוש כי שהוא לא בן 18, הוא לא ייתן לו. דווקא כזה הביא החוק הקודם להגברת האלימות. כשונכנס בחור בן 19, שנראה צעיר, ובעל המקום סירב למכור לו משקאות, התפתחו קטטות. הפעם אנחנו רוצים שתהיה תעודה מזהה, ואז אם יתעורר ספק, אדם יציג את תעודתו.

"העובר על הוראות חוק זה דינו שישה חודשי מאסר."

אני מבקש מהכנסת לאשר את הצעת החוק הזאת בקריאה שרומית.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה. ישיב שר הפנים. בבקשה.

שר הפנים א' דרעי:

אדוני היושב ראש, אני מצטרף לכל הברכות.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה.

שר הפנים א' דרעי:

אשר להצעת החוק של חבר הכנסת מיכאל ברוזהר לאסור מכירת משקאות משכרים לקטינים מתחת לגיל 18 — מפתיע הדבר וגם מעצב מאוד שבמדינת ישראל, בארץ-ישראל, הגענו למצב אשר יש בו צורך בהוראות מסוג זה. לצערנו, מחזות השתיינים הצעירים היו ידועים לנו עד לפני זמן רק מהטלוויזיה מארצות אחרות, לא בארץ-ישראל, אבל בכל מקום ובכל מקרה זה מחזה לא-מלבב.

השאלה הגדולה העומדת לפנינו: האם הוראות ההגבלה מהסוג המוצע על-ידי חבר הכנסת הנכבד משיגות את מטרתן? האם באמצעי חקיקה אפשר יהיה למנוע תופעות כאלה? לדעתי, הדרך הטובה ביותר לטיפול בעניין זה היא חינוך, חינוך וחינוך. אין פתרון אחר.

חיים קורפו (הליכוד):

הוא לא מדבר רק על נערים, הוא מדבר על בוגרים.

שר הפנים א' דרעי:

אבל, היות שאנחנו עומדים בפני תופעה שחייבים להתמודד איתה, יש חשיבות, קודם כול, בהעלאת הנושא מעל במת הכנסת, ולו גם בחקיקה, כדי להכניס את הנושא למודעות ברמה גבוהה בקרב מערכות החינוך וההורים, שידעו שעליהם לטפל בכביה זאת.

אם כך ואם אחרת, הנושא ראוי לעיון ולדיון בוועדה, ולפיכך אני מציע, הפעם, להעבירו לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת, באשר לדעתי הוא עניין של חינוך בעיקרו. תודה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה. יש הצעה אחרת?

דוד ליבאי (המערך):

יכול להיות שצריך להביא את הנושא לוועדת החוקה, חוק ומשפט או לוועדה משותפת.

היו"ר נ' מסאלחה:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק ר"ח — איסור מכירת משקאות משכרים לקטינים, התשמ"ט — 1989, מטעם חבר הכנסת מיכאל ברוזהר. בבקשה.

אוריאל לין (הליכוד):
מי המשיב?

היו"ר נ' מסאלחה:
שר הפנים.

מיכאל ברוזהר (המערך):

אדוני היושב ראש, אני שמח לברך אותך היום על ישיבתך בכס זה, ואני שמח שבעתים שאתה יושב כאן דווקא היום, יום שבו נערך דיון על כל מיני ביטויים נלוזים שהשתמשו בהם כלפי המיעוט הערבי במדינת ישראל. אני חושב שישיבתך כאן היא התשובה הטובה ביותר שהכנסת יכולה לתת על ביטויים שכאלה.

אשר להצעת החוק שאני רוצה להעלות כפניכם: יש אמרה, ונדמה לי שהשתמש בה היום חברי, חבר הכנסת חגי מירום, בישיבת הכנסת, שאדם ניכר בכוסו, בכיסו ובכעסו. יש היום, לצערנו, בני נוער הניכרים בכוסם, בסמיהם ובסכיניהם. יש לנו היום תופעה קשה של עלייה בשימוש בסמים, עלייה באלימות ובשימוש בסכינים בין בני נוער. קטטות פורצות במקומות בילוי של נוער ונשלפות שם מהר מדי סכינים. הדבר נובע לא פעם אחת משתייה.

יש גם תופעה של עלייה בנהיגה כמצב של שכרות, לאו דווקא של בני נוער, אבל זה ממוצע ארצי שגם כן הולך וגדל כל הזמן.

ממדי השתייה של בני נוער גוברים, ולפי מחקר שנערך הגענו, בשעה טובה ומוצלחת, למצבה של ארצות-הברית בשנות ה-70 מבחינת מקרי השכרות בקרב בני נוער. 9% מבני הנוער, שהם 14% מהבנים, שותים באופן רצוף שתיים עד שלוש פחיות בירה, ולפעמים גם משקאות חריפים יותר. אין הבדלים בין העדות השונות — אני רוצה לציין לחיוב, שנוער דתי שותה הרבה פחות מנוער חילוני — אבל התופעה היא תופעה ברורה וכולנו.

לא אלאה את חברי הכנסת בנאומים נמלצים על חשיבות העניין. אני רוצה להציג כפניכם את החוק, האומר כך: "איסור מכירת משקאות משכרים לקטינים". קטינים — הכוונה לנוער שטרם מלאו לו 18 שנה. בדקנו את הנושא בהשוואה עם ארצות חוץ. בחלק גדול מארצות המערב כבר העלו את הגיל המינימלי ל-21. בישראל, תודה לאל, התופעה לא כל כך קריטית, ואם אדם בגיל 18 יכול ללכת לצבא, הוא יכול בגיל כזה גם להחליט אם הוא שותה או לא שותה.

החוק אומר: "מסעדה, בית-קפה או כל בית-עסק אחר לא ימכרו משקאות משכרים לקטין". הסעיף העיקרי אומר: "היה למוכר יסוד סביר להניח כי אדם הוא קטין, ידרוש ממנו תעודה מזהה המעידה עליו שאינו קטין כטרם ימכור לו משקה משכר". בעבר היה העניין הזה של זיהוי הקטין נתון לגמרי

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק איסור מכירת משקאות משכרים לקטינים, התשמ"ט — 1989, לדיון מוקדם בוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

הי"ר נ' מסאלחה:

נעביר את הנושא לוועדת הכנסת, והיא תקבע אולי ועדה משותפת.

מי בעד העברת הצעת החוק לוועדה שתקבע ועדת הכנסת? מי נגד?

ט. שאלות ותשובות

6. האם המודעות המתפרסמות בעיתון בעניין חיפוש משפחות הן על דעת המשרד, והאם זו הדרך היחידה שנוקט המשרד למציאת המשפחות?

תשובת סגן שר העבודה והרווחה מ"ז פלדמן:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בשנת 1988 ננטשו 30 תינוקות מפגרים בבתי-חולים ככל רחבי הארץ, רובם הגדול בעלי תסמונת-דאון.

2. נכון לתודש פברואר 1989 הוצאו כולם מבתי-חולים. ל-23 מהם נמצאו פתרונות במסגרת אימוץ ומשפחות אומנה, ושבעה הוחזרו לחיק משפחותיהם.

3. האגף לשירותי טיפול במפגר מרכז את הנושא בכללותו. האחריות למציאת משפחות אומנה מוטלת על הלשכות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות והן מודרכות על-ידי האגף לשירותי טיפול במפגר.

4. הסכום הניתן כיום למשפחת אומנה הוא 637 ש"ח פלוס סל ממוצע של 150 ש"ח.

5. כיום לא ניתן סכום מיוחד בעבור התארגנות. במשרדי בודקים הצעה שתיתן פתרון לנושא.

6. פרסום המודעות הוא על דעת המשרד, אך אין זו הדרך היחידה שהמשרד נוקט למציאת משפחות.

294. אי-תשלום שכר מינימום

חבר הכנסת ח' מירום שאל את שר העבודה והרווחה ביום י"א באדר א' התשמ"ט (16 בפברואר 1989):

על-פי אינפורמציה שקיבלתי מעובדי מפעל "מיגדה" בקריית-שמונה משלמים שם לעובדת, אשר עושה יום עבודה מלא במשך שבוע שלם, סך 450 ש"ח לחודש.

ברצוני לשאול:

1. האם יבדוק משרדך אינפורמציה זו?

2. כיצד בדעת משרדך לטפל בעניין זה בפרט ובעניין אי-קיום הוראות חוק שכר מינימום בכלל?

3. האם תשקול נקיטת צעדי ענישה כמקונה לך מכוח החוק בישראל?

סגן שר העבודה והרווחה מ"ז פלדמן:

1. עניינם של עובדי מפעל "מיגדה" נמצא בהליכי בירור אצל היועץ המשפטי במשרדנו.

2. משרדנו מטפל בקיום הוראות החוק הנ"ל על-ידי פעולות פיקוח שוטפות ומיוחדות ומטפל בתלונות העובדים, אשר מעסיקיהם שילמו להם שכר נמוך משכר המינימום, כפי שנעשה גם במקרה שאותו העלית.

הי"ר נ' מסאלחה:

אנחנו עוברים לתשובות על שאלות. סגן שר העבודה והרווחה ישיב על שאלות.

225. תשלום קצבאות לקשישים

חבר הכנסת ע' זיסמן שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"ז בשבט התשמ"ט (2 בפברואר 1989):

ב"דיעות אחרונות" מיום שישי, 20 בינואר 1989, התפרסמה ידיעה על דחיית תשלום קצבאות הביטוח הלאומי לקשישים: הן ישולמו לא במלאות לזכאי 65 שנה כחוק אלא במלאות לו 65 שנה ושבעים.

ברצוני לשאול:

1. האם ידיעה זו נכונה?

2. מדוע לא מקפיד משרדך על שימוש בכספי הקצבאות אך ורק לצרכים שלהם יועדו וכמועדים הקבועים בחוק?

תשובת סגן שר העבודה והרווחה מ"ז פלדמן:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. ידיעה זו אינה נכונה. עם זאת, מונחת על שולחן הכנסת הצעת חוק ברוח הרברים שנכתבו בעיתון. הצעה זו, אם תאושר על-ידי הכנסת, יפעל הביטוח הלאומי לבצעה.

2. הביטוח הלאומי מקפיד על שימוש בכספי הקצבאות לצרכים שלהם הם יועדו וכמועדים הקבועים בחוק.

226. נטישת תינוקות עם תסמונת-דאון

חבר הכנסת יצ' לוי שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"ז בשבט התשמ"ט (2 בפברואר 1989):

קיימת תופעה של תינוקות עם תסמונת-דאון הננטשים בבתי-חולים על-ידי משפחותיהם. אזרחי ישראל מודעים לבעיה זו בעקבות מודעות המתפרסמות בעיתונים ומוסרות כי מבוקשות משפחות אומנות לתינוקות אלו.

ברצוני לשאול:

1. כמה תינוקות בעלי תסמונת-דאון ננטשו בבתי-חולים בשנת 1988?

2. כמה מהם סודרו כמשפחות?

3. האם קיים איש מקצוע במשרד הרווחה המרכז נושא זה? אם כן — האם איתור המשפחות הוא חלק מתפקידו או שהתפקיד מוטל על העובדות הסוציאליות המקומיות?

4. מה הוא הפיצוי הכספי הניתן למשפחה אומנת המוכנה לטפל בתינוק עם תסמונת-דאון?

5. האם ניתן למשפחות אלו מענק כספי להתארגנות עם קבלת התינוק לצורך היערכות ראשונית בבית. ומה הוא גודל המענק?

1. המדיניות הנהוגה היא כפי שנקבע בחוק על-ידי המחוקק.

2. החוק מונע מתן גמלה ישירה לזכאי, וכל הגורמים המעורבים — משרד העבודה והרווחה, משרד הבריאות, המוסד לביטוח לאומי, קופות-החולים והמרכז לשלטון מקומי — הגיעו למסקנה אחידה, שאין מקום לשינוי המדיניות.

380. הפעלת מפעל "הזורע" בשבת

חבר הכנסת א' גמליאל שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"ה באדר א' התשמ"ט (2 במרס 1989):

מפעל "הזורע" פרסם הודעה בעיתונות, שלפיה הוא מוכר רהיטים גם ביום שבת קודש.

ברצוני לשאול:

1. האם יש למפעל זה היתר למכור בשבת?
2. אם לא — מה בדעת משרדך לעשות?
3. לכמה מפעלים ולכמה עובדים יש היתר עבודה בשבת, ובאילו מפעלים מדובר?

תשובת סגן שר העבודה והרווחה מ"ז פלדמן:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. משרדנו אינו אחראי למתן ההיתרים למכירות בשבת. הדבר הוא בסמכות הרשות המקומית. עם זאת, הטלתי על הממונה האזורי על חוק שעות עבודה ומנוחה לבצע חקירה, האם המפעל מעסיק במקום עובדים שלא על-פי חוק שעות עבודה ומנוחה.

2. אם יימצא שאכן מעסיק המפעל עובדים שלא על-פי החוק, נשקול נקיטת צעדים משפטיים נגד המפעל.

3. בעת כניסתי לתפקיד היו כ-130 מפעלים, שהיה להם היתר להעסיק עובדים ביום המנוחה. במפעלים אלה עבדו כ-7,200 עובדים. עם כניסתי לתפקיד מיניתי ועדה, הפועלת במשותף עם המכון המדעי-הטכנולוגי לענייני ההלכה, והיא בודקת כל היתר לגופו של עניין. בכמה מפעלים שבדקה הוועדה היא אכן מצאה, שניתן לבטל על-פי החוק את ההיתר שניתן, ולמפעלים נמצא פתרון טכנולוגי חלופי. הוועדה ממשיכה בעבודתה.

409. מוסדות לילדים חסרי הורים

חבר הכנסת א' בן-מנחם שאל את שר העבודה והרווחה ביום כ"ה באדר ב' התשמ"ט (9 במרס 1989):

ברצוני לשאול:

1. כמה מוסדות לילדים חסרי הורים קיימים בארץ, והיכן?
2. כמה ילדים יש בכל מוסד?
3. האם קיימים מוסדות של יתומים בלבד, או האם מתגוררים בהם ילדים עם בעיות משפחתיות שהוצאו מידי הוריהם?
4. האם קיימים בארץ עמותות או איגודים המטפלים בהקצאת כספים למוסדות אלו?

תשובת סגן שר העבודה והרווחה מ"ז פלדמן:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

3. במקרה של חריגה, או אי-קיום דרישות החוק, משרדנו נוקט צעדים שונים, עד להעמדה לדין, וזאת בהתאם לסמכויות הניתנות לנו כחוק.

היו"ר נ' מסאלחה:

רשות לשאלה נוספת. לחבר הכנסת חגי מירום.

חגי מירום (המעריך):

תודה רבה לאדוני סגן השר. ברצוני לשאול, ראשית, מדוע העניין בטיפול היועץ המשפטי של משרדכם? האם נמצא שהטענה מוצדקת?

השאלה השנייה היא: האם קיימים מקרים מוכחים שמשרדכם מעמיד לדין בגין אי-קיום הוראות חוק כאשר לתשלום שכר מינימום?

סגן שר העבודה והרווחה מ"ז פלדמן:

1. אחרי סיום הליך הבירור נוכל להשיב לך אם יש סיבות מוצדקות אם לא.

2. בהחלט, יש מקרים שמעסיקים הועמדו לדין בגין אי-קיום דרישות החוק.

315. האגודה להתנדבות בעם

חברת הכנסת נ' ארד שאלה את שר העבודה והרווחה ביום ט' באדר ב' התשמ"ט (16 במרס 1989):

נודע לי, כי עקב חוב גדול של חלק ממשדרי הממשלה "לאגודה להתנדבות בעם", החליטה האגודה לצמצם בשנה הבאה את השירות הלאומי לבנות ב-30%.

ברצוני לשאול:

1. האם נכונה הטענה כי לא הועברו לאגודה התקציבים הדרושים לקיום השירות הלאומי במתכונתו הקיימת?

2. האם פגיעה כמסד השירות הלאומי לבנות אינה עומדת בסתירה לעקרון השוויון בחובות האזרחיות?

סגן שר העבודה והרווחה מ"ז פלדמן:

1. משרדנו אינו חייב כספים "לאגודה להתנדבות בעם".

2. לאור תשובתי על שאלה 1, שאלה 2 אינה רלבנטית לגבי משרדנו.

379. סיוע לטיפול בקשיש

חברת הכנסת ש' אלוני שאלה את שר העבודה והרווחה ביום כ"ה באדר א' התשמ"ט (2 במרס 1989):

הביטוח הלאומי מקצה כספים לשכירת סיוע לטיפול בקשיש, ואולם, הביטוח הלאומי מחייב את הקשיש לשכור את העזרה באמצעות משרד לתיווך כוח-אדם. משרד התיווך גובה כ-50% מהשכר המשולם. כתוצאה מכך נותר פחות כסף לתשלום לעובדים והקשיש מקבל כמחצית מהעזרה שאמור היה לקבל על-פי התחשיב הראשוני.

ברצוני לשאול:

1. האם השר מודע למדיניות זו?
2. אם כן — האם נשקל לאפשר לכל קשיש לשכור את העזרה באופן עצמאי?

תשובת סגן שר העבודה והרווחה מ"ז פלדמן:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

הכוללות כ-20,000 זקנים. הסיוע ניתן באמצעות המחאות בשביל קניית דלק, הסקה מרכזית ושימוש בתנורי חשמל. בירושלים ממשיכים עדיין לחלק נפט באמצעות תלמידי בתי-הספר התיכוניים. ההמחאות מועברות באמצעות המחלקות לשירותים חברתיים, על-פי רשימות מוכנות מראש ובהתאם לקריטריונים מוסכמים.

447. התגברות האבטלה

חבר הכנסת א' גור שאל את שר העבודה והרווחה ביום ט' באדר ב' התשמ"ט (16 במרס 1989):

מן הנתונים שפורסמו על-ידי המוסד לביטוח לאומי עולה, כי מצב האבטלה במדינת ישראל מחמיר וכי 9,400 בני אדם הצטרפו למקבלי דמי האבטלה בחודש פברואר.

ברצוני לשאול:

1. מה בדעת השר לעשות כדי לבלום את האבטלה, ההולכת ומחריפה מדי חודש?

2. האם גיבש המשרד תוכנית למציאת פתרונות תעסוקה לעשרות אלפי המובטלים זה חודשים אחרים?

תשובת סגן שר העבודה והרווחה מ"ז פלדמן:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הגורם הדומיננטי באבטלה כיום הוא העדר מקומות עבודה. כל הנושא של יצירת מקורות תעסוקה נמצא בתחומי אחריותם של המשרדים הכלכליים ואינו באחריות משרדנו.

2. המשרד גיבש תוכנית היערכות למצבי אבטלה מחמירים. נקבעו קריטריונים לסיוע למפעלים, במגמה למנוע פיטורי עובדים. כן נערכו פעולות כדי להקל את מצוקת האבטלה באמצעות שירות התעסוקה, ואורגנו ירידי תעסוקה ברחבי הארץ. ניתנו פתרונות במסגרת ההכשרה המקצועית בכלל וההכשרה הפנים-מפעלית בפרט.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה, אדוני סגן שר העבודה והרווחה.

י. הצעת חוק שכר שווה לעובדת ולעובד (תיקון — הגדרת שכר), התשמ"ט — 1989 * (הצעת קבוצת חברי הכנסת)

שווה לעובדת ולעובד, התשכ"ד — 1964. אז כבר נאמר למעשה, שמדובר כרצון לקיים שכר שווה. אולם, בשטח קיימת מאז ועד היום מערכת אחרת, היוצרת את האפליה בין אשה לגבר. התוצאות הן, ששכר נשים אקדמאיות הוא רק 77.6% מזה של הגבר; ששכרן של נשים במקצועות החופשיים הוא רק 73.6% מזה של הגבר; ששכרן של נשים בתפקידי מינהל הוא רק 70% מזה של הגבר; ולגבי נשים בדרגות הנמוכות יותר, הפערים גדולים פי כמה וכמה, והם הרבה יותר קשים — וזאת בלי להביא בחשבון, שקידומה של האשה במערכת הדירוג בעבודה יוצר ממילא מצב של פגיעה ואפליה.

אם כן, אם אנחנו רוצים לפעול ברוח רצונו של המחוקק המקורי, אין לנו ברירה אלא לנסות לסתום את הפרצה היוצרת את הפער. היכן הפרצה הזאת? היא נמצאת במקום אחד: במקום שבו הגורד, למעשה, השכר כשכר נטו, שאינו מדבר על

1 — 2. בארץ לא קיימים מוסדות מיוחדים לילדים חסרי הורים.

3. ילדים אלה משתלבים במוסדות של השירות, בהתאם לרקע שלהם ולכישוריהם.

4. לשירות לילד ולנוער לא ידוע באורח רשמי על אגודות המטפלות בהקצאת כספים למוסדות ליחומים. עם זאת, ייתכן כי פועלות אגודות כאלה באורח עצמאי ושלא בידעיתנו.

410. מות קשישים ממכות קור

חבר הכנסת א' ולדמן שאל את שר העבודה והרווחה ביום ב' באדר ב' התשמ"ט (9 במרס 1989):

לפי הפרסומים, מתו השנה קשישים רבים ממכות קור.

אודה לך אם תשיבני:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?

2. אם כן — האם משרד העבודה והרווחה ערוך להתמודד עם הבעיה?

3. אם כן — באילו דרכים מטפל המשרד בנושא?

תשובת סגן שר העבודה והרווחה מ"ז פלדמן:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. משרדנו ערך בדיקה בנדון עם ראש האגף למחלות ממושכות חקנה במשרד הבריאות. לא מצאנו בה, או במידע שברשותנו, כל אינפורמציה על קשישים שמתו השנה ממכת קור.

2. משרדנו נותן זה שנים מענקים לחימום לזקנים המתגוררים באזורים שהוגדרו אזורים קרים מאוד או אזורים קרים, וזאת לפי קריטריונים שנקבעו על-ידי מומחים. המענקים מבוססים על העיקרון, שבאזורים הללו ההוצאה על חימום גבוהה יותר מבאזורים אחרים ברחבי הארץ, וההפרש הזה מכוסה על-ידי משרדנו.

3. משרדנו סייע בחורף זה ל-15,500 יחידות משפחתיות,

היו"ר נ' מסאלחה:

אנו עוברים להצעת חוק ק"ח, הצעת חוק שכר שווה לעובדת ולעובד (תיקון — הגדרת שכר), התשמ"ט — 1989, מאת חברי הכנסת שולמית אלוני ורן כהן. אני מזמין את חבר הכנסת רן כהן לנמק את הצעת החוק, בבקשה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, הרשה לי, קודם כול, לברך אותך להיבחר לתפקיד סגן יושב-ראש הכנסת. אני גאה על ההזדמנות לדבר מעל דוכן זה כאשר אתה מנהל את הישיבה.

אדוני סגן השר, אני מתכבד להעלות כאן את הצעת חוק שכר שווה לעובדת ולעובד (תיקון — הגדרת שכר), התשמ"ט — 1989. אני רוצה לומר דבר פשוט מאוד. בצעם, המחוקק כבר רצה לקיים את המוצע בהצעת החוק הזאת כאשר קיבל את ההצעה המקורית בדבר הגדרת השכר בחוק שכר

— הצעת חוק שכר שווה לעובדת ולעובד (תיקון — הגדרת שכר):
— הצעת חוק שכר שווה לעובדת ולעובד (תיקון — הגדרת שכר) —

אנחנו רוצים להיות מדינה מתקדמת, אנחנו רוצים לעודד נשים לעבוד ואנחנו רוצים שבחברה שלנו לא תהיה אפליה מכל סוג שהוא. לכן אין דרך, אדוני היושבים, אלא לנסות להגיע לתיקון מלא של החוק.

אדוני סגן השר, אני מחזיק ביד גס את המלצות הוועדה לבחינת מערכת השכר, מה שקרוי דוח-זוסמן. הדוח הזה נערך עליי ועדה שבה לא ישבה אף לא אשה אחת, למעט גברת נירה שמאי, נציגת ההסתדרות, שנכתבה שם במעמד של משקיפה. זאת ועוד, יכולים לשבת גברים ובכל זאת לדון בעניין זה ולבדוק אותו. אבל לא כך היו הדברים. עניין הפער בשכר בין נשים לבין גברים לא עלה כלל ולא טופל.

על כן, אדוני סגן השר, אני מבקש מאוד שתניתן לוועדה הזדמנות לבדוק את הצעת החוק לגבי מרכיבי השכר והפערים ולהציע איך לתקן את הדרוש תיקון. אנחנו תפתחים לכל הצעה לגבי הטיפול בנושא הזה, איננו צמורים רק לדרך שאנחנו מציעים בהצעת החוק. אני מבקש, שהכנסת תעביר היום את הנושא לטיפול הוועדה להכנת הצעת החוק לקריאה ראשונה. תודה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה לחבר הכנסת רן כהן.

כל התנאים הנלווים. לעומת זאת, בית-הדין לעבודה קבע מה היא עבודה שווה, אבל הוא לא קבע מה הוא שכר שווה. היות שבשכר על-פי הגדרת החוק היום אין מדובר בכל המרכיבים של החזקה, רכב, טלפון, ספרות מקצועית, תוספות ייחודיות, תוספת תפקיד, פרמיה, הבראה, מענקים כלליים ואחרים — נוצר מצב, שבו יכול להיות פער עצום בין השכר בהגדרתו בחוק לבין השכר למעשה, והנשים כציבור מופלות.

אני רוצה לומר כאן באופן הברור ביותר: אין לי ספק שאני מדבר כאן בגאווה, כגבר, בשם כל הנשים המופלות על-פי החוק, שאינו מתקן את המצב, אבל אני מדבר גם בשם רוב עצום של גברים, בשם כל הגברים שיש להם איזו ראייה מצפונית הוגנת וגם ראייה חברתית מתקדמת, גברים שאינם רוצים לראות בחברה שלנו אפליה. נדמה לי שזה גם תואם באופן מוחלט את רוח מגילת העצמאות, שאנחנו יכולים להחליט לדבר בשמה.

אדוני סגן השר, אני מבקש, שלפני שאתה עולה לענות על הצעות החוק האלה, תביא בחשבון, שכשיש בני זוג בעלי אותו עיסוק ואותו ותק מקצועי, ומכדיל ביניהם רק דבר אחד — שהוא גבר והיא אשה — האשה מביאה הביתה הכנסה הנמוכה ב-29% מזו של בעלה. מדוע? — בגלל כל אותם מרכיבים שאינם מעוגנים היום בחוק ויוצרים אפשרות של אפליה.

יא. הצעת חוק שכר שווה לעובדת ולעובד (תיקון — הגדרת שכר), התשמ"ט — 1989 * (הצעת חברת הכנסת נ' ארד)

העובד בישראל נקבעת לא רק על-פי גובה שכרו, במובן המצומצם של מושג זה. במשק הישראלי מקובלת שיטה של הטבות שונות, תנאים סוציאליים ותנאי עבודה אחרים. הכנסת נתנה את דעתה על סוגיה זו בחוק שוויון הזדמנויות בעבודה, התשמ"ח — 1988, ואסרה אפליה בין בני שני המינים בנושאים השונים, כגון קבלה לעבודה, קידום בעבודה ופיתורים, וכן בנושא תנאי העבודה הקשור לעניינו.

כל הרואה עצמו נפגע מאפליה בתנאי עבודתו רשאי לתבוע בבית-הדין לעבודה, בין היתר, פיצויים, הלנת שכר, ובמקרים מסוימים גם את ביטול האפליה.

ההטבות הנלוות לשכר, שפורטו בחיקון המוצע שבפנינו — תשלומים בעד טלפון, ספרות מקצועית, דמי הבראה וכו' — כל אלה הם כגדר תנאי עבודה, וכאמור, חוק שוויון הזדמנויות בעבודה אוסר את האפליה בהם.

יתירה מזאת, הכנסת הקלה על העובד, התובע את מעבידו על יסוד חוק שוויון הזדמנויות בעבודה, בכך שהטילה על המעביד להוכיח כי לא היתה אפליה.

כפי שצינתי, הבעיה שביסוד הצעת החוק המובאת עליידי חברי הכנסת כבר באה על פתרונה בחוק הקיים, ולכן אבקש מהכנסת להסיר את הצעת החוק מסדר-היום.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה. אנחנו עוברים להצבעה. תחילה נצביע על הצעת החוק של חברי הכנסת שולמית אלוני ורן כהן. לפנינו שתי הצעות: הצעה של חברי הכנסת להעביר את הצעת החוק לוועדת העבודה והרווחה, והצעת סגן שר העבודה והרווחה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום. מי בעד העברת הצעת

היו"ר נ' מסאלחה:

אנו עוברים להצעת חוק קכ"ו, הצעת חוק שכר שווה לעובדת ולעובד (תיקון — הגדרת שכר), התשמ"ט — 1989, מאת חברת הכנסת נאוה ארד, בבקשה. אדוני סגן השר, לאחר מכן אבקשן להשיב על שתי הצעות החוק גם יחד.

נאוה ארד (המערך):

כבוד היושבים, חברי הכנסת, חבר הכנסת רן כהן נימק את עיקר הדברים בהצעת חוק זו.

אני רוצה להפנות את תשומת לבם של הכנסת לעובדה שהכנסת, כמשך כמה מושכים ושנים, נקטה צעדים על-מנת להבטיח שוויון בין נשים לבין גברים בשכרם ובאפשרויות קידומם. אינני רוצה להאריך. כאשר חברי כנסת מהקואליציה ומהאופוזיציה מבקשים להבטיח, שחוקים של הכנסת לא יהיו רק דברים בעלמא אלא גם יוכבדו, כלולים בכך גם חוק שוויון הזדמנויות בעבודה וגם חוק שכר שווה לעובדת ולעובד. צריך לתת למליאת הכנסת להעביר בקריאה טרומית את הצעת החוק לוועדה כדי לבדוק את הנושא. לפני הוועדה יונחו כל הדברים הדרושים לדיון ולטיפול, ולאחר מכן תוחזר הצעת הוועדה לקריאה ראשונה, כפי שנמצא לנכון. אז נוכל גם לשבת ולהתדיין עם כל הגורמים הנוגעים בדבר.

אני מבקשת מהכנסת להעביר את הצעת החוק לוועדה להכנתה לקריאה ראשונה. תודה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה לחברת הכנסת נאוה ארד. אני מבקש מכבוד סגן שר העבודה והרווחה להשיב.

סגן שר העבודה והרווחה מ"ז פלדמן:
אדוני היושבים, כנסת נכבדה, הכנסתו הריאלית של

חוברת כ"א, ישיבה נ"ח

— הצעת חוק שכר שווה לעובדת ולעובד (תיקון — הגדרת שכר): מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת; הצעת חוק העונשין (תיקון — אחריות מופחתת) —

החוק לווידע העבודה והרווחה? מי בעד הסרת הצעת החוק נאווה ארד. מי בעד העברת הצעת החוק לווידע העבודה מסדר-היום? והרווחה? מי בעד הסרתה?

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם בוועדה — רוב

בעד ההצעה להסיר את הצעת

החוק מסדר-היום של הכנסת — מיעוט

ההצעה להעביר את הצעת חוק שכר שווה

לעובדת ולעובד (תיקון — הגדרת שכר),

התשמ"ט—1989, לדיון מוקדם בוועדת

העבודה והרווחה נתקבלה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לדיון מוקדם בוועדה — רוב

בעד ההצעה להסיר את הצעת

החוק מסדר-היום של הכנסת — מיעוט

ההצעה להעביר את הצעת חוק שכר שווה

לעובדת ולעובד (תיקון — הגדרת שכר),

התשמ"ט—1989, לדיון מוקדם בוועדת

העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר נ' מסאלחה:

אני קובע שהצעת החוק עברה לווידע העבודה והרווחה. אני קובע שגם הצעת החוק של חברת הכנסת נאווה ארד עברה לווידע העבודה והרווחה.

יב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

לדיון מוקדם — ואושרה על-ידי היושב-ראש והסגנים ביום שני השבוע — הצעת חוק המבקרים הפנימיים, התשמ"ט—1989, מטעם חבר הכנסת אריאל ויינשטיין.

כן הונחו מסקנות ביניים של ועדת החינוך והתרבות בנושא: משחקי הכדורגל. תודה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה.

היו"ר נ' מסאלחה:

הוועדה לסגנית מזכיר הכנסת. בבקשה.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה — הצעת חוק רשות העתיקות, התשמ"ט—1989.

יג. הצעת חוק העונשין (תיקון — אחריות מופחתת), התשמ"ט—1989 *

(הצעת חבר הכנסת ד' ליבאי)

עצמית, כורח או מתוך ציות לפקודה חוקית. המחוקק מקנה כנסיבות מיוחדות אלו הגנה מלאה לנאשם. אף שביצע את הפשע של רצח וכל יסודות העבירה הוכחו, מצוות המחוקק היא לזכותו מכל אשמה, אם הראה שפעל בנסיבות המיוחדות הנ"ל. משמעות הדבר היא, שהמחוקק מכיר בכך שיש נסיבות שבהן קטילת החיים מוצדקת, או שאינה ראויה לא לגינוי ולא לענישה.

כדי להצליח בהגנתו חייב הנאשם להראות שהתקיימו שורת תנאים שנקבעו בחוק, ושבהצטברותם יחד הם פוטרים אותו מאחריות פלילית לפשע שביצע. כך, למשל, אדם שנשקפת סכנה מיידית לחייו, והוא קם והרג את מתקיפו, יצא זכאי בדיון רק אם יוכיח, אני מצוטט: "שלא עשה יותר משהיה צורך סביר לעשות לאותה מטרה", גמר ציטוט. לפיכך, אם הותקף בסכין וירר ירייה אחת במתקיפו, ניתן לצפות שבית-המשפט יפסוק שלא עשה יותר מהחיוני להצלת חייו, אבל אם מאימת המוות — בין שהותקף בסכין ובין שהותקף ביריות אקדח — ירה במתקיפו שלוש או ארבע יריות, אפשרי שבית-המשפט יפסוק כי ביריות האחרונות עשה הנאשם יותר ממה שסביר היה לעשות להצלת חייו; שכן לאחר שנפגע הותקף ביריה הראשונה או השנייה הוא לא סיכן עוד, באופן

היו"ר נ' מסאלחה:

אנחנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק קע"ג, הצעת חוק העונשין (תיקון — אחריות מופחתת), התשמ"ט—1989, מטעם חבר הכנסת דוד ליבאי. בבקשה.

דוד ליבאי (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, תחילה הרשה נא גם לי, ידידי היושב-ראש, להצטרף לכל הברכות הטובות ולומר לך, שאנחנו מתכבדים כאן כישיכתך כיושב-ראש הישיבה.

היו"ר נ' מסאלחה:

תודה רבה.

דוד ליבאי (המערך):

חברי הכנסת, העונש הקבוע בחוק על עבירת רצח הוא עונש חובה: מאסר עולם כעונש אחיד, יהיו הנסיבות של העבירה אשר יהיו. אין בית-המשפט רשאי להביא בחשבון נסיבות מקלות.

מספר עבירות הרצח בישראל נע בשנים האחרונות בין 70 ל-86 בשנה. בשנת 1988 היו, לפי דוח שר המשטרה שהונח, השבוע על שולחן הכנסת, 70 מקרי רצח. יש מקרי רצח שבהם טוען הנאשם להגנתו שפעל מתוך טירוף, הגנה

בערער פלילי 80/87, לראני נגד מדינת ישראל, המליצו שלושת שופטי בית-המשפט העליון, אהרן ברק, משה בייסקי ויהודה כהן, שהמחוקק יאמץ את עקרון "האחריות המופחתת". כך כתב השופט בייסקי, בהביעו את צערו על שהכנסת טרם אימצה את עקרון "האחריות המופחתת", אשר "כבר נקלטה" — כלשונו — "יקנתה לה שביחה במדינות אחרות, והמאפשרת התחשבות בענישה במקרים מסוג זה". והוסיף בית-המשפט העליון, ואני מצטט: "לא פעם בוטאה במדינתנו המשאלה, כי ראוי שיתן המחוקק דעתו לשאלה זו, וכי ייתנו בידי בית-המשפט כלי ענישה מתאימים לאותם מקרים הראויים להתחשבות מפאת מצבם הנפשי או מחמת נסיבות אחרות מיוחדות, אשר מעמידות אותם בדרגת אחריות מופחתת. מדע הרפואה בשטח הפסיכיאטריה וליקויים נפשיים התקדם רבות, ולא ייתכן כי המשפט לא יצטרך הן הוא קדימה לגבי אותם מקרים, שהנסיבות מצדיקות זאת".

בשנת 1987 חזרו על אותה משאלה השופטים בייסקי, נתיניה וחלימה — ראה ערעור פלילי 85/647, בוריס קיסר נגד מדינת ישראל — ואף הוסיפו: "השעה יפה לכך".

במאמרו "התפתחויות במשפט הפלילי", שפורסם בשנת 1986, חזר פרופסור אגרנט ותמך בהנהגת הפתרון של "אחריות מופחתת" — ראה עיוני משפט, י"א, עמ' 42.

גם ועדת מומחים, בראשות פרופסור אגרנט, שחבריה היו השופטים חיים כהן, יצחק כהן, גבריאל כך, שמואל קוארט, משה שלגי והפרופסורים ש"ז פלר, אהרן אנקר, יובל לוי ואורי ידן ז"ל, המליצה לאימוץ הדוקטרינה של "אחריות מופחתת" — ראה רוח הוועדה, "משפטים", כרך י'.

חברי הכנסת, לא נעלמו ממני ההתלבטויות שיש בפסיקה וגם בספרות המשפטית לגבי עקרון האחריות המופחתת. משום כך אינני ממליץ להעתיק את השיטה האנגלית, המפחיתה במקרים אלו את האחריות הפלילית מרצח להריגה. מאחר שאין מדובר בשנייה ההגדרה של עבירת הרצח, אני מעדיף לקרוא לפשע בשמו, אבל לשחרר את בית-המשפט בנסיבות המיוחדות, כאשר "האחריות פחותה", מכבלי עונש החובה, ולאפשר לו לשקול את העונש הראוי.

אבקש מהכנסת לעשות צעד חשוב קדימה בתחום דיני העונשין. לאפשר לבית-המשפט לשקול מול פורמליזם משפטי נוקשה גם שיקולים פרסונליים הומניים, וזאת בלא לפחת את התייחסות המחוקק לקדושת חיי אדם.

אבקש להעביר הצעת חוק זו בקריאה מקדמית לוועדת החוקה, חוק ומשפט. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחבר הכנסת דוד ליבאי. אדוני השר, בבקשה.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בוועדת השרים לחקיקה, וקודם לכן במשרד המשפטים, התלבטנו רבות בשאלה כיצד להתייחס ומה להשיב על הצעתו של חבר הכנסת דוד ליבאי להנהיג "אחריות מופחתת" בעבירת רצח, בתנאים שהוא הציע. בסיכום דיונו הגענו למסקנה, שהשעה איננה יפה לתיקון כזה, ואסביר מדוע.

עבירת הרצח, כידוע, היא עבירה שכדי להרשיע בה צריך להוכיח לא רק שנהרג אדם בכוונה — כזה אין די — אלא גם את שלושת התנאים הידועים: שההורג גיבש כוונה מיוחדת, מעבר לכוונה רגילה; שהוא גיבש החלטה, החלטה מיוחדת

אובייקטיבי, את חייו של הורה. מכאן שאדם שפעל באילוף פתאומי להגן על חייו יורשע כיום ברצח בכוונה תחילה רק משום שלא שקל כראוי את סכירות תגובתו, או שלא שלט דיו בתנועותיו בשניות של פחד ואימה מול מתקיפו. נאשם כזה דינו כיום מאסר עולם כעונש חובה, ממש כאילו תכנן רצח ברם קר.

הצעת החוק שלנו באה להסמין את בית-המשפט להביא בחשבון בשיקולי הענישה את הנסיבות המיוחדות של המקרה. בית-המשפט רשאי יהיה שלא לגזור בנסיבות כאלה עונש מאסר עולם אלא עונש קל ממנו, שיהיה תואם את שיקולי הרחמנות הרבים מזה ואת שיקולי ההתחשבות בחולשות הטבע האנושי מזה.

הוא הדין בחייל או בשוטר שקיבלו ממפקדיהם פקודה לירות ולהרוג, והורה מאמין בטעות ובתוס' לב שהפקודה שקיבל היא חוקית ולכן הוא מצטיין לה. יש לזכור שעל חייל או שוטר לשקול לעתים את חוקיות הפקודה תוך שניות. חייל שצוית לפקודה חוקית בעליל והרג אדם יזוכה בד"ן, והנה, לאחר שאדם נורה למוות מתברר שהפקודה להרוג לא היתה חוקית, והמפקד טעה בשיקוליו או בהערכת המצב או בהכנת הפקודות שהוא קיבל. מה יאזן או דינו של החייל? לפי המצב המשפטי כיום, הוא יורשע ברצח בכוונה תחילה ויוטל עליו עונש מאסר עולם חובה. חייל של הורה, אם למאסר ואם לחוסר מוחלט, תלויים בפסיקה בית-המשפט לגבי חוקיות הפקודה שקיבל, מבחן שהוא אובייקטיבי לחלוטין. גם אם שוכנע בית-המשפט שבנסיבות המקרה האמין החייל בתוס' לב שקיבל פקודה חוקית בעליל, אם טעה אין לו שום הגנה ודינו דין רוצח. הצעת החוק שלנו באה להסמין את בית-המשפט במקרה כזה להביא בחשבון העונש את הנסיבות המיוחדות של המקרה ולגזור על החייל עונש הולם שאינו דווקא מאסר עולם.

בשורת מקרים דן בית-המשפט העליון באשמתם של רוצחים שטענו להגנתם כי פעלו עקב התקפה של טירוף. המחוקק פוטר לחלוטין מאחריות פלילית חולי נפש שפעלו כלי לדעת את אשר עשו, או שבהשפעת מחלת הנפש לא היו מסוגלים לעצור בעד התנהגותם עקב שלילת כוח רצונם. כשורה של מקרים פסק בית-המשפט העליון כי המופרעות הנפשית שגרמה לנאשם להרוג את הקורבן אינה מגיעה מבחינה משפטית לדרגה של "מחלת נפש", גם אם רופאים הגדירוה כמחלת נפש. במקרים אחרים התקשה בית-המשפט להבחין בין דחף חולי שהנאשם לא היה מסוגל לעמוד בפניו, המקנה הגנה לנאשם, לבין דחף חולי שהנאשם נמנע מלהתנגד לו, ולכן אין הוא יכול ליהנות מהגנת הטיורף.

כבר בשנת 1962 המליץ השופט אגרנט במשפט יוסף גרמה, ערעור פלילי 172/62, שהמחוקק יתערב ויכיר במצב של "אחריות מופחתת", כאשר הנאשם סבל בעת ביצוע העבירה מנבזות חריפה, שביית-המשפט לא הכיר בה כמחלת נפש. בשנת 1977 העירו השופטים יצחק כהן, מאיר שמגר ומרים בן-פורת, שלו הכיר המחוקק הישראלי באחריות פלילית מופחתת, ניתן היה להחילו על הנאשמת אסתר בוטל — ראה ערעור פלילי 228/76 — שלאחר ריב עם בעלה שפכה עליו חומר דליק וגרמה למוות, משום שהיתה באותו זמן, כלשון הרופאים, "שרויה באפקט חולני עם מחת רב וקוים פרנואידים, שאפשר לראות בזה מצב פסיכומי, ייתכן על רקע היסטרי", לכן, לדעת הרופאים, "בזמן ביצוע העבירה פעלה תוך דחפים חולניים פסיכומיים, שבהם לא היתה מסוגלת לשלוט".

אני חושב שמי שאינו עומד בתנאים האלה, דינו דין רוצח. מי שעומד בתנאים אלה, פטור על-פי החוק. אינני יודע אם צריך לקבוע "אחריות מופחתת" לעניין זה.

חולי נפש — נקבעו כללים. ידידי חבר הכנסת דוד ליבאי, מאז כללי מקונטן היוצעים לנו, דרך החקיקה ופקודת החוק הפלילי בחוק העונשין והפסיקה שהתפתחה בארץ אחר-כך, נקבעו כללים לגבי השאלה מתי מחלת נפש נותנת הגנה, מתי אינה נותנת הגנה, יש אכן מקרים של מופערות נפשית שאינם מגיעים לכדי מחלה ודחף לאו בריכוז, כלשונו של השופט זילברג, עליו השלום. לפעמים שואל השופט את עצמו: האם באמת זה רוצח? הוא צריך להחליט בין שתי אלטרנטיבות, וההחלטה איננה קלה. אבל, אין מנוס. כאשר מדובר בעבירה של הורג אדם, שופך דם האדם, אלא לקבוע קביעה נורמטיבית, חד-משמעית, ולחיות את דעתנו על העבירה הנוראה. בחלק ממדינות העולם, לרבות ארצות-הברית של אמריקה, דין עבירה זו הוא מוות ולא רק מאסר עולם.

דיון רב-שנים מתקיים בשאלה הזאת. אני מודה, כפי שאמר חבר הכנסת ליבאי, שמשפטים רבים חלוקים בדעותיהם בסוגיה. למשל, פרופסור פלר, בהצעה שהגיש, איננו מקבל את הצעתך לאחריות מופחתת כאשר יש עבירה בתנאי סעיף 24, תנאי צידוק. לעומת זאת, הוא מציע להכיר באחריות מופחתת במצב של פרובוקציה.

השאלה שאני רוצה להעלות: אם אחריות מופחתת, מדוע לא ייקבע עירוקן כללי לכל המקרים שבהם יש עונש חובה, או להתחיל בעונש חובה מינימום? למה רק להגנת הרצח? אביא דוגמה: סעיף 373 לחוק העונשין, חטיפת קטין — העונש על עבירה זו הוא מאסר עולם, ורק מאסר עולם. עבירה זו אינה חמורה מרצח — למה לגביה לא לקבוע, למה רק לגבי רצח?

העניין ראוי לדיון מעמיק. משרד המשפטים מתמודד עם הנושא בוועדה שהוקמה לעניין זה. יש דיון ברפורמה מקיפה לחוק העונשין. קיימת הצעתו של פרופסור פלר לחוק עונשין כולל. היא מוכרת בוודאי למציע וגם לחברים אחרים. נדמה לי שעדיף שלא לתקן טלאי כזה, שאיננו קונסיסטנטי, שאיננו עכיל עם סעיפים אחרים ובעיות אחרות במערכת החוק הפלילי, חוק העונשין, אלא להמתין לתיקון כולל יותר, שיקיף את העניין כולו, בתנאים ההולמים.

אדוני היושב-ראש, מן הטעמים האלה ולא בלי היסוס אני מציע לכנסת להסיר את הצעתו של חבר הכנסת ליבאי מסדר-היום. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. בבקשה, חבר הכנסת ליבאי.

דוד ליבאי (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בדקות ספורות אעלה כאן הצעת חוק נוספת שלי. זו הצעת חוק שהגשתי לפני כארבע שנים. ראיתי אז בעייתיות מסוימת, והצעת לה פתרון. רציתי שהכנסת תיתן את דעתה על הצעה שתמנע מעצרים שהם מיותרים גם לדעת משטרת ישראל, לא כל שכן לדעת לשכת עורכי-הדין.

כאן לכאן נכבדנו שר המשפטים שריר ואמר מעל במה זו: אני בעצם תומך בהצעתך, אולי בכפיפות להסתייגות מסעף אחד שבה. אבל תן דעתך על כך, שיושב על מדוכה זו ועדה נכבדה בראשותו שופט עליון, והיא מכינה לנו חיקון. הדברים בוררו באופן יסודי ולכן קח את הצעתך בחזרה.

מעבר לנדרש בעבירה רגילה; ושלא היתה פרובוקציה, לא היה קנטור. אם בגלל מצבו המיוחד או נסיבות העניין לא היתה כוונה מיוחדת להביא לתוצאה של הרג, של רצח, או שלא גובשה החלטה לעשות את זה, או שנעשה הדבר כתוצאה מקנטור, מפרובוקציה — בכל אחד מהמקרים האלה לא יורשע הנאשם ברצח, אלא בהריגה, וממילא יש לבית-המשפט הסמכות לקבוע את עונשו כפי העולה על דעתו, ואין הוא כבול בקביעה המנדטורית של מאסר עולם.

גם על-פי המצב הקיים היום יש הגנות לנאשם גם לפני הרשעה בעבירה על רצח, כמו הגנה עצמית. כאשר אדם נמצא במצב שבו הוא צריך להגן על עצמו, והוא עושה לא יותר ממה שצריך כדי להגן על עצמו, והמבחן איננו דווקא אלא לפי נסיבות העניין, ואם מותר לומר — לפי השכל הישר של השופטים היושבים בדין, ההגנה עומדת לו והוא לא יורשע ברצח.

היו מקרים שבהם בית-המשפט העליון, כפי שציטט לפנינו ידידי חבר הכנסת ליבאי, המליץ להנהיג "אחריות מופחתת". גם מהסיבה הזאת ראוי שנדון בהצעה בכבוד ראש. ולכן גם דנו בה בכבוד ראש. אבל, אחד המקרים האחרונים שבהם הזכיר בית-המשפט את העניין הזה, פסק-דין שפורסם ב"פסקי-הדין" לפני שבועות ספורים, נוגע למקרה שבו שלושה אנשים הרגו אדם. כולם הורשעו ברצח. לגבי אחד מן הנאשמים נקבע, כי היא נמצאת במצב נפשי מעורער וקשה. הדרך שנקטנו, אף שהיא הורשעה ברצח, היא הדרך הקיימת לנו במקרים כאלה: אני המלצתי — נשיא המדינה קיבל את המלצתי והוא קצב את עונשה, מכוח הסמכות המותרת לו, לא 25- שנה, לא 22- שנה. הוא מצא לנכון לקצוב אותו ל-16 שנים, בהתחשב בכך שמדובר בכחורה שמבחינה נפשית מצבה קשה. אני רוצה להרחיב ולתאר את המקרה. יש באולם חברים היודעים על מה אני מדבר.

לשם כך קיימת החנינה. כאשר התנאים של עבירת הרצח מתקיימים, כשניטלת נפש מתוך כוונה להרוג, אחרי החלטה להרוג, וללא קנטור, מה הוא האיתות שאנחנו רוצים לתת לציבור, לחברה שלנו, שקשה להגיד שהאלימות בה יורדת ונחלשת? אני חושב שכאשר מדובר בעבירה הנוראה מכולן הזאת, החנינה המוצעת היום לא אחת על-ידי נשיא המדינה, או ההקלה בעונש, היא הדרך שפתרה עד היום, ולא במקרה אחד. את הצריך-פתרון.

אני חייב עוד להתייחס לפרטים בהצעה של חבר הכנסת ליבאי, למשל לעניין הצידוק הנובע מציות לפקודה חוקית.

נקבע, שכאשר אדם עושה מעשה שבו הוא מצייט לפקודה חוקית שהוא חייב לציית לה, הוא נקי מן האשמה. אבל נקבע גם, שאסור לציית לפקודה בלתי-חוקית בעליל. והמלה "בעליל" היא כדיוק הכיטוי שנועד להשיב על השאלה שהעלה חבר הכנסת ליבאי. החייל או השוטרי או אדם אחר המשרת תחת פקודה כדין איננו משפטן תמיד ואיננו צריך להיות בעל חוש הבחנה מדויק בנסיבות החמורות של המקרה, כשהוא צריך לפעמים להגן על חייו או כשהוא צריך, לבצע פקודה כתנאים של מלחמה. הוא איננו צריך להיות משפטן ולעמוד עם ספר חוקים או פרשנות ופסיקה. לכן כתבו "בעליל" — רק אם הפקודה היא בלתי-חוקית בעליל. כך כתבו. מה זה "בעליל"? על כך אמר השופט לשעבר בנימין הלוי, בפסק-הדין על הרצח בכפר-קאס: פקודה שכל אדם חש שדגל שחור מתנוסס מעליה, אותה אין מקיימים. פסק-דין זה אושר גם בבית-הדין הצבאי לערעורים, בראשותו של אלוף-משנה במילואים משה לנדאו, שהיה אחר-כך נשיא בית-המשפט העליון.

אומר שר המשפטים, שאם נתמלאו יסודות העבירה, העבירה היא רצח. ובמקרה של הגנה עצמית יש להניח, שהנאשם ייהנה מהגנה אחרת כלשהי; כן או לא. בהגנה עצמית הנאשם לעתים מתכוון להרוג את חוקפו. הקס להורגן השכם להורגו. הוא מתכוון ולכן הוא אשם ברצח. אבל מה, האם הוא התכוון דקה או שנייה קודם להרוג אותו? הרי בגלל האימה שבאה עליו והפחד לחייו הוא הורג אותו.

שר המשפטים ד' מרידור:
הוא יהיה זכאי מכוח הגנה עצמית.

דוד ליבאי (המערך):

מה קורה? אמרתי בדוגמה, אם הוא ירה או הכה את מתקיפו מכה אחת או שתיים וחדל, יאמר בית-המשפט: המכה השנייה או הירייה השנייה גרמה למות. זוהי הגנה עצמית. אותו אדם הוא זכאי. אבל האדם, בהיותו בסכנת חיים, לא שקל כראוי. הוא נתן גם את המהלומה השלישית והרביעית, ולעתים גם החמישית. הוא ירה את הירייה השלישית באותו רצף של שניות.

אדוני השר, אני אביא לך פסיקה רבה המעידה על כך שבית-המשפט חסר-אונים. בית-המשפט אומר: כאשר הוא כבר הוכה כך שנשכב פרקדן, כבר לא נשקפה סכנה לחייו, למה ירית את הירייה השלישית? האם יש בכך מן הצדק לעמוד כך ולומר: זה מה שמבדיל בין רצח ומאסר עולם לבין זיכוי הדין, זיכוי מלא? ואומרים לנו השופטים: עזרו לנו, יש מקרים שבהם מדובר בהגנה עצמית מבחינת המוטיבציה, מבחינת הנסיבות, אבל, צר לנו, איננו יכולים להגן על הירייה השלישית, איננו יכולים להגן על התקיפה השלישית. ואז מה אנחנו אומרים? בין מאסר עולם ובין זיכוי אין ולא כלום?

אני אומר, מדובר בנסיבות מיוחדות מאוד. באותם מקרים אפשר לתת לבית-המשפט את שיקול הדעת. ירצה — ייתן עשר שנים, ירצה — ייתן שבע שנים, ירצה — ייתן 15 שנה. מרחב שיקול דעת — זה קיים לגבי כל עבירה אחרת.

אני רוצה להזכיר לכם, מורי ושופטי, אם אומר לנו בית-המשפט העליון בשנת 1987 — והבאתי את המובאה באותו ערעור פלילי, 647/85, כשהוא מצטט פניות קודמות שלו ומובאות קודמות שלו: "אין לנו אלא לחזור על משאלה שלנו, והמשאלה היא כי ראוי שייתן המחוקק דעתו לשאלה זו: וכי נתנו בידי בית-המשפט כלי ענישה מתאימים לאותם מקרים הראויים להתחשבות מפאת מצבם הנפשי או מחמת נסיבות אחרות מיוחדות? חוזר בית-המשפט העליון ואומר לכם, היושבים כאן: אני חוזר על משאלתי, השעה יפה לכך. מדוע לא? מדובר בקריאה מקדמית ובהעברה לוועדת החוקה, חוק ומשפט. מדוע לא לבקש כרצינות הסכרים ממשרד המשפטים? מדוע אין להתחשבות בפנייה זו של בית-המשפט העליון?"

אדוני השר, אני מחזיק לפני את הצעת הוועדה. אני ער לעמדתו של פרופסור פלר. גם פרופסור פלר ממליץ לכלול בחוק העונשין סעיף 44, לפי הצעתו, הן באחריות מופחתת, וזו לשונו: עבר אדם עבירה שרינה עונש חובה, יהא בית-המשפט רשאי להטיל עונש קל מזה באחד מאלה — ופה לא פירוט לפי המקרים, לפי סעיפי עבירה. מדוע לא תתקבל לפחות המלצה זו?

אם טענתך היא, שאולי כדאי להחיל את הדוקטרינה לא רק על עבירות רצח אלא על כלל העבירות, אני אומר: נצעד צעד אחר צעד. בית-המשפט העליון פנה אלינו בסוגיית עבירות הרצח, כי כאן העונש הוא עונש חובה של מאסר עולם. אם

עמדתי על דעתי, שמן הראוי בינתיים לקבל את העניין הזה, הטעון תיקון. אמר השר: אם אתה מסכים ששתי ההצעות תידונה ביחד, דיינו שהוועדה תמתין עד שיבואו המסקנות של ועדת המומחים — ניאח, ובתנאי זה אני מסכים להעברה. וכך היה. כך מונחת היתה ההצעה לפני ועדת החוקה, חוק ומשפט עד תום הקדנציה. חלפו ארבע השנים, ואותה ועדה נכבדה, ואני מכבד כאמת את חבריה ואת העומד בראשה, טרם הגיעה למסקנות וטרם הגיעה הצעתה. בינתיים, העוול שריר קיים, והדברים מצפים לפתרון. אנחנו יכולים, כמובן, לצפות תמיד ליוזמות מצד המשרד הנוגע בדבר.

בהצעת החוק שהגשתי ככתב הבאתי לפניכם שורת פסקי-דין של בית-המשפט העליון של מדינת ישראל, החוזר וקורא למחוקק — לנו — ליתן דעתנו על השאלה, להיכנס כעובי הקורה ולקבל את הדוקטרינה של אחריות מופחתת. זו איננה המצאה פרטית, זה דבר ידוע מאוד בספרות המשפטית, הבאה לנסות לגרום לכך, שבתי-המשפט יוכלו לעשות צדק אינדיבידואלי במקרים קשים.

אומר לנו שר המשפטים, שהבעיה קשה — אכן.

אוריאל לין (הליכוד):

למה החנינה הפועלת בנושא הזה רבות אינה תשובה הולמת במקרים המיוחדים?

דוד ליבאי (המערך):

נראה לי שלא. קשה לקבל את מוסד החנינה כתשובה. מדוע? כי האיש צריך לבוא על עונשו בהתאם לדין. השאלה היא, מהו הדין. האם אנו חושבים שבאותם מקרים קשים שהזכרתי השאלה היא בין הרשעה ברצח לבין זיכוי, או שיש בהם גם מצבי-ביניים? כולו שחור, כולו לבן, או שיש אפשרות של מידת עונש שקולה וממותנת, בהתאם לעניין הנדון.

אשר לשאלתך — המקרה שסיפר עליו השר ידוע לי. בית-המשפט לא רצה להטיל באותו מקרה עונש מאסר עולם חובה. בית-המשפט חשב שהוא אינו עושה צדק, וככה דיסטרציה שלמה בנושא: מדוע ראוי היה במקרה זה שתהיה דוקטרינה של אחריות מופחתת, ומי שישקול את העניין יהיה בית-המשפט, והוא יוכל לעשות משפט צדק. ומה אומר לנו השר? אין דבר, אנחנו קוראים את הפסיקה במשרד המשפטים. אנחנו נמליץ לפני כבוד נשיא המדינה לעשות חסד מיוחד במקרה זה.

מדוע — אני שואל — לא ניתנת אפשרות שיקול הדעת לבית-המשפט לדון? הלא איננו יודעים תמיד מראש מה הם המקרים, ובינתיים תהיה סטיגמה. הנאשם או העבריין ירצה את עונשו לפי כל חומרה שבדין, אלא אם כן המקרה נודע או הובא לידעת השר ולידיעת הנשיא. אינני יודע מדוע אתה חושב ששיקול כבוד נשיא המדינה עדיף משיקול שלושת השופטים שישבו בדין ושמעו את כל נסיבות המקרה. מדוע להס אתר לומר במקרה מסוים: ניאח, אף שזו עבירת רצח, הנסיבות המיוחדות הן כאלה, באותם מקרים מאוד קונקרטיים, מאוד מצומצמים, שבהם הזיקה בין מוסר למשפט היא בעייתית — האם זיכוי פה או הרשעה פה? מדוע אסור לנו לומר, שאומנם מבחינת יסודות העבירה בוצעה עבירה, אבל אנחנו מתחשבים בנסיבות אלה ואומרים: לא יוטל העונש המקסימלי, המרבי — מאסר עולם?

לכן, ידידי, יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, אני חושב שהמקום לדיון הזה הוא ועדת החוקה, חוק ומשפט. יבואו נציגי משרד המשפטים, יבואו מומחים — זו שאלה נכבדה — ונדון בה ונקוט עמדה.

חוכרת כ"א, ישיבה נ"ח

— הצעת חוק העונשין (תיקון — אחריות מופחתת): הצעת חוק לתיקון סדר הדין הפלילי (מעצר וחפוש) [נוסח חדש] (מס' 3) —

ההצעה להסיר את הצעת חוק העונשין (תיקון — אחריות מופחתת), התשמ"ט — 1989, מסדר-היום לא נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

מי בעד העברת הצעת החוק לוועדה? מי נגד?

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת חוק העונשין (תיקון — אחריות מופחתת), התשמ"ט — 1989, לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני קובע, שהצעת חוק העונשין (תיקון — אחריות מופחתת), התשמ"ט — 1989, שעובאה עליידי חבר הכנסת דוד ליבאי, תועבר לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

ה צ ב ע

בעד הסרת הצעת החוק
מסדר-היום
נגד
— מיעוט
— רוב

יד. הצעת חוק לתיקון סדר הדין הפלילי (מעצר וחפוש) [נוסח חדש] (מס' 3), התשמ"ט — 1989 * (הצעת חבר הכנסת ד' ליבאי)

היו"ר ד' שילנסקי:

אנו עוברים לסעיף הבא בסדר-היום: הצעת חוק ע"ח, הצעת חוק לתיקון סדר הדין הפלילי (מעצר וחפוש) [נוסח חדש] (מס' 3), התשמ"ט — 1989, מאת חבר הכנסת דוד ליבאי, בבקשה.

דוד ליבאי (המערך):

נכבדי היום-כבוד, חברי הכנסת, הצעת החוק המובאת עליידי עכשיו לקריאה מקדמית הגושה עליידי לכנסת האחת-עשרה בחודש מרס 1985, נאמר לי אז, שוועדה נכבדה בראשות שופט בית-המשפט העליון מכינה הצעת חוק בנושא המעצרים, בעקבות הצעה שהכין השופט ד"ר דן ביין.

המתחני בסבלנות, כדי לאפשר לוועדה לסיים את דיוניה. בחלוף 21 חודשים, כאשר התברר לי שאין סימנים לסיום עבודתה של הוועדה, העליתי את הצעת החוק שלי לקריאה מקדמית בכנסת.

הסברתי אז, שהצעתי באה למנוע מעצרים רבים, שלדעת הכול אין צורך בהם, והם נעשים כיום רק משום שהחוק מחייב מעצר מיותר שלא לצורך. כמה דברים אמורים? חשוד נעצר עליידי המשטרה בלא צו, ובתוך 48 שעות מגיעים החוקרים למסקנה, שאין סיבה להמשיך להחזיקו במעצר. החוקרים מוכנים לשחררו, אבל הם מבקשים להבטיח שהוא לא יצא את הארץ כדי שיעמוד לחקירה כל אימת שצורכי החקירה יחייבו זאת, ואולי עד שיעמוד למשפט. לשם כך מעוניינת המשטרה: א. לחייב את החשוד להפקיד את דרכונו במשטרה; ב. לצוות על משטרת הגבולות שלא תיתן לו לצאת את הארץ.

כיום אין למשטרה סמכויות כאלה. סעיף 11(ב) לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחפוש) [נוסח חדש] מסמיך את הממונה על תחנת המשטרה לשחרר חשוד בתנאי אחד ויחיד

* נספחות.

— שיתייצב לחקירות במשטרה ולמשפטו בכל מועד שיידרש לכך. אין החוק מסמיך כיום את המשטרה להתנות את השחרור בערובה בתנאי נוסף כלשהו. מכאן, שאין המשטרה מוסמכת ליטול דרכון מחשוד ולא למנוע את צאתו מ ישראל.

מה היא התוצאה של המצב המשפטי הקיים? המשטרה מכיאה אדם, בין שכבר נעצר ובין שלא נעצר והיה כהליכי חקירה, בפני שופט אך ורק כדי לשחררו בתנאים הנדרשים. ברור מכאן, שאם חשוד לא נעצר במהלך חקירתו והמשטרה מבקשת למנוע את יציאתו מהארץ, היא נאלצת לעצרו. לעתים אפילו בפתח אולם המשפטים, ולהביאו בפני השופט כעצור על-מנת שאפשר יהיה לקיים הליך הנקרא שחרור, שהרי אין שחרור בלי מעצר. זאת כאשר בעצם אין המשטרה מעוניינת כמעצר, שבעקבותיו בא השחרור, אלא היא מעוניינת בדבר אחד: שהאיש יפקיד בידיה את דרכונו ויהיה צו שיאסור עליו לצאת מן הארץ.

מה היא תוצאת הלוואי של ההליך המיותר הזה — ואני אומר "מיותר" משום שאין למשטרה סמכות לקבל את הדרכון ולתפוס אותו על-פי יכולתה וסמכותה שלה? קודם כול, מטביעים סטיגמה חמורה בחשוד שלא היה למשטרה עניין להביאו בפני שופט או עניין במעצרו. שנית, מאות האנשים המובאים בכל שנה בפני שופט למטרה האמורה מגדילים ללא הצדקה את עומס העבודה העצום, המוטל על שופט המעצרים. שלישית, הטרדת החשוד והחוקרים לבית-משפט השלום עולה למדינה בסכומים גדולים. רביעית, חוקרי המשטרה, המלווים את החשוד לבית-המשפט, מכובדים זמן יקר בקשר להליך משפטי מיותר, במקום להתפנות לכיצוע תפקידים חיוניים.

כבר בשנת 1985, כאשר העליתי את ההצעה, תמכו בה המטה הארצי של משטרת ישראל והוועד המרכזי של לשכת עורכי-הדין, שכן ההצעה שומרת על האינטרס של הגנת

פירט אותם לפנינו ואת חלקם הוא רשם כדברי הסבר להצעה שהגיש.

אני רוצה להרחיב בכמה מלים ולהוסיף מעין תנאי שאיננו תנאי ממש. יש לנו הערות שונות להצעה הזאת, ואני מניח שחבר הכנסת ליבאי וגם יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט יסכימו לשמוע אותן בדיון בוועדה. כיוון שהעניין הזה עומד בפני עצמו, ולדעתי הוא חשוב, לא מצאתי לנכון להציע לעכב אותו עד שתכרו חקיקה ממשלתית. המחוקק הוא הכנסת, לא הממשלה. אם הכנסת מקדימה, או אם חבר כנסת מקדים את היוזמה הממשלתית בעניין זה, מה גם שהיא התאחרה לבוא, כפי ששמענו רק עכשיו, אין סיבה שלא להסכים להצעה ולדון בה לפרטיה בוועדה.

שבח וייס (המעריך):

זה חקרים מאוד מסוכן, אדוני שר המשפטים, שאתה מכיר בכנסת כמחוקק. בדרך כלל הממשלה רוצה בזה.

שר המשפטים ד' מרידור:

אני, כמו כל אדם אחר הנמצא כאולם עכשיו, גם חבר הכנסת. אל תשכח, חבר הכנסת וייס, יש לי גם הפונקציה של אחד מן המחוקקים, של אחד מהגוף המחוקק. אינני מתכוון לוותר עליה בשם הכנסת.

היו"ר ד' שילנסקי:

כשירצו להעניש אותו בגלל הכרה זו, כולנו נעמוד אחריו.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת דוד ליבאי העלה כמה נושאים. אחד מהם, נתקלנו בו לפני זמן מה כאשר דובר על חקירתם של עובדים בכירים במערכת הבנקאות הישראלית. היו טענות, להערכתי לא מוצדקות, כלפי היועץ המשפטי לממשלה. השאלה שעמדה לפניו היא: המשטרה חקרה את האנשים, לא היה לה שום עניין לעצור אותם, אך היא רצתה להטיל עליהם תנאים מסוימים, אולם לפי ההסדר הקיים היום אתה לא יכול להטיל ערובה אלא אם קודם לכן אתה עוצר ומשחרר ממעצר, לכן, באמת, כדי ביזיון וקצף.

הצעתו של חבר הכנסת ליבאי מאפשרת לשופט במקרה כזה להטיל תנאים גם בלא שבעצמו חשוד. ייתכן שאנחנו נציע שבהסכמת החשוד, גם בטרם מעצר וגם בלי צורך להביאו לפני שופט, לקבוע תנאים, אף מעבר למה שהציע חבר הכנסת ליבאי בהצעתו כאן, עוד בטרם מעצר ראשון. יכול להיות שאנחנו נחסוך גם את הטיפול המיותר בכית' המשפט, אם יש הסכמה של החשוד שבו מדובר.

כל המערכת של הטלת הערובה היום בנויה על הקונצפציה המשפטית של שחרור ממעצר. לדוגמה, מה ייעשה לאדם שלא קיים את תנאי הערובה? האם אפשר לעצור אותו? היום אפשר. האם אי-אפשר מפני שעכשיו זה לא שחרור ממעצר? האם צריך להביאו שוב לכית' משפט?

לכן, הצעתו של חבר הכנסת ליבאי, שעקרונה מקובל עלי, לעניות דעתי איננה פותרת את השאלה מכל צדדיה. בוועדת החוקה צריך יהיה, אם הוועדה תמצא לנכון, לדון בהשלכות של ההצעה הזאת. צריך יהיה לדון, למשל, על השאלה מה יקרה לחשוד שלא קיים תנאי מתנאי הערובה, בלי שיהיה כתוב, כמו היום, שהפרת תנאי מחזירה אותו בעצם לצו המעצר שניתן קודם לכן. גם את זה צריך לפתור.

אני רוצה לומר, שאתה ההצעות של חבר הכנסת ליבאי כבר בעצם כמעט מיוותרת. כי אנחנו חיקנו תקנות של סדר הדין

החברה ויעילות אכיפת החוק מזה ועל האינטרס על הגנת זכויות האדם מזה.

שר המשפטים הקודם, אברהם שריר, הביע כאן, מעל במה זו, תמיכה מסוימת בהצעה, אבל הסכים להעבירה לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט בתנאי מפורש, שהוועדה תעכב את דיוניה בה עד שתגיש ועדת שופט כית' המשפט העליון את הצעותיה, כדי שוועדת החוקה, חוק ומשפט תוכל לדון בעת ובזמנה אחת בשתי הצעות החוק.

היושב-ראש לשעבר של הוועדה, חבר הכנסת אלי קולס, לא העלה לדיון בוועדה את הצעת החוק הזאת. מאז חלפו ארבע שנים, מאות מעצרים בוצעו, לדעתי לא תמיד לצורך. מבקר המדינה יצחק טוניק, זיכרוננו לברכה, התריע על כך. בין השאר — אך אנו ממשיכים שלא לעשות דבר, אנו ממתינים לתוצאות עבודתה של ועדה נכבדה. בנסיבות אלה, אני חוזר וקורא לכנסת לחקן ביזמתה את הטעון חיקון.

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, הצעתי באה להסמין את חוקרי המשטרה, כאשר החשוד מסכים לכך, להתנות את שחרורו גם בהפקדת דרכונו במשטרה ובהתחייבות שלא לצאת את הארץ. הניסיון הרב בנושא זה מלמד, שכמעט כל חשוד מסכים ויסיים להשתחרר בתנאים אלה, מה גם שהצעתי מקנה לו זכות לערער על הערובה ועל תנאיה בפני שופט של בית-משפט שלום.

כמדין מסמיכה הצעתי שופט להטיל על חשוד ערובה בנוכחותו ובהסכמתו, גם אם לא נעצר תחילה.

החידושים הנוספים בהצעתי הם פרי הערות של שופט בית-המשפט המחוזי אורי שטרומן, שהמליץ כי תוקף הערובה שניתנה בצו שופט יהיה ל-180 יום, במקום 90 יום; הוא הדין אם ניתנה הערובה בהסכמה בתחנת משטרה, וזאת מהטעמים שהסברתי בכתב בהצעת החוק שהגשתי.

חידוש נוסף בהצעתי בא להבטיח, שכל מי ששוחרר בערובה בתחנת משטרה יהיה רשאי להגיש ערר על הערובה ותנאיה, שהוא הסכים להם בתחנת המשטרה, כדי שערכאה שיפוטית תבחן את ההצדקה למתן הערובה ולתנאיה.

הסעיף המוצע בא לתת תרופה לחשוד הטוען שהסכמתו במשטרה ניתנה כתוצאה של לחץ או שיקול-דעת מוטעה.

נראה לי, חברי הכנסת, שהגיעה שעתה של חקיקה זו — זהו בעצם תיקון לחוק הקיים — הגיעה שעתה להידון ביסודיות בוועדת החוקה, חוק ומשפט.

והיה ותופענה הצעות של אותה ועדה מוסמכת, בוודאי ייתן לה משרד המשפטים את תשומת הלב הראויה, וכשתבוא שעתה נדון בה ביסודיות בוועדת החוקה, חוק ומשפט, ואם צריך — נחליף אז את פקודת המעצרים, נתקן אותה כראוי. למה לחזור ולעכב תיקון שהוא מתבקש ולכאורה יש לו מקום?

אבקש מכם, מורי וחברי, להעביר את הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ד' שילנסקי:

אדוני השר, בבקשה.

שר המשפטים ד' מרידור:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, חבר הכנסת דוד ליבאי ישמח לשמוע, שאני מסכים להצעתו להעביר את הצעת החוק הזאת, המוצעת על-ידי, לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט; הייתי מוסיף אפילו ואומר, בעיקר מטעמים, שהוא

חוברת כ"א, ישיבה נ"ח

— הצעת חוק לחיקון סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) [נוסח חדש] (מס' 3):
— הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 8) —

מלים על הכנסת, שעוד עבודה רבה וחשובה לפניו, אני חוזר על הסכמתי להצעתו של חבר הכנסת ליבאי, ובקשתי מהוועדה ומחבר הכנסת ליבאי היא, שיואלו לשמוע את הצעותינו ותיקונינו במשך הדיונים בוועדה, וזאת אני מציע לכנסת. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, עומדת לפנינו רק הצעה אחת: להעביר את הצעת החוק לתיקון סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) [נוסח חדש] (מס' 3), התשמ"ט—1989, כפי שהובאה על-ידי חבר הכנסת דוד ליבאי, לוועדת החוקה, חוק ומשפט. מי כעד ההצעה?

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הצעת החוק לתיקון סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) [נוסח חדש] (מס' 3), התשמ"ט—1989, לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני קובע, שהצעת החוק לתיקון סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) [נוסח חדש] (מס' 3), התשמ"ט—1989, הועברה לוועדת החוקה, חוק ומשפט ללא התנגדות.

טו. הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 8), התשמ"ט—1989 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

סגן נשיא — מינוי לכל החיים. על-פי ההצעה שלפניכם יהיה המינוי כפי שקבעו היום בחוק לתקופה של ארבע שנים, על-ידי שר המשפטים בהתייעצות עם נשיא בית-המשפט העליון, ולאחר מכן אפשרות להארכה עוד לתקופה נוספת. נראה לנו, שבהתחשב במציאות השוררת היום בבתי-המשפט, הכרח הוא להכניס אלמנט של דינמיקה בכל מה שקשור לאחריות העליונה לצד הניהולי של בית-המשפט.

אני חייב להדגיש, שהסעיף הזה לא יחול על אלה שכבר משמשים כיום כנשיאים וכסגני נשיא, אלא הוא יחול רק על מינויים חדשים.

הדבר השני — מי שכבר מכהן כנשיא של בית-משפט והוא מקודם למעמד של שופט מחוזי יוכל להמשיך ולכהן כנשיא בית-משפט שלום. הדבר הזה נעשה כדי שלא ייווצר מצב, שמי שמכהן כנשיא של בית-משפט שלום ומצליח בתפקידו וראוי להיות מקודם לשופט מחוזי — לא יקודם למעמד של שופט מחוזי רק משום שהוא מצליח בתפקידו.

הדבר האחרון הוא דבר טכני באופיו, אבל יש לו חשיבות רבה מאוד כאשר לכל יעילות הדיונים בפני בתי-המשפט. מדובר כאן על סמכויות הניתנות לשר המשפטים, כדי שאפשר יהיה לעבור לטכניקות מודרניות של רישום פרוטוקולים. היום במרבית הדיונים המשפטיים הפרוטוקולים מתנהלים ברישום ידני של השופטים, דבר שגורם לעיכוב רציני ביותר בקצב הדיון עצמו וגם ביכולת הריכוז של השופטים.

אני מבקש לאשר את הצעת החוק בקריאה שנייה ובקריאה שלישית. תודה.

הפלילי ופתרנו אותה. חבר הכנסת ליבאי מציע לאפשר למשטרה, להסמין אותה לשחרר חשוד ממעצר לפני תום התקופה שנקבעה בצו-מעצר שהוצא על-ידי השופט, במקרים שלדעת המשטרה אין הצדקה להמשך האחזקה במעצר, ושלא צריך יהיה להביא את העצור שוב לבית-המשפט.

אגב, גם הוועדה לסדר הדין הפלילי, בראשות השופט כרימס משה לנדאו, החליטה לתמוך בתיקון כזה, בכפיפות לכך שסמכות השחרור לא תחול בשני תנאים: האחד — שבית-משפט קבע בצו המעצר שיש להביא את העצור לבית-המשפט לשם שחרורו, ואני חושב שחשוב לשמור על התנאי הזה; והתנאי השני — אם העצור עצמו מבקש להשתחרר בבית-המשפט, וזה כדי למנוע מצב, שחשוד יש לו טענות לגבי היחס אליו במעצר ורוצים לגמור את המעצר בלי ששופט יוכל לראות אותו. צריך להיזהר גם מהאפשרות הזאת.

לאחרונה הכנסנו שינוי בתקנות סדר הדין הפלילי, המשיג את המטרה המבוקשת. החידוש הוא בטופס, שהיום הוא חלק מהתקנות, שמעתה יוכל שופט, בצו מעצר, כחוב בטופס עצמו, להחיר למשטרה לשחרר עצור לפני תום תקופת המעצר שנקבעה על-ידו, אם חקירת המשטרה הסתיימה ואין עוד צורך במעצרו. בטופס המעצר שאנחנו מציעים בתקנות, והשופט חותם עליו, יש התנאי הזה. אם יפעלו על-פי הטופס — הסמכות היא מכוח צו המעצר עצמו.

מכל מקום, כדי שלא להרבות במלים, כדי שלא להכביר

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לקריאה שנייה ולקריאה שלישית של הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 8), התשמ"ט—1989. יביא את החוק יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 8), התשמ"ט—1989.

הצעת החוק הזו מוגשת בהסתייגות אחת, של חבר הכנסת דוד ליבאי.

היו"ר ד' שילנסקי:

גם של חבר הכנסת יצחק לוי.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

נכון, של חברי הכנסת יצחק לוי ודוד ליבאי.

ההסתייגות של חבר הכנסת דוד ליבאי מוגשת כחלופה. ודאי נשמע ממנו הסבר.

אני רוצה לציין, שבנושא הזה של חוק בתי-המשפט סברה הוועדה, שאנחנו צריכים לקבוע עיקרון חדש בכל הנוגע לאופי ולתקופת כהונתו של נשיא בית-המשפט, או סגן נשיא בית-המשפט, יהיה זה בית-משפט שלום או בית-משפט מחוזי.

עד היום היה מינוי לכהונת נשיא — איננו מדבר על כהונתו כשופט, אני מדבר על תפקידו כנשיא בית-המשפט או

בית-המשפט יהיה נשיא בית-המשפט העליון בהסכמת שר המשפטים? יש זכות אמירה ודעה לשר המשפטים, כי הוא אחראי באופן פרלמנטרי בפני הכנסת לפעילות משרד המשפטים ולפעילות בתי-המשפט באופן הכולל. לכן יש לו דעה, היא תישמע, ובלעדיו אי-אפשר מלכתחילה למנות נשיא.

אבל אחת היא, משמונה הנשיא — מונה נשיא או מונה נשיא תורן — אם עומדת להתקבל ההצעה שניתן להחליפו, להסירו מכהונתו או להאריך את כהונתו אחרי ארבע שנים, אני מבקש שהארכת כהונתו תהיה על-ידי נשיא בית-המשפט העליון בהתייעצות עם שר המשפטים. זאת אומרת, שהוא ידע שלא השר הפוליטי קובע את גורלו אלא נשיא בית-המשפט העליון, והוא, הנשיא, מבחינת מערכת יחסיו עם השר ודיעת אחריותו של השר, יתייעץ עם השר.

לסיכום — ההסתייגויות שלי באות, מצד אחד, להשאיר את המצב הקיים באופן שנשיא של בית-משפט ונשיא תורן יישאר לכל ימי חייו כפי שזה כיום, וזו משמעות ההסתייגות הראשונה שלי, וכוללה בה ההצעה, שהנשיא והנשיאים התורניים יתמנו על-ידי נשיא בית-המשפט העליון בהסכמת שר המשפטים.

ההצעה החלופית שלי היא, שאם הכנסת תחליט לקבל את הצעת ועדת החוקה, חוק ומשפט, ותחליט לקצוב תקופות כהונה של ארבע שנים לנשיא ולנשיא תורן, אזי הארכת תקופת הכהונה תהיה בידי נשיא בית-המשפט העליון בהתייעצות עם השר ולא על-ידי השר בהתייעצות או שלא בהתייעצות עם נשיא בית-המשפט העליון. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה לחברי הכנסת, שסימנו לי בקשר הזמן. אני רוצה לומר, שלזכות חבר הכנסת ליכאי עצמו 15 דקות והוא לא מיצה אותן, ולכן — זה בסדר.

האם חבר הכנסת יצחק לוי רוצה לנמק את הסתייגותו? — כן, בבקשה.

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מקבל את העיקרון המובא כאן בחוק, שלפיו לא יהיו מינויי הנשיאים לבית-המשפט, הן לבתי-משפט השלום, הן לבתי-המשפט המחוזיים מינויים לכל החיים. מדובר כאן בתפקיד מינהלי, ויש לבחון היטב את יכולת השופט, מלבד הכושר השיפוטי שלו והידיעות הרבות שלו במשפט, גם את יכולת הניהול שלו. פעמים שאנו גורמים על-ידי מינוי לא-נכון רעה לבית-משפט מסוים לחקופה ארוכה מאוד, לפעמים לחקופה של עשרות שנים. ועל כן אני תומך בעיקרון.

אני מבקש להסתייג מסעיף 1(ג), המגביל את מספר הכהונות ששופט יכול לכהן כנשיא בית-משפט באופן מוחלט. הסעיף המוצע אומר: "מי שכהן שתי תקופות רצופות כנשיא או כסגן נשיא של בית-המשפט לא יתמנה לתקופת כהונה נוספת לאותו תפקיד". השאלה היא: מדוע? אם עומדים לפנינו נשיאים מוצלחים, נשיאים שהוכיחו את עצמם, נשיאים שכתוקף אישיותם הצליחו להביא את בית-המשפט למצב של ניהול תקין וגם תרמו לכבודו בגלל אישיותם המיוחדת, מה הטעם להגביל אותם בשתי קדנציות? מדוע אדם כזה לא יוכל להמשיך עוד קדנציה ועוד קדנציה. עד שיגיע אולי לגמלאות, או שיגיע למסקנה שהוא מיצה את עצמו?

קריאה:

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת דוד ליכאי, אתה רוצה בוודאי לנמק את הסתייגותיך. בבקשה.

דוד ליכאי (המערך):

אדוני היושב-ראש, שר המשפטים, חברי הכנסת, אחד התיקונים החשובים בהצעה המונחת עכשיו בפני הבית הוא, שנשיא ונשיאים תורניים של בתי-המשפט, בתי-משפט השלום ובתי-המשפט המחוזיים, לא יתמנו כפי שזה עכשיו, לכל ימי שבתם על כס המשפט, אלא המינוי יהיה לתקופה קצובה של ארבע שנים.

שר המשפטים ד' מרידור:

לא מדובר בשופט אלא בנשיא.

דוד ליכאי (המערך):

שר המשפטים מבקש, שאבהיר שאין מדובר כאן במינוי לשופט, שהרי מי שנתמנה לכהונה שיפוטית מכהן לפי החוק עד אריכות ימים, הכול עד מועד צאתו לגמלאות, הכול כפי שקבוע בחוק.

גברתי ורבותי, מה שאנחנו עוסקים בו כרגע היא הסוגיה של אי-תלות השופטים. מוצע להפריד מעתה ואילך בין השופט בכהונתו השיפוטית, שבה התלות מתבטאת בכך שהמינוי שלו הוא לחייו או לכל תקופת שבתו על כס השיפוט, לבין המינוי שלו בתפקיד ארמיניסטרטיבי-מינהלתי כנשיא, והוא לתקופה קצובה של ארבע שנים, תקופה הטעונה הארכה, לכל ארבע שנים הארכה נוספת, ויש מי שמציע כאן שלא ניתן יהיה להאריך זאת יותר מפעמיים. כך מוצע היום כפניכם.

האמת היא, שהשאלה היא נכבדה מאוד ולא קלה להכרעה, משום שאנו התרגלנו, מצד אחד, לפרקטיקה הקיימת, שנשיא בית-משפט, נשיא תורן, הוא מעבר לתפקיד המינהלתי שלו. לא לחינוך אנחנו מאזכרים את הלכות השופטים לא רק לפי שמות השופטים אלא גם לפי תפקידיהם. אנחנו מצטטים את הנשיא אגרנט בדבריו, את הנשיא שמגר בדבריו, וכבודם כנשיא לא חשוב לנו רק בגלל התפקיד המינהלתי שלהם.

עכשיו, מה מציע השינוי? הוא מציע, שהמינוי יהיה לארבע שנים, וכעבור ארבע שנים יחליט שר המשפטים אם האיש ראוי להמשיך בכהונתו. הטעם די ברור לי, כי אם הנשיא אינו טוב, מדוע ישב בנשיאות בתפקיד מינהלתי כל חייו? אולי מוטב להחליפו? שיקול זה, אני עד לו. אבל מה התוצאה? מי יאריך את המינוי? — שר המשפטים, נכון, בהתייעצות עם נשיא בית-המשפט העליון.

המצב הזה, ששופט בישראל יודע כמשך תקופות כהונתו — שנה, שנתיים ושלוש שנים — שכדי להישאר בתואר נשיא או סגן נשיא, שהוא גם כבוד וגם עמדה, ויש לו חשיבות, הוא תלוי ברצונו של שר המשפטים. שהוא ללא ספק אישיות פוליטית, ויהא שר המשפטים מוכשר כפי שיש לנו כיום, יש בכך תלות מסוימת. לכאורה הוא צריך לשפוט רק לפי הדין ולא לשים לב לכך שהארכת תקופת כהונתו תלויה בשר, שהרי כשופט הוא יושב לימים ולשנים. אבל מי ערוב לנו שהתלות הזאת לא תחדור לתודעתו גם כשבתו כשופט וגם באופן ניהול העניינים בבית-המשפט? השאלה היא, האם התלות הזאת היא רצויה, וזה דבר חדש שאנחנו עומדים להכניס היום לחוק.

לכן, מה באות הסתייגותי לומר? — ראשית, מדוע ימונו הנשיאים והנשיאים התורניים על-ידי שר המשפטים בהתייעצות עם נשיא בית-המשפט העליון? מדוע לא נקבע שמי שימנה מלכתחילה את הנשיא והנשיא תורן של

דוד ליבאי (המערך):

אני הצעתי שנשיא בית-המשפט העליון ימנה מלכתחילה, אם תחקבל ההצעה של תקופות קצובות — יעשה המינוי על-ידי נשיא בית-המשפט העליון בהתייעצות.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):
בסדר, מלכתחילה יתמנו על-ידי נשיא בית-המשפט העליון.

משמעות הדבר היא, שאם נשיא בית-המשפט העליון ימנה את נשיא בית-המשפט, העברנו את האחריות לניהול המערכת השיפוטית לנשיא בית-המשפט העליון. הוצאנו אותה מידי שר המשפטים, איך נוכל לבוא לשר המשפטים בטענה: אתה אחראי לניהול המערכת השיפוטית, אם כעצם כל המינויים, שהם אדמיניסטרטיביים כאופיים — ואני מתייחס לצד האדמיניסטרטיבי — ייעשו על-ידי נשיא בית-המשפט העליון? האם אנחנו רוצים שחברי הכנסת יבואו בטענות לנשיא בית-המשפט העליון באשר לניהול מערכת בתי-המשפט?

אנחנו חייבים לשמור כאן על קו אחיד ולדעת, שבפני הכנסת ובפני הציבור, בכל מה שנוגע לצד הניהולי של מערכת בתי-המשפט, יש שר משפטים, והוא זה שקובע את הנשיאים בהתייעצות עם נשיא בית-המשפט העליון, והוא גם מאריך את תקופת כהונתם.

אני רק רוצה לשאול — מאחר שחבר הכנסת דוד ליבאי הביע התנגדות עקרונית, והוא גם פרופסור, ומכיר את חיי האקדמיה היטב — איך נעשה מינוי של דקן באוניברסיטה, שהוא פרופסור, ונוסף על כך יש לו גם אחריות אדמיניסטרטיבית — האם המינוי לכל החיים? המינוי נעשה לתקופה קצובה של שנתיים. מדוע?

דוד ליבאי (המערך):

כי אין בעיה של איתלות.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

חבר הכנסת ליבאי, כאמת, עכשיו אני חושב שזה לא הוגן. אני הקשבתי לדברך בסבלנות רבה. תמכתי בך. היו לך שתי הצלחות היום. לא מגיעה לך הצלחה שלישית, האמן לי. אם אנחנו רוצים לעשות שנית, אנחנו חייבים לעשותו. ואני מתייחס בכל הכבוד ליוקרת בתי-המשפט — אבל לא על חשבון קיום מערכת יעילה יותר. וזה מה שעומד היום לנגד עינינו.

אני חייב להתייחס גם להסתייגות של חבר הכנסת יצחק לוי. המציע שלא תהיה שום הגבלה כאשר לתקופות כהונה. לדעתי, הצעה זו אינה טובה, משום שאם אנחנו מדברים על היבט האחריות הניהולית, איננו רוצים שופטים שיהיו מנהלי קבע. אנחנו רוצים שהם יתמסרו לתקופה קצובה לנושא האדמיניסטרטיבי, ולאחר מכן יחזרו ויתפנו לצד השיפוט, ולא יתמסרו בקביעות לנושא האדמיניסטרטיבי.

יתר על כן, יש עוד נימוק — אם שופט אינו מצליח בתפקידו כנשיא, הרי שתקופת כהונתו באה לקצה מאלה, ואין אתה צריך להעמיד אותו במצב שעלול לפגוע בכבודו, של איהארכת תקופת כהונתו. לכן עדיף לקבוע שתי קדנציות. הדבר מקובל בכל מקום אחר בנושאים חשובים.

אני מבקש שההסתייגויות יוסרו. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה, חברי הכנסת, אנו ניגשים להצבעה. לסעיף 1,

יצחק לוי (המפלגה הדתית הלאומית):

זה דבר חשוב, אבל בשתי קדנציות בוודאי אין די לאדם כדי למצות את עצמו, והראיה היא — חברי הבית הזה. יש כאן חברים המכהנים הרבה יותר משתי קדנציות, ועדיין, ברוך השם, תורמים רבות.

על כן אני מציע לקבל את הסעיף, אבל למחוק את ההגבלה של שתי קדנציות ולאפשר לשר המשפטים. בהתייעצות עם נשיא בית-המשפט העליון, להמשיך ולמנות נשיא לתקופה נוספת, אם יראו זאת לנכון. אם יראו שנשיא בית-משפט השלום או נשיא בית-המשפט המחוזי ממלא את תפקידו כראוי, יוכלו למנותו לקדנציות נוספות. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. ישיב על ההסתייגויות יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, חבר הכנסת אוריאל לין.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אנחנו איננו חיים כחלל ריק. כומן האחרון היו אירועים קשים מאוד במערכת בתי-המשפט, וקראנו עליהם בעיתונים. הדבר עורר חשש רב אצל כל מי שקרא על האירועים האלה. אנשים בכירים במערכת השיפוטית הסתכסכו בפלילים.

אנחנו חייבים לדעת, שיש אחריות עליונה לניהול בית-המשפט, והאחריות העליונה היא אחריותו של הנשיא. עליו מוטלת האחריות העליונה. אנחנו רוצים שתינתן חשומת-לב רבה יותר לצד זה של האחריות.

דבר נוסף — אנחנו שואפים לשפר את המערכת השיפוטית. זו אחת המשימות הקשות העומדות בפנינו לצורך עשיית צדק. איננו מבקרים את טיב ההחלטות ואת תוכנן. אם אנחנו באים בטענות למערכת השיפוטית, הרי אלה אינן נסובות על איכות ההחלטות, אלא על הצד הניהולי. אנחנו יודעים היטב, שאם הצד הניהולי אינו מתבצע כפי שצריך, לא נעשה צדק, ותהינה ההחלטות הטובות ביותר. אנו גם יודעים, שיכול להיות שופט מצוין, שאינו נושא טוב כל כך באחריות הניהולית. חייבים אפוא לקבוע הפרדה ברורה בין האחריות הניהולית לאחריות השיפוטית. אלה שני דברים נפרדים. אם רוצים מערכת שיפוטית טובה יותר, צריך לומר: מעתה ואילך כך אנחנו רואים את ההפרדה.

לעניין האחריות, הרי אם נקבל את תפיסתו של חבר הכנסת ליבאי — וקודם כול אתייחס לחלק האחרון של דבריו — שלפיה המינוי המקורי לנשיא נעשה על-ידי שר המשפטים, בהתייעצות עם נשיא בית-המשפט העליון, אבל המשך כהונה — — —

דוד ליבאי (המערך):

אם אתה מצטט אותי, חדייק.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

חבר הכנסת ליבאי, שמעתי אותך. אני מדייק בהחלט.

דוד ליבאי (המערך):

אני הצעתי — — —

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

אתה הצעת את הצעתך בשתי חלופות. באחת הצעת שלא יהיה קיצוב תקופות ואמרת, שאם יהיה קיצוב, רצונך שהמינוי בתקופה השנייה יעשה על-ידי נשיא בית-המשפט העליון. אני שוגה בהצגת דברייך?

לחברי הכנסת יצחק לוי ודוד ליבאי הסתייגות לסעיף קטן (ג) של סעיף 1.

הסתייגות לחבר הכנסת דוד ליבאי, שבאה במקום הרישא. אני מעמיד להצבעה הסתייגות זו.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה של חברי הכנסת

יצ' לוי וד' ליבאי לסעיף 1 (ג) — 7

נגד — 5

ההצעה של חברי הכנסת יצ' לוי וד' ליבאי לסעיף 1 (ג) נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

7 מול 5 — ההסתייגות נתקבלה.

עתה ניגש להצבעה על סעיף 1.

ה צ ב ע ה

סעיף 1, כהצעת הוועדה ועם ההצעה

שנתקבלה, נתקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

לסעיפים 2 עד 5 אין הסתייגויות.

ה צ ב ע ה

סעיפים 2 — 5 נתקבלו.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבין שיש דרישה, גם מצד השר וגם מצד יושב-ראש הוועדה, להעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית. אנחנו ניגש להצבעה על החוק בקריאה שלישית.

ה צ ב ע ה

חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 8), התשמ"ט —

1989, נתקבל.

טז. הצעת חוק ההוצאה לפועל (תיקון מס' 8), התשמ"ט — 1989 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

צמורה של 4%. אנחנו מעריכים שדבר זה ירחיע אנשים מלהיות נתבעים בבתי-משפט ללא צורך.

בכל מה שנוגע לחובות פסוקים, שהם פרי החלטה שיפוטית, החוק קובע שיהיו הפרשי הצמדה בצירוף ריבית צמודה של 10%. כאן צריך להבין, שמדובר בחוב שהוא פרי של החלטה שיפוטית. יש צורך להקנות לו מעמד מיוחד. יש למנוע מאנשים להימנע מלפרוע חובות. לאחר שהיתה התריינות משפטית ממושכת, שוללים מאדם שזכאי לכסף את כספו, אף שביית-משפט קבע שצריך לשלם לו. הדבר מטיל עומס מיותר על מערכת ההוצאה לפועל וגם פוגע קשות במערכת הצדק.

הדבר הנוסף הוא הוראת מעבר שתאפשר לכל החייבים לפרוע בחור שלוש חודשים את חובותיהם, על-פי שיעורי הריבית הקיימים היום. אם לא יעשו כן, הרי שתחול הריבית

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה של חבר הכנסת

ד' ליבאי לסעיף 1, רישא — 5

נגד — 6

ההצעה של חבר הכנסת ד' ליבאי לסעיף 1, רישא, לא נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

ברוב של 6 נגד ו-5 בעד, נדחתה ההסתייגות.

ה צ ב ע ה

ההצעה של חבר הכנסת ד' ליבאי לסעיף 1 (ב)

לא נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

יש הסתייגות לחלופין של חבר הכנסת ליבאי לסעיף 1. אני מעמיד אותה להצבעה.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה לחלופין של חבר

הכנסת ד' ליבאי לסעיף 1 (ב) — 6

נגד — 7

ההצעה לחלופין של חבר הכנסת ד' ליבאי לסעיף 1 (ב) לא נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

ברוב של 7 חברים היו נגד ו-6 חברים היו בעד, ההסתייגות לא נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים לחוק ההוצאה לפועל (תיקון מס' 8), התשמ"ט — 1989. אין הסתייגויות. יושב-ראש ועדת החוקה, חוק ומשפט, חבר הכנסת אוריאל לין, בבקשה.

אוריאל לין (יו"ר ועדת החוקה, חוק ומשפט):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מתכבד להביא לקריאה שנייה ולקריאה שלישית את חוק ההוצאה לפועל (תיקון מס' 8), התשמ"ט — 1989, ואעמוד בתמציתיות רבה על עיקריו. אנחנו רואים בחוק זה חשיבות רבה. אינני רוצה להלאת את חברי הכנסת יותר מדי ואומר זאת בקיצור נמרץ.

קודם כול אנחנו מקנים סמכות לבתי-המשפט, לאחר שחוק זה יפורסם, להחיל על סכומים, שהם פרי תביעות משפטיות, הפרשי הצמדה פלוס ריבית צמודה של 8%. עד היום אפשר היה לפסוק הפרשי הצמדה בצירוף ריבית לא

חוברת כ"א, ישיבה נ"ח, ז' בניסן התשמ"ט (12 באפריל 1989)
— הצעת חוק ההוצאה לפועל (תיקון מס' 8): דברי יושב־ראש הכנסת בסיום כנס החורף —

אודה על אישור חוק זה בקריאה שנייה ובקריאה שלישית.
הוא מוגש ללא הסתייגויות. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:
תודה רבה. לחוק 13 סעיפים ללא הסתייגויות. מי בעד כל
13 הסעיפים? מי נגד?

ה צ ב ע ה
סעיפים 1 — 13 נתקבלו.

היו"ר ד' שילנסקי:
אנחנו עובדים להצבעה על החוק בקריאה שלישית. מי
בעד? מי נגד?

ה צ ב ע ה
חוק ההוצאה לפועל (תיקון מס' 8),
התשמ"ט — 1989, נתקבל.

הצמורה הגבוהה יותר, כפי שאמרתי, החל מיום פרסומו של
חוק זה.

דבר נוסף, הקשור לייעול הליכי ההוצאה לפועל, בא
לאפשר לנשיא בית־משפט השלום לקבוע כללים באשר
לסוגים של חובות, על־מנת שלא יהיה צורך במתן החלטות
מיוחדות בכל חיק ותיק בנפרד.

דבר נוסף נוגע לטיפול במסמכים — וכאן מאפשרים
שתהיה הוכחה לכאורה על תוכנו של מסמך שהופק בדרך
ממוכנת ולא יהיה צורך תמיד לצלם, לאשר ולצרף את
המסמכים בכל ההליכים הקשורים בהוצאה לפועל.

סעיף נוסף נותן סמכות לשר המשפטים, על מלאי תיקי
ההוצאה לפועל הקיים היום, להחליט בתקנות, באישור ועדת
החוקה, חוק ומשפט, על סגירת תיקים שיתרת החוב שנותרה
בהם היא מזערית ואינה מצדיקה המשך טיפול אדמיניס־
טריבי.

יז. דברי יושב־ראש הכנסת בסיום כנס החורף

מבדך את נשיא מדינת ישראל וביתו, את ראש הממשלה וביתו,
את כל חברי הממשלה וביתם, את צבא־הגנה לישראל
ומשפחותיו, את המשפחות השכולות, את נכי צה"ל, את
כל בית ישראל, את חברי הכנסת ואת עובדי הכנסת בחג פסח
כשר ושמח.

פסח הוא גם חג האביב וגם חג החירות. מי ייתן שהאביב
והחירות ישכנו במלואם בלכותינו והשלום המיוחל בארצנו
יגיע במהירה.

חברי הכנסת, בזאת נסתיים כנס החורף של הכנסת. אני
מקווה שעד ליום י' באייר התשמ"ט תתגשם לנו התפילה:
וקבצנו יחד מכל קצווי הארץ. חברי הכנסת יתקבצו בכוחות
רעננים ובמצב רוח טוב.

כנס הקיץ ייפתח, אם ירצה השם, ביום שני, י' באייר
התשמ"ט, 15 במאי 1989, בשעה 16:00.

חג פסח כשר ושמח. פגרה טובה ונעימה. ישיבה זו נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 14:30.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אני רוצה לברך את סגן היושב־ראש
מסאלחה לרגל ניהול ראשון של ישיבת הכנסת. אני מבין שהוא
איננו נזכר, אבל למרות זאת טוב לברך והברכה היא ברכה.

חברי הכנסת, מושב זה של הכנסת התחיל בקולות צורמים
שלא היו דוגמה חיובית לציבור בכללותו ולנוער בפרט.
הישיבה הראשונה היתה לעיני כל העם — טלוויזיה והמון
העם פה בכניין. חבל שהעם לא חזה היום ברגעי הסיום של
מושב הכנסת — איזו דמוקרטיה, הכנסת דחתה את עמדת
הממשלה, ממשלה שיש בה רוב קואליציוני כה גדול, בהצעת
החוק הראשונה שהביא היום חבר הכנסת דוד ליבאי.

אני מבקש לציין את תרבות הדיבור, את הענייניות, את
הרצינות ואת הרמה הגבוהה שהיו בדיון כסיפא של המושב.
אני גאה בדיון כזה. הלוואי שנמשך כך.

חם כנס החורף של הכנסת. הכנסת יוצאת לפגרת פסח. אני

נספחות

א. סדר-היום לשיבות נ"ו — נ"ח

- א. שאלות ותשובות. 3. הצעת חוק הרשויות המקומיות (איסור פתיחת עסקים וסגירתם בימי מנוחה), התשמ"ח — 1988.
- ב. בחירת סגן ליושב-ראש הכנסת.
- ג. הודעת הממשלה על העברת סמכויות אל השר לאיכות הסביבה.
- ד. הצעת חוק מלווה ביטחון (הארכה מרצון) (תיקון). התשמ"ט — 1989 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ה. הצעת חוק המלוות (הוראות שונות) (תיקון מס' 5). התשמ"ט — 1989 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ו. הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראות שעה) (תיקון). התשמ"ט — 1989 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ז. הצעת חוק הבנקאות (רישוי) (תיקון מס' 6). התשמ"ט — 1989 (קריאה ראשונה).
- ח. סקירת שר המשטרה על פעולות משרדו.
- ט. הצעות לסדר-היום.
- י. הצעת חוק שירות הקבע בצבא-הגנה לישראל (גמלאות) (תיקון מס' 4). התשמ"ט — 1989 (קריאה ראשונה).
- יא. הצעת סיעות המערך, ר"צ ומפ"ס שלא להחיל דין רציפות על הצעות חוק אלה:
1. הצעת חוק איסור הונאה בכשרות (תיקון). התשמ"ח — 1988;
 2. הצעת חוק הדיינים (תיקון מס' 11). התשמ"ח — 1988;
- כא. הצעות חוק של חברי הכנסת.

ב. הצעות לסדר-היום לשיבות נ"ז — נ"ח

222. מצוקת תושבי היישוב ספסופה — הצעת חבר הכנסת א' גמליאל.
223. עתיד הקיבוצים קלע ומיצר — הצעת חבר הכנסת ח' מירום.
- 224 — 232. המאורעות בהר-הבית ובכותל המערבי — הצעות חברי הכנסת ח' אורון, ש' אלוני, ר' זאבי, יצ' לוי, ג' כהן, ב' כן-אליעזר, ר' פנחס, ש' הלפרט ור' איתן.
- 233 — 234. אירועי כפר מנדא — הצעות חברי הכנסת ח' פארס וע' סלודר.
235. גורל חלופות ה"לביא" והכספים שנועדו לשם כך — הצעת חבר הכנסת י' נאמן.
236. הסלמה במספר הפיגועים באזור יהודה — הצעת חבר הכנסת ח' פורת.
237. עומס המשכנתאות — הצעת חבר הכנסת ח' אורון.

ג. הצעת חוק הרשויות המקומיות (מימון בחירות) (הוראות שעה) (תיקון), התשמ"ט — 1989

1. תיקון סעיף 2 (הוראות שעה), התשמ"ח — 1988¹ (להלן — החוק בעיני). במקום "10" יבוא "19".
2. תחילה
- תחילתו של חוק זה ביום תחילת החוק העיקרי.

¹ ס"ח התשמ"ח, עמ' 240.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

לסעיף 1

חבר הכנסת ח' אורון מציע: במקום "19" יבוא "10.01".

ד. הצעת חוק מלווה ביטחון (הארכה מרצון) (תיקון), התשמ"ט — 1989

1. הוספת סעיף 5א
אחרי סעיף 5 לחוק מלווה ביטחון (הארכה מרצון),
התשמ"ד — 1984¹, יבוא:
2. תחילה
תחילתו של סעיף 1 ביום כ' בתשרי התשמ"ח
(1 באוקטובר 1988).
3א. פירעון
נפטר יחיד בעל מלווה, ייפרע המלווה לבן-זוגו,
¹ ס"ח התשמ"ד, עמ' 164.

ה. הצעת חוק המלוות (הוראות שונות) (תיקון מס' 5), התשמ"ט — 1989

1. תיקון סעיף 2
בסעיף 2(א) לחוק המלוות (הוראות שונות),
התשל"ח — 1977¹ (להלן — החוק העיקרי), במקום
פסקה (1) יבוא:
(1) כי מלווה המצוין בפרטים א6 עד 66 בתוספת
השנייה יהיה ניתן להעברה לבנק ישראל בתנאים
הקבועים בתקנות:
2. הוספת סעיפים 5א ו-5ב
אחרי סעיף 5 לחוק העיקרי יבוא:
5א. העברה עקב גירושין
על אף האמור בחוקים המצויינים בתוספת
הראשונה, מלווה לפי אחד מחוקים אלה יהיה ניתן
להעברה לבן-זוגו של בעל המלווה או לילדיהם,
על-פי פסק-דין לגירושין של בית-משפט או של
בית-דין מוסמך.
5ב. אי-תחולת שינוי שנת מס
על אף האמור בכל אחד מהחוקים המצויינים
בתוספת הראשונה, שנת מס לענין חוקים אלה
תהא תקופה של שנים-עשר חודשים שתחילתה
ב-1 באפריל של כל שנה.
3. תיקון התוספת הראשונה
בתוספת הראשונה לחוק העיקרי, בסופה יבוא:
24. חוק מלוות חיסכון, התשל"ז — 1976²;
25. חוק למימון מבצע "שלום הגליל",
התשמ"ב — 1982³;
26. חוק מלווה ביטחון (הארכה מרצון), התשמ"ד —
1984⁴.
4. תיקון חוקי מלוות
בסעיף 7(ב) לכל אחד מהחוקים המצויינים בפרטים 9
עד 12 לתוספת הראשונה ובסעיף 7(ד) לחוק המצוין
בפרט 14 לאותה תוספת —
(1) אחרי "יחיד" יבוא "בעל מלווה";
(2) המלה "שילים" — תימחק.
5. תחילה
(א) תחילתו של סעיף 5ב כנוסחו בסעיף 2 ביום ל'
בכסליו התשמ"ז (1 בינואר 1987).
(ב) תחילתו של סעיף 3 ביום כ"ו בניסן התשמ"ט
(1 במאי 1989).

¹ ס"ח התשל"ח, עמ' 18; התשל"ט, עמ' 38; התש"ס, עמ' 38; התשמ"ב, עמ' 199; התשמ"ח, עמ' 75.

² ס"ח התשל"ז, עמ' 296; התשל"ח, עמ' 2, עמ' 19.

³ ס"ח התשמ"ב, עמ' 180; התשמ"ח, עמ' 76.

⁴ ס"ח התשמ"ד, עמ' 164.

ו. הצעת חוק התקציב לשנת הכספים 1989 (תיקון), התשמ"ט — 1989

1. תיקון סעיף 6
בסעיף 6(2) לחוק התקציב לשנת הכספים 1989,
התשמ"ט — 1989 (להלן — החוק העיקרי), במקום
"תחום פעולה 05" יבוא "תוכנית 01 של תחום פעולה
09".
2. שינויים
בתוספת הראשונה לחוק העיקרי, בטור הראשון הנקרא
"הוצאה", סעיף תקציב 47 — רזרבה כללית — יופחת
ב-51,465 אלפי שקלים חדשים וסעיף תקציב 203108
— תרבות תורנית — יופחת ב-5,000 אלפי שקלים

חדשים: סכומים אלה יועברו לסעיפי תקציב 20 — משרד הבריאות ו-30 — המשרד לקליטת העלייה.
משרד החינוך והתרבות, 22 — המשרד לענייני דתות, 24 — כמפורט בתוספת.

תוספת

(סעיף 2)

הסכום המועבר (באלפי שקלים חדשים)	הסכום המועבר (באלפי שקלים חדשים)
25	20
מדרשת שורשים.	משרד החינוך והתרבות
מעלות	8,400
25	29
מדרשת אורות הגליל.	הסעות, מוחזקות.
חצור	חינוך עצמאי ומוכר
15	5,800
מדרשת הארץ ומצוותיה.	2909
חפץ-חיים	פעולות החינוך
25	העצמאי
מדרשת תורה ועבודה.	4,900
כפר-עציון	2913
15	מוסדות בית-מלכה
מדרשת הדרום.	3716
חוף-עזה	2914
25	מוסדות אור-החיים
מרכז סיור ולימוד.	— בני-ברק
סוסיה	400
60	31
מכון חלקת השרה.	תרבות
אלון-מורה	3108
25	תרבות תורנית
מדרשת ארץ-ישראל.	3719
קדומים	4,200
25	3113
מדרשת נחלת-צבי.	תורה ויהדות לעם
תל-חיים	3114
25	אל-המעייין
המדרשה לתורה ולחברה.	3721
רמות-שפירא	37
25	מדרשות ומכוני
מדרשת אורות ישראל.	לימוד דתיים
אילת	900
25	3701
מדרשת מורשת ישראל.	מכון לחקר הציונות
ראש-פינה	הדתית בראילן
10	3702
המרכז להעמקת החינוך	עמותת נהורה
היהודי, אילת	3703
15	עמותת אמנה לטיפול
מכון יהודית ליכרמן	ביהודי ברית-המועצות
10	10
מדרשת ביחד, ירוחם	3704
15	רננות — מכון
מדרשת ספיר, ירושלים	למוסיקה יהודית
60	30
מכון שורשים.	3705
ירושלים	עמותת אות ועד
60	3706
מוסדות סדיגורא.	מכון יעקב הרצוג
תל-אביב	3707
50	מדרשת רמון.
מגדל אור להפצת תורה	מצפה-רמון
בצפון	3708
100	מדרשת הגולן.
משרד לענייני דתות	חיספין
41,665+	3709
הלכה, מחקר ולימוד תורני	המדרשה בארץ בנימין.
7,000+	עופרה
הבטחת הכנסת מינימום	3710
0412	מדרשת חברון
לאברכי כוללים	25
5,000+	3711
	מדרשת שומרון

תוספת

(סעיף 2)

הסכום המועבר
(באלפי שקלים חדשים)הסכום המועבר
(באלפי שקלים חדשים)

20	כולל עצמונה, חוץ-עזה	0976	15	צבי ישראל, קריית-גת	0951
20	כולל קשת, רמת-הגולן	0977	15	מרכז חינוכי, שלומי	0952
15	מדרשה לבנות בר-אילן, רמת-גן	0978	35	מכון פסגות	0953
15	פרויקט השו"ת בר-אילן, רמת-גן	0979	15	תורה והוראה, רחובות	0954
110	התור — אגודה מרכזית ללימוד התורה בהתיישבות הדתית	0980	20	תורה והוראה, אלון-מורה	0955
	בית-מדרש לרבנים וכוללים שלום ישראל	0981	15	בית אולפנה, הרצליה	0956
150	הדרת — אגודה להדרכה רוחנית בהתיישבות הדתית	0982	20	צדור המור, חיפה	0957
110	עמותה לקוממיות, חברון	0983	20	אורות ישראל, אילת	0958
15	קרן חזני	0984	15	אור חברון, קריית-ארבע	0959
30	מכון מאיר, ירושלים	0985	20	משכן דוד, ירושלים	0960
75	מכון אורה, ירושלים	0986	15	אבן-שמואל — שפיר	0961
25	קרן ילדינו	0987		שבט ומחוקק, ירושלים	0962
50	בית הרב קוק, ירושלים	0988	20	כולל פסגות, צפת	0963
50	מכון פרי הארץ, ירושלים	0989	15	מכון תורני בר-אילן, רמת-גן	0964
40	ישיבת הקיבוץ הדתי, עין-צורים	0990	25	נר ישראל, נצרת-עילית	0965
85	עמותת מנורה, ירושלים	0991	15	כולל איחוד שיבת ציון, תל-אביב	0966
30	מרכז קהילתי דתי נוה-שאנן, חיפה	0992	15	כולל רצון יהודה, פתח-תקווה	0967
15	מרכז קהילתי דתי, ראשון-לציון	0993	15	כולל שלומי אמונים, נצרת-עילית	0968
15	מרכז קהילתי דתי גבורת-מרדכי, גבעתיים	0994	15	בית-יועד לתורה, עוניתאל, הר-חברון	0969
15	מרכז קהילתי דתי נווה-יעקב, ירושלים	0995	15	בית-מדרש לתורה ופוסקים, גבעתיים	0970
25	מרכז קהילתי דתי איחוד שיבת ציון, תל-אביב	0996	10	כולל ליד ישיבת מרכז הרב, ירושלים	0971
15	מכון צומת, גוש-עציון	0997	25	כולל שבט מיהודה, תל-אביב	0972
40	מכון הליכות עם ישראל, קריית-אוונו	0998	10	מרחבים, ירושלים	0973
20	אל-עמי, ירושלים	0999	15	כולל נחלת שי, בית-שאן	0974
150	מכון שי, בר-אילן, רמת-גן	09100	15	כולל שעלי תורה, בית-שמש	0975
20	מכון שובה, עופרה	09101			
25	אורות התורה, בת-ים	09102			

תוספת

(סעיף 2)

הסכום המועבר
(באלפי שקלים חדשים)הסכום המועבר
(באלפי שקלים חדשים)

25	מוסדות סריגורא, ירושלים	09132	40	מרכז שבי-ציון, מחניים, ירושלים	09103
10	נאות-אריה, מבשרת-ירושלים	09133	20	מעיינות האומה, כפר-פינס	09104
5	כף החיים	09134	60	נחלת-שי, חיספין, רמת-הגולן	09105
25	אחדות ישראל	09135	15	עמידה, ירושלים	09106
15	עמותה להשרשת ערכים יהודיים לאומיים	09136	15	עמותה להנצחת רבי חי טייב	09107
30	בית-הספר הגבוה לטכנולוגיה, מכון לב	09137	20	גשר, ירושלים	09108
30	מכון מדעי-טכנולוגי לבעיות ההלכה	09138	15	אל עמי, מעלות	09109
25	אגודת ידידי ישיבת בית-אריה	09139	20	דרכיה שלום, בני-ברק	09110
120	בית-מדרש לרבנים ולדיינים, רחוב ז'בוטינסקי, ירושלים	09140	60	ארגון המורים הדתיים	09111
15	מכון הרב פרנק	09141	50	מורשת אבות לבנים	09112
15	חזון ואמונה בציון, ירושלים	09142	25	מרכז ישיבות בני-עקיבא	09113
15	לימודי השם	09143	25	מרכז תורה וציון	09114
15	משכן יעקב, חיפה	09144	25	איגוד ישיבות ההסדר	09115
20	מרכז רוחני דתי ליהודי קורדיסטן בישראל	09145	25	מרחביה — האגודה לקידום החינוך התורני	09116
15	אגודת אחים להוצאה ולפרסום כתבי הרב עומסי	09146	25	צביה, אולפנות תורניות לבנות	09117
10	ישיבת שובו בנים, ירושלים	09147	20	מכללת אורות, אלקנה	09118
15	מוסדות ללוב	09148	15	תלמוד-תורה, קריית-ארבע	09119
10	מפעלי חסד חסדי יוסף, ירושלים	09149	15	תלמוד-תורה מורשת, ירושלים	09120
15	כולל רמח"ל, פתח-תקווה	09150	15	תלמוד-תורה עצמונה, חוף-עזה	09121
15	מדרש רמב"ם, פתח-תקווה	09151	15	תלמוד-תורה דרכי נועם, פתח-תקווה	09122
25	אביר יעקב, נהריה	09152	15	תלמוד-תורה קשת, רמת-הגולן	09123
60	משכיל לדוד, אשדוד	09153	15	תלמוד-תורה בית-עמוס, לוד	09124
60	אוהל יצחק, רמלה	09154	15	תלמוד-תורה במעלה התורה, מעלה-אדומים	09125
100	נר יצחק, ירושלים	09155	50	מדרשת עטרת כוהנים, ירושלים	09126
10	ישיבת בית-אל	09156	20	עמותה טוב רואי	09127
40	קרלין סטולין, בני-ברק	09157	150	קול הדף	09128
			20	חוג בית-הספר חורב, ירושלים	09129
			100	שדה חמד	09130
			100	חזון יחזקאל	09131

תוספת

(סעיף 2)

הסכום המועבר
(באלפי שקלים חדשים)הסכום המועבר
(באלפי שקלים חדשים)

450	יהדות ומסורת	09168	אגודת תומכי מוסדות קרטשניץ, רחובות וקריית גת	60	09158
200	משרד הבריאות	24	מדרשת קדמת ירושלים	60	09159
200	מענקים מיוחדים	35	דרכי חסד, גבעתיים	45	09160
	תפארת בנים,	3501	בני ירושלים, ירושלים	10	09161
200	בית-פלוחניק, נתניה		אגודת עמ"י (על משמר ירושלים)	20	09162
1,200	המשרד לקליטת עלייה	30	עזרת אבות, ירושלים	10	09163
1,200	מענקים מיוחדים	08	שבי חברון	30	09164
	מתן — מפעל תורני לנוער	0801	מוסדות אור תורה, אפרת	30	09165
1,200			ישיבת קדומים	30	09166
51,465	רורבה כללית	47	מורשת דורות	400	09167

הסתייגויות לחוק התקציב לשנת הכספים 1989 (תיקון), התשמ"ט — 1989

לסעיף 2

4. תחולה

חברת הכנסת ש' אלוני מציעה:

האמור בסעיף יסומן (א), ואחרי יבוא:

"(ב) הממשלה לא תהיה רשאית להוציא יותר משליש מכל סכום האמור בתוספת אלא לאחר שמבקר המדינה בדק את ההוצאה ואישר כי המשך ביצועה יהיה תואם את כללי הממשל ההוגן והמינהל התקין".

חבר הכנסת ח' אורון מציע:

במקום "47,265" יבוא "23,632", במקום "5,000" יבוא "2,500", ובמקום "כמפורט בתוספת" יבוא "במחצית הסכומים המפורטים בתוספת: חלוקת הסכומים כאמור תיעשה על-פי הנחיות היועץ המשפטי לממשלה בדבר שוויוניות וסבירות".

אחרי סעיף 2

חבר הכנסת ש' שטרית מציע:

אחרי סעיף 2 יבוא:

3. תיקון חוק יסודות התקציב

בחוק יסודות התקציב, התשמ"ה — 1985, אחרי סעיף 1 יבוא:

א. סייג לתוכנית

לא תיוחד תוכנית לאדם יחיד או לגוף יחיד אלא אם כן הם יחידים במינם או נקבעו לפי כללים שהתקין שר האוצר באישור ועדת הכספים של הכנסת."

תחולתו של סעיף 3 לגבי חוקי תקציב לשנת הכספים 1990 ואילך.

חבר הכנסת ח' אורון מציע:

אחרי סעיף 2 יבוא:

3. תיקון חוק יסודות התקציב

בחוק יסודות התקציב, התשמ"ה — 1985, אחרי סעיף 1 יבוא:

א. סייג לתוכנית

לא תיוחד תוכנית לאדם יחיד או לגוף יחיד אלא אם כן הם יחידים במינם."

הסתייגויות לתוספת

חבר הכנסת מ' איתן מציע:

א. סעיף 220902 — ארגון בני-עקיבא בישראל: להוסיף 1 ש"ח.

ב. סעיף 2209135 — אחדות ישראל: להוסיף 1 ש"ח.

ג. אחרי סעיף 2209168 יבוא:

09169 — ישיבת מערת המכפלה: 1 ש"ח.

09170 — בית-ישראל, אשדוד: 1 ש"ח.

חבר הכנסת ש' שטרית מציע:

אחרי סעיף 203730 יבוא:

3731 — בית-כורש: 10 ש"ח.

- 3732 — תפארת-יעקב, יבנה: 10 ש"ח.
 3733 — האוניברסיטה העברית: 10 ש"ח.
 3734 — בית-אבות לאמני ישראל: 10 ש"ח.
- חבר הכנסת ר' זאבי מציע:
 א. סעיף 220921 — תורה ויהדות לעם: 4,300 במקום 4,500.
 ב. סעיף 2209147 — ישיבת שוכו בנים, ירושלים — 210 במקום 10.
- חבר הכנסת י' ביבי מציע:
 סעיף 220907 — קרן הרבנות הראשית: להוסיף 1 ש"ח.
- חבר הכנסת מ"ר גפני מציע:
 א. סעיף 2031 — תרבות: להפחית 1 ש"ח.
 ב. סעיף 2037 — מדרשות ומכוני לימוד דתיים: להפחית 1 ש"ח.
 ג. סעיף 2209 — מוסדות לימוד תורה, חינוך ותרבות תורניים, הפצת תורה ויהדות ומעיינות מורשת ישראל: להפחית 1 ש"ח.
- חברת הכנסת ש' אלוני מציעה:
 א. להעביר סעיף 0902 — ארגון בני-עקיבא בישראל, סעיף 0903 — נוער דתי עובד וסעיף 0920 — פרויקט מעלה, למשרד החינוך והתרבות.
 ב. למחוק סעיף 0907 — קרן הרבנות הראשית.
 ג. להעביר סעיף 0910 — המרכז לשיקום אסירים משוחררים, ירושלים, למשרד המשטרה.

ז. הצעת חוק איסור מכירת משקאות משכרים לקטינים, התשמ"ט — 1989 (הצעת חבר הכנסת מ' ברי-זהר)

1. הגדרות
 בחוק זה —
 "קטין" — מי שטרם מלאו לו שמונה עשרה שנה.
 "מוכר" — בעל עסק, מנהל או עובד במקום שבו נמכרים משקאות משכרים.
2. איסור מכירת משקאות לקטינים
 (א) מסעדה, בית-קפה או כל בית עסק אחר לא ימכרו משקאות משכרים לקטין.
 (ב) היה למוכר יסוד סביר להניח כי אדם הוא קטין, ידרוש ממנו תעודה המעידה עליו שאינו קטין בטרם ימכור לו משקה משכר.
3. עונשין
 העובר על הוראת חוק זה דינו שישה חודשי מאסר.

דברי הסבר

באחרונה פשט בקרב חלקים מן הנוער בישראל הנוהג הפסול לשתות משקאות משכרים במקומות בילוי ליליים. תופעה זו מביאה לקטטות, לאלימות, לתאונות דרכים ועוד.

לתוצאות חמורות. כדי להילחם בתופעה זו יש להחמיר את האיסור הקבוע בחוק העונשין בעניין זה.

סעיף 193 לחוק העונשין יתוקן בהתאם למוצע בהצעת חוק זו.

ח. הצעת חוק שכר שווה לעובדת ולעובד (תיקון — הגדרת שכר), התשמ"ט — 1988 (הצעת קבוצת חברי הכנסת)

1. תיקון סעיף 1
 האמור בסעיף 1 לחוק שכר שווה לעובדת ולעובד, התשכ"ד — 1964¹ יוסמן "(א)", ואחריו יבוא —
- (ב) "בסעיף זה 'שכר' — לרבות כל הנלוות והתוספות לשכר, ולרבות תוספות ותשלומים עבור אחזקת רכב, טלפון, ספרות מקצועית, תוספת ייחודית, תוספת תפקיד, פרמיה, הבראה, מענקים כלליים
- (ג) לא יהא בהוראה זו כדי לפגוע או להפחית משכרה של עובדת או מרכיב ממרכיביו אשר נקבע בהסכם קיבוצי או על-פי דין."

¹ ס"ח התשכ"ד, עמ' 166.

דברי הסבר

גדול בכלל השכר השנתי בין גבר לאשה בשיעור של 30 — 40 אחוזים.

הצעת תיקון זו באה לסתום פרצה זו.

מערכת השכר במדינת ישראל מורכבת משכר משולב ורכיבי שכר הניתוספים עליו. החוק המקורי פותח פתח למעסיקים לקפח את שכרה של העובדת ברכיבי השכר והתנאים הסוציאליים הנלווים לשכר, דבר הגורם בפועל לפער

ט. הצעת חוק שכר שווה לעובדת ולעובד (תיקון — הגדרת שכר), התשמ"ט — 1989
(הצעת חברת הכנסת נ' ארד)

או תגמול הניתן על-ידי מעסיק לעובדו, וכל התוספות הגלובליות והתשלומים בעד פריזן עבודה, שעות נוספות, החזקת רכב או טלפון — בין שניתנו בכסף, בין בשווה כסף, בין במישרין ובין בעקיפין.

בסעיף 1 לחוק שכר שווה לעובדת ולעובד, התשכ"ד — 1964,¹ בסופו יבוא "בסעיף זה, "שכר" — השתכרות או רווח מעבודה, לרבות כל טובת הנאה

¹ ס"ח התשכ"ד, עמ' 166.

דברי הסבר

נכלל בגדר "שכר" — לרבות התוספות הגלובליות המשולמות היום בעד עבודות שוות בעיקרן — תאפשר מעקב, איתור חריגות ואכיפת החוק על-ידי הגשת תביעות בגין עבירה על החוק.

לאור התיקון זה ייעשו תיקונים גם בחוק הגנת השכר — בהתאמה.

בשנים האחרונות גדלו הפערים בין שכר הגברים לשכר הנשים במדינת ישראל. הפערים נובעים, בין היתר, מתשלום תוספות נלוות לשכר הבסיסי שלא באופן שוויוני לגברים ולנשים. פערים אלו הם בניגוד לרוח חוק השכר השווה ובניגוד לחוק שוויון הזדמנויות בעבודה, התשמ"ח — 1988.

הגדרה פשוטה של המונח "שכר", באופן שתקבע מה

י. הצעת חוק העונשין, (תיקון — אחריות מופחתת), התשמ"ט — 1989
(הצעת חבר הכנסת ד' ליבאי)

(2) ביצע את העבירה כתנאים האמורים בסעיפים 21 או 22 לחוק, אולם חרג מן הסכרי בנסיבות העניין לשם מניעת הפגיעה או הנזק;

(3) ביצע את העבירה כתנאים האמורים בסעיף 24(א)(2) לחוק מחוץ אמונה בטעות ובתום לב שהוא מציית לצו או לפקודה שניתנו כדין.

(ד) בית-המשפט ישתמש בסמכותו לפי סעיף קטן (ג) לאחר שהנאשם הראה שמאזן ההסתברויות תומך בקיום עילת ההגנה שלו.

1. תיקון סעיף 300

בסעיף 300 לחוק העונשין, התשל"ז — 1977 (1), אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

(ג) הורשע אדם ברצח לפי סעיף קטן (א), יהיה בית-המשפט רשאי שלא לגזור עליו עונש חובה אלא עונש קל ממנו, באחד מאלה:

(1) חלה במחלה או לקה בליקוי שפגעו בשכלו או בנפשו, אולם לא עד כדי פטור מאחריות פלילית, כאמור בסעיפים 15 או 19 לחוק;

¹ ס"ח התשל"ז, עמ' 271.

דברי הסבר

מופחתת, המוכרת מכבר בארצות שונות, שבהן נקבע עונש חובה.

בע"פ 172/62 גראמה נ. היועץ המשפטי, פ"ד י"ז, 925, בעמ' 939, כתב ממלא-מקום הנשיא אגרנט:

"ייתכן מאוד כי נאשם, שפעל את פעולתו הפלילית בהיותו שרוי במצב של נכדוזה חריפה, ראוי שיטילו עליו דין של אחריות מוגבלת או מופחתת, אלא שעניין זה דורש התערבות המחוקק".

העונש הקבוע כיום בחוק על עבירת רצח הוא עונש חובה: מאסר עולם כעונש אחיד, יהיו הנסיבות אשר יהיו.

יש שהנאשם טוען להגנתו, שפעל מחוץ טירוף. הגנה עצמית, כורח או מחוץ ציות לפקודה חוקית. אם יצליח בהגנתו זו — יזוכה לחלוטין. אולם באם אחד ממספר המרכיבים של עילת הגנתו לא יוכח, דינו — מאסר עולם, אף שהנסיבות שבהן פעל קירבוהו מאוד לנסיבות שבהן היה יוצא וזאי כדין. בית-המשפט העליון, בשורה של פסקי-דין, המליץ בפני הכנסת לתקן את החוק ולהחיל את ההגנה של "אחריות

מתאימים לאותם מקרים, הראויים להתחשבות מפתת מצבם הנפשי, או מחמת נסיבות אחרות מיוחדות, אשר מעמידות אותם בדרגת אחריות מופחתת. מדע הרפואה בשטח הפסיכיאטריה והליקויים הנפשיים התקדם רבות, ולא ייתכן כי המשפט לא יצער אף הוא קרימה לגבי אותם מקרים, שהנסיבות מצדיקות זאת.

מוצע בזאת כי בהתקיים נסיבות מיוחדות, המצדיקות "אחריות מופחתת", יורשע הנאשם ברצח, משום שהוכחו נגדו יסודות העבירה, אולם בית-המשפט לא יהיה כבול בגזר-הדין בהטלת עונש חובה אחיד של מאסר עולם, אלא יהיה רשאי לגזור עונש מתאים בהתאם לנסיבות יוצאות-הדופן של המקרה שלפניו.

יא. הצעת חוק לתיקון פקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) [נוסח חדש] (מס' 3).

התשמ"ט — 1988

(הצעת חבר הכנסת ד' ליבאי)

או הנאשם יתייצב לחקירות במשטרה ולמשפטו בכל מועד שיידרש לכך ורשאי הקצין הממונה, בהסכמתו של החשוד, להתנות את השחרור גם בהפקדת זרכונו של החשוד במשטרה ובהתחייבותו של החשוד בכתב שלא לצאת מן הארץ. דין התחייבות כזו כדין צו שופט לעיכוב יציאה מהארץ.

(2) בסעיף קטן (ד), במקום "תשעים יום" יבוא "מאה ושמונים ימים".

3. החלפת סעיף 12

במקום סעיף 12 לפקודה יבוא:

"12. ערר

מי ששוחרר בערובה לפי סעיפים 9 או 10, או הוטלה עליו ערובה לפי סעיף 11(ב), רשאי לערור לפני בית-משפט שלום על הערובה או תנאיה."

4. תיקון סעיף 17

בסעיף 17, אחרי סעיף קטן (ג) יבוא:

"(ד) קצין משטרה רשאי לשחרר אדם שנעצר לפי סעיפים קטנים (ב) ו-(ג) של סעיף זה לפני תום תקופת המעצר שנקבעה על-ידי השופט. השחרור יהיה ללא ערובה או בערובה שיקבע קצין המשטרה כאמור בסעיף 11, ובלבד שהחשוד או עורך-דינו הסכימו לה."

בע"פ 870/80, לדאני נ. מדינת ישראל, פ"ד ל"ו(1) 29, בעמ' 38, כתב השופט בייסקי:

"אין ספק כי אדם מוכה גורל הוא המערער, והחיים המרו עמו לא במעט — — — נמצא, כי אין המצב שלו מגיע כדי מחלת נפש במובן המשפטי. שיש בו כדי לפטור מאחריות פלילית, ואולם אין להתעלם מהשינויים באישיותו שחלו בו, אליבא דכל המומחים. למרבה הצער לא אימץ המחוקק את האחריות המופחתת, אשר כבר נקלטה וקנתה שכיחה במדינות אחרות, המאפשרות התחשבות בענישה במקרים מסוג זה. לא פעם אחת בוטאה במדינתנו המשאלה, כי ראוי שיתן המחוקק דעתו לשאלה זו, וכי ייתנו בידי בתי-המשפט כלי ענישה

1. הוספת סעיף 10

אחרי סעיף 10 לפקודת סדר הדין הפלילי (מעצר וחיפוש) [נוסח חדש], התשמ"ט — 1969¹ (להלן "הפקודה"), יבוא:

10. ערובה ללא מעצר

(1) חשוד בעבירה שטרם הוגש עליה כתב אישום, והוא לא הושם במעצר או במאסר, רשאי שופט לדרוש ממנו בנוכחותו ליתן ערובה, על-מנת להבטיח שיתייצב לחקירה במשטרה ולמשפטו, ורשאי השופט להוסיף תנאים ככל שימצא לנכון, ובהם הפקדת זרכון ולצוות על איסור יציאה מן הארץ.

(2) על ערובה לפי סעיף זה יחולו הוראות סעיפים 43 עד 50 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב — 1982, כשינויים המתויבים לפי העניין, ולא הוראות סימן זה.

(3) חשוד או שוטר רשאים לפנות לשופט בבקשה לעיון חוזר בהחלטתו או להגיש עליה ערר לבית-המשפט של ערעור. על הבקשה או הערעור יחולו הוראות סעיפים 37 עד 42 לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב — 1982.

2. תיקון סעיף 11

בסעיף 11 לפקודה —

(1) במקום סעיף קטן (ב) יבוא:

"(ב) ערובה לפי סימן זה היא על תנאי שהחשוד

דברי הסבר

התיקונים המוצעים בסעיפים 1, 2 ו-3 הומלצו על-ידי הוועד המרכזי של לשכת עורכי-הדין בחודש פברואר 1984. משטרת ישראל הודיעה באפריל 1984 שהתיקונים המוצעים

הנ"ל. הסעיף המוצע בא לאפשר שחרור בתנאים הנ"ל, בהסכמת החשוד, גם בתחנת המשטרה.

בשל ההצעה להרחיב את סמכויות השחרור בערובה של קצין משטרה מוצע שהערכות תהיה בתוקף במשך 180 יום, אם לא הוגש כתב אישום, תקופה הזוהה לתוקף הערכות שניתנה בצו בית-המשפט. אם לא כן, ימשיכו להביא חשודים לשחרור בבית-המשפט על-מנת שתוקף הערובה יהיה ל-180 יום.

מי ששוחרר בערובה בתחנת המשטרה יהיה רשאי להגיש ערר על הערובה ותנאיה — שלום הסכים בתחנת המשטרה — כדי שערכאה שיפוטית תבחן את ההצדקה למתן הערובה ולתנאיה. הסעיף המוצע בא לתת חורפה לחשוד הטוען שהסכמתו במשטרה ניתנה בתנאים של לחץ ושיקול-דעת מוטעה.

כאשר המשטרה מבקשת לשחרר מי שנעצר בצו שופט לפני חום תקופת המעצר, עליה להביאו מחדש בפני שופט. מוצע כי במידה שאין, לדעת המשטרה, הצדקה להמשך החזקתו של החשוד במעצר, ניתן יהיה לשחררו כלי להביאו פעם נוספת לבית-המשפט, וכלכד שיש הסכמה מצד החשוד או עורך-דינו לשחרורו המוקדם בדרך זו וכן לערובה ולתנאיה. באופן זה, לא יהיה צורך בהטרחת מנגנון בתי המשפט, בהסעת החשוד לבית-המשפט ובכובז משאבים וזמן הכרוכים בכך לכל המעורבים בהליך.

התיקונים המוצעים באים למנוע מעצר אדם שלא לצורך ולמנוע הבאת חשוד בפני שופט, כאשר שחרורו בערובה יכול להיעשות בתחנת המשטרה.

סעיף 1: לפי החוק הקיים אין אפשרות לחייב חשוד במחזן ערובה אלא אם נעצר תחילה (למעט המקרה הנדיר לפי סעיף 10 לפקודה). לכן, גם כשאין למשטרה עניין במעצר חשוד, אלא רק בהטלת ערובה, היא חייבת כיום לעוצרו כדי להשיג את הערובה. הדרך החוקית שכפניה היא הגשת בקשה לשופט שיצווה על מעצר החשוד תוך הסכמה לשחררו המידי בערובה. לשם כך "עוצרת" המשטרה את החשוד בכניסה לאולם בית-המשפט, על-מנת שיוכל לבקש את "שחרורו" בערובה. תוצאת לוואי של הליך מיותר זה, שהוא מדביק בחשוד את הטיגמה של "עצור". באמצעי התקשורת מתפרסם שהוא "נעצר" ושחרר, בעוד שבפועל לא הושם כלל במעצר. הסעיף המוצע מסמך שופט להטיל על חשוד ערובה, בנוכחותו, גם כלי שנעצר תחילה. על החלטת השופט ניתן יהיה לערר בפני ערכאה גבוהה, או לקיים בה דיון חוזר.

סעיף 2: כאשר המשטרה מעוניינת כיום בהפקדת דרכונו של חשוד במשטרה או בצו המעכב בעדו לצאת מהארץ היא חייבת להביא את החשוד בפני בית-המשפט. שכן קצין משטרה אינו מוסמך לדרוש או לצוות כאמור. כתוצאה מכך מטריחים עצמם אנשי משטרה וחשודים לבית-המשפט, גם כאשר יש הסכמה מצד החשוד לתנאים המגבילים

יב. הצעת חוק בתי-המשפט (תיקון מס' 8), התשמ"ט — 1989

המשפט העליון, ואולם בעת כהונתו כנשיא בית-משפט שלום הוא ידון בעניינים הנתונים לסמכות בית-משפט שלום בלבד.

(ב) אין בהוראת סעיף זה כדי לפגוע בהוראות סעיף 9.

3. חיקון סעיף 108

בסעיף 108 לחוק העיקרי —

(1) האמור בו יסומן (א) ובו —

(1) בפסקה (3), במקום "הערכת הוצאות המשפט" יבוא "הטלת הוצאות משפט. הערכתן";

(2) אחרי פסקה (3) יבוא:

(4) "קביעת שיעורי התשלומים שרשאי בית-משפט או רשם לחייב בהם בעל דין בהליך אזרחי עבור רישום פרוטוקול הדיון, בין ידנית ובין במכשיר הקלטה או באמצעים אחרים (להלן — התשלומים), לרבות —

(1) סוגי ההליכים בהם ניתן להטיל את התשלומים;

1. חיקון סעיף 9

האמור בסעיף 9 לחוק בתי-המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד — 1984.¹ (להלן — החוק העיקרי) — יסומן "(א)", ואחרי יבוא:

"(ב) מינוי כאמור בסעיף קטן (א) יהיה לתקופה של ארבע שנים, ורשאי שר המשפטים, בהתייעצות עם נשיא בית-המשפט העליון, להאריכו לארבע שנים נוספות;

(ג) מי שכיהן שתי תקופות רצופות כנשיא או כסגן נשיא של בית-משפט, לא יתמנה לתקופת כהונה נוספת לאותו תפקיד."

2. הוספת סעיף 9א

אחרי סעיף 9 לחוק העיקרי יבוא:

"9א. המשך כהונה של נשיא

(א) נשיא של בית-משפט שלום, שנחמנה לשופט בית-משפט מחוזי, רשאי, בהסכמתו, להמשיך ולכהן כנשיא של בית-משפט שלום אם החליט על כך שר המשפטים, בהתייעצות עם נשיא בית-

¹ ס"ח התשמ"ד, עמ' 198; התשמ"ה, עמ' 138; התשמ"ז, עמ' 36, עמ' 216, עמ' 221; התשמ"ז, עמ' 45; התשמ"ח, עמ' 188.

(1) סוגי ההליכים בהם ניתן להטיל את התשלומים;

(2) דרכי גביית התשלומים;

(3) מועדי הטלתם של התשלומים, תוך מתן אפשרות להטילים לפני ההליך, במהלכו או עם סיומו וכן לשנות עם סיום ההליך החלטה שניתנה קודם לכן לעניין זה;

(4) התחשבות ביכולתו הכספית של בעל הדין;

(5) קביעת אגרה מיוחדת, שתיועד למימון רישום פרוטוקולים כאמור בפסקה (9), ותשולם על-ידי בעל דין בהליך אזורי בתקנות.

(2) אחרי סעיף קטן (ב) יבוא:

ג) תקנות לפי סעיף (ב) (9) ו-(10) טעונות אישורה של ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת.

5. תחולה והוראות מעבר

(א) הוראות סעיף 9(ב) ו-(ג) לחוק העיקרי זה לא יחולו על מי שכיום תחילתו כיהן כנשיא או כסגן נשיא של בית-משפט מחוזי או של בית-משפט שלום.

(ב) הוראות סעיף 9א לחוק העיקרי זה תחול גם על שופט של בית-משפט מחוזי, שכיום תחילתו של חוק זה כיהן כפועל כנשיא של בית-משפט שלום, והוראות סעיף 9(ב) ו-(ג) לחוק העיקרי לא יחולו עליו.

הסתייגויות לחוק הנ"ל

סעיף קטן (ב) — יימחק.

לחלופין —

במקום סעיף קטן (ב) יבוא:

ג) מינוי כאמור בסעיף קטן (א) יהיה לתקופה של ארבע שנים, ורשאי נשיא בית-המשפט העליון, בהתייעצות עם שר המשפטים, להאריכו לארבע שנים נוספות.

חברי הכנסת יצ' לוי וד' ליבאי מציעים:

סעיף קטן (ג) — יימחק.

יג. הצעת חוק ההוצאה לפועל (תיקון מס' 8), התשמ"ט — 1989

"בסעיף קטן זה, העתק פסיקתה או צו — לרבות נוסח של פסיקתה או של צו שנכלל באזהרה אשר הופקה באמצעות מערכת ממוכנת."

3. הוספת סעיף 10א

אחרי סעיף 10 לחוק העיקרי יבוא:

10א. ריבית פיגורים

(א) חוב שנפסק ולא שולם על-ידי החייב כמועד

(2) דרכי גביית התשלומים;

(3) מועדי הטלתם של התשלומים, תוך מתן אפשרות להטילים לפני ההליך, במהלכו או עם סיומו וכן לשנות עם סיום ההליך החלטה שניתנה קודם לכן לעניין זה;

(4) התחשבות ביכולתו הכספית של בעל הדין;

(5) קביעת אגרה מיוחדת, שתיועד למימון רישום פרוטוקולים כאמור בפסקה (4), שתשולם על-ידי בעל דין בהליך אזורי בדרך שתיקבע בתקנות.

(2) אחרי סעיף קטן (א) יבוא:

ב) תקנות לפי סעיף (א) (4) ו-(5) טעונות אישורה של ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת.

4. תיקון חוק בית-הדין לעבודה

בסעיף 43 לחוק בית-הדין לעבודה, התשכ"ט — 1969 —

(1) בסעיף קטן (ב) —

(1) בפסקה (4), במקום "הערכת הוצאות משפט" יבוא "הטלת הוצאות משפט, הערכתן";

(2) אחרי פסקה (8) יבוא:

ג) קביעת שיעורי התשלומים שרשאי בית-דין או רשם לחייב בהם בעל דין בהליך אזורי עבור רישום פרוטוקול הדיון, בין ידנית ובין במכשיר הקלטה או באמצעים אחרים (להלן — התשלומים), לרבות —

1. סעיף

חבר הכנסת ד' ליבאי מציע:

במקום הרישא יבוא:

"בסעיף 9 לחוק בתי-המשפט [נוסח משולב], התשמ"ד — 1984, (להלן — החוק העיקרי), במקום "יתמנו בידי שר המשפטים בהתייעצות עם נשיא בית-המשפט העליון", יבוא: "יתמנו בידי נשיא בית-המשפט העליון בהסכמת שר המשפטים". הסעיף יסומן "(א)", ואחריו יבוא:

1. תיקון סעיף 1

בסעיף 1 לחוק ההוצאה לפועל, התשכ"ז — 1967¹ (להלן — החוק העיקרי), בסופו יבוא: "לשכה" או "לשכת הוצאה לפועל" — לשכת הוצאה לפועל שהוקמה כאמור בסעיף 2.

2. תיקון סעיף 7

בסעיף 7(א) לחוק העיקרי, בסופו יבוא:

¹ ס"ח התשכ"ז, עמ' 116: התשכ"ט, עמ' 16: התשל"א, עמ' 186: התשל"ה, עמ' 12: התשל"ח, עמ' 29: התש"ם, עמ' 132: התשמ"ד, עמ' 52: התשמ"ו, עמ' 62.

(1) במקום סעיפים קטנים (א) ו-(ב) יבוא:

"(א) שטר חליפין, שטר חוב ושיק כמשמעותם בפקודת השטרות (בחוק זה — שטר) ניתנים לביצוע כמו פסק-דין של בית-משפט; הסכום הנקוב בשטר ייגבה בחוספת הפרשי הצמדה וריבית או — לפי בקשתו של הזוכה — בחוספת ריבית בשיעור שנקבע בסעיף 4(א) לחוק פסיקת ריבית והצמדה, התשכ"א—1961 (להלן בסעיף זה — החוק), הכול החל כמורד פירעונו של השטר, ואם לא נקבע בו מועד — החל ביום הצגת השטר לפירעון; בקשתו של הזוכה לפי סעיף קטן זה תוגש יחד עם הבקשה לביצוע השטר, והזוכה לא יהיה רשאי לחזור בו ממנה.

(ב) המבקש ביצועו של שטר יגיש ללשכת ההוצאה לפועל בקשה על כך, והוראות סעיף 7(ב) יחולו עליה כאילו היתה בקשה לביצוע פסק-דין."

(2) במקום סעיף קטן (ד) יבוא:

"(ד) ראש ההוצאה לפועל רשאי, לפי בקשת החייב ומטעמים מיוחדים שיירשמו, להקטין את חוספת הפרשי הצמדה והריבית או את חוספת הריבית האמורות בסעיף קטן (א).

(ה) על ריבית לפי סעיף זה יחולו הוראות סעיף 7 לחוק.

(ו) בסעיף זה —

"הפרשי הצמדה וריבית" — הפרשי הצמדה כמשמעותם בחוק, בצירוף ריבית צמודה בשיעור 10% לשנה על הסכום הנקוב בשטר לאחר שנוספו עליו הפרשי הצמדה כאמור.

"ריבית צמודה" — כמשמעותה בחוק."

9. סגירת תיקים — הוראת שעה

שר המשפטים, באישור ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, רשאי להתקין תקנות בדבר סגירת תיקים החלויים ועומדים בלשכה ביום תחילתו של חוק זה — למעט תיקים של חובות הנובעים ממזונות — בשל כך שהחוב או יתרת החוב בהם אינה מגיעה לסכום שקבע השר כסכום המוערי המצדיק המשך נקיטת הליכים; ורשאי השר לקבוע, כי התקנות האמורות יחולו על סוגים של תיקים, כפי שיקבע; בסעיף זה "סכום מוערי" — סכום החוב או יתרת החוב העומד לתשלום ביום תחילתו של חוק זה.

10. הוראות מעבר

(א) נפסק סכום או הוגש שטר לביצוע לפני תחילתו של חוק זה, והסכום שנפסק או הנקוב בשטר לא שולם עד תום שלושה חודשים מיום תחילתו של חוק זה, ייתוספו על יתרת החוב שלא שולמה הפרשי הצמדה וריבית צמודה בשיעור של 10% לשנה מיום תחילתו של החוק עד יום התשלום בפועל.

שנפסק או כמורד שנקבע לתשלום בפסק-הדין, לפי המאוחר, (להלן בסעיף זה — מועד הפירעון), ייתוספו עליו הפרשי הצמדה כמשמעותם בחוק פסיקת ריבית והצמדה, התשכ"א—1961² (להלן בסעיף זה — החוק) וריבית צמודה כמשמעותה בחוק בשיעור של 10% ממועד הפירעון עד התשלום בפועל.

(ב) על אף האמור בסעיף קטן (א), רשאים ראש ההוצאה לפועל או רשות שיפוטית, לפי בקשת החייב ומטעמים מיוחדים שיירשמו, לקבוע שיעור נמוך יותר מ-10%, לחקופה שממועד הפירעון עד התשלום בפועל, ובלבד שלא יפחת מהשיעור שנקבע בפסק-הדין לתקופה שעד למועד הפירעון.

(ג) על ריבית לפי סעיף זה יחולו הוראות סעיף 7 לחוק.

(ד) הוראות סעיף זה לא יחולו בנסיבות האמורות בסעיף 6(ב)(2) או (3) לחוק.

(ה) בסעיף זה "רשות שיפוטית" — כמשמעותה בסעיף 1 לחוק.

4. הוספת סעיף 69

אחרי סעיף 69 לחוק העיקרי יבוא:

"69א. כללים

נשיא של בית-משפט שלום רשאי לקבוע, לעניין הליכים המתנהלים בלשכות שבאזור שיפוטו, כללים בדבר תשלום חובות פסוקים במלואם או בשיעורים, במועדים ובתנאים שיקבע; כללים כאמור ייקבעו בהסכמת מנהל בתי-המשפט ויחולו על תשלום כל חוב שהוגשה לגביו בקשה לפי סעיף 69(ב), אלא אם כן ציווה ראש ההוצאה לפועל אחרת, לעניין חוב פלוני, על-פי בקשת הזוכה או החייב."

5. תיקון סעיף 70

בסעיף 70 לחוק העיקרי, במקום "לפי סעיף 69(א), (ב) או (ג)", יבוא "לפי סעיף 69(א), (ב) או (ג), או לפי סעיף 69א."

6. תיקון סעיף 79

בסעיף 79(א) לחוק העיקרי, אחרי "רשאי מוציא לפועל" יבוא "להיכנס לחצרים של החייב וכן רשאי הוא."

7. הוספת סעיף 79א

אחרי סעיף 79 לחוק העיקרי יבוא:

"79א. מסמך מיכון — ראה לכאורה

מסמך שהופק באמצעות מערכת ממוכנת שבלשכה והכולל פרטים בדבר תוכנם של צו, דרישה, אזהרה או מסמך אחר, ישמש ראיה לכאורה לנכונות האמור בו, אולם לא יקובל מסמך כזה כראיה משפטית אלא אם כן פקיד הלשכה אישר על גביו בחתימת ירו שהופק כאמור."

8. תיקון סעיף 81

בסעיף 81 לחוק העיקרי —

² ס"ח התשכ"א, עמ' 192; התשמ"ז, עמ' 14.

- של 8% לשנה על הסכום שמדובר בו, כאמור בסעיף 2.³
- (ב) בסופו יבוא: "ריבית צמודה" — ריבית על הסכום שמדובר בו לאחר שנוספו עליו הפרשי הצמדה.
- (2) בסעיף 3א(א) הסיפא, המתחיל במלה "אולם" — "ימחק."
- (3) בסעיף 5(א) —

(א) בכל מקום שבו נאמר "עד יום התשלום" או "עד התשלום" יבוא: "עד מועד הפירעון"; ובסופו יבוא: "בסעיף זה, 'מועד הפירעון' — המועד שבו ניתן פסק-הדין או המועד שנקבע בפסק-הדין לתשלום של החוב, לפי המאוחר."

(4) במקום סעיף 7 יבוא:

"7. ריבית דריבית
ריבית שנפסקה לפי חוק זה, תצורף לקרן אחת לשנה."

13. תיקון חוק הריבית (שינוי שיעורים)

בחוק הריבית (שינוי שיעורים), התשל"ג—1972,³ בתוספת הראשונה, במקום פסקה (6) יבוא:

"(6) הגדרת הפרשי הצמדה וריבית בסעיף 1 וסעיף 4 לחוק פסיקת ריבית והצמדה, התשכ"א—1961."

(ב) האמור בסעיף קטן (א) יחול אף אם נקבע בפסק-דין שיעור ריבית נמוך יותר לעניין סכום שלא שולם במועד הפירעון; אולם רשאי ראש ההוצאה לפועל, לפי בקשת החייב ומטעמים מיוחדים שיירשמו, לקבוע שיעור ריבית נמוך מ-10% לשנה, ובלבד שלא יפחת מהשיעור שנקבע בפסק-הדין לתקופה שעד מועד הפירעון. בסעיף זה "מועד פירעון" — כמשמעותו בסעיף 10א.

11. הוספת סעיף 87

אחרי סעיף 87 לחוק העיקרי יבוא:

"87. תקנות בדבר שינוי שיעורים

(א) שר המשפטים, בהתייעצות עם שר האוצר ובאישור ועדת החוקה, חוק משפט של הכנסת, רשאי לשנות את שיעורי הריבית הקבועים בסעיפים 10א(א) ו-11א(א).

(ב) שונו שיעורי הריבית כאמור בסעיף קטן (א), יחול כל שיעור חדש, מיום השינוי, על הסכום שטרם שולם."

12. תיקון חוק פסיקת ריבית והצמדה

בחוק פסיקת ריבית והצמדה, התשכ"א—1961 —

(1) בסעיף 1 —

(א) במקום הגדרת "הפרשי הצמדה וריבית" יבוא: "הפרשי הצמדה בצירוף ריבית צמודה בשיעור

³ ס"ח התשל"ג, עמ' 12; התשמ"ח, עמ' 191.

יד. מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא: מינוי חמישה-עשר יושבים-ראש אזוריים בשירות התעסוקה

על המינויים. אולם השר אישר את המינויים כעבור יומיים בלבד, בלי להמתין להתייחסויות של חברי המועצה.

היועץ המשפטי של נציבות שירות המדינה הסביר לוועדה את הליכי המינויים של עובדים בשירות הציבורי. לוועדה נמסר, כי כללי המינויים של עובדים בשירות המדינה אינם חלים כיום על תאגידים כמו שירות התעסוקה. נציבות שירות המדינה סבורה כי רצוי להחיל גם על תאגידים אלה. היועץ המשפטי לממשלה נתבקש להמציא לוועדת העבודה והרווחה את חוות דעתו על חוקיות ההליך האמור של מינוי חמישה-עשר יושבים-ראש של לשכות התעסוקה מיום 19 בדצמבר 1988.

ביום 19 בפברואר 1989 נמסרה לוועדה חוות דעתו של המשנה ליועץ המשפטי לממשלה, שבה הוא קובע, כי מפרוטוקול ישיבת מועצת שירות התעסוקה מיום 19 בדצמבר 1988 אין זה ברור לחלוטין כי אכן נחקימו כל התנאים הנדרשים בהליך התייעצות כחוק. לפיכך יש, לדעתו, להביא מחדש למועצת שירות התעסוקה את ההצעה למינוי יושבים-ראש של מועצות לשכות שירות התעסוקה, לשם קיום תהליך התייעצות כחוק. להזמנה לדיון במועצה יש לצרף את שמות היושבים-ראש המועמדים למינוי, וכן פרטים ורקע לגבי כל אחד מהם היכולים לסייע בהערכת מועמדותו, כגון פעילות ותפקידים כעבר ובהווה.

הכנסת העבירה לוועדת העבודה והרווחה, ביום כ' בטבת התשמ"ט, 28 בדצמבר 1988, את ההצעה לסדר-היום של חברת הכנסת שושנה ארכלי-אלמולזלינו בנושא: "מינוי חמישה-עשר יושבים-ראש אזוריים בשירות התעסוקה".

הנושא הועלה כביקורת על הליך המינוי של יושבים-ראש של 15 מועצות אזוריות של לשכות שירות התעסוקה, וכך בנוגע למינויים של חברי מועצות בלשכות שירות התעסוקה. בסעיף 1 לתקנון שירות התעסוקה נקבע, כי מועצת לשכת שירות התעסוקה תתמנה על-ידי שר העבודה והרווחה לאחר התייעצות במועצת השירות. הועלתה טענה, כי הליך התייעצות לא היה תקין.

הוועדה דנה בנושא בישיבתה ביום 8 בפברואר 1989. בדיונים השתתפו, בין היתר, מנכ"ל המוסד לביטוח לאומי, המנכ"ל-כפועל של משרד העבודה והרווחה, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה ונציגי נציבות שירות המדינה. לוועדה נמסר, כי בניגוד להליך החוקי התקין, בישיבת מועצת שירות התעסוקה ביום 19 בדצמבר 1988, שבה הובאו המינויים לאישור, נמסרו שמות המועמדים לחברי המועצה עם פתיחת הישיבה, בלי שניתנה לחברי המועצה שהות לעמוד מראש על טיבם של המועמדים על-מנת לאפשר התייחסות והכרעה בנושא המינוי. יושב-ראש המועצה הבטיח לחברי המועצה כי יאפשר להם להעביר לשר הסתייגויות תוך ימים אחדים, כדי שהשר יוכל להתחשב בהסתייגויות אלו לפני שיחתום

בשירות הציבורי, כללים שלפיהם פועלת נציבות שירות המדינה — כשינויים המחויבים לפי העניין ותוך שמירת עצמאותו של השירות. הוועדה פונה לשר העבודה והרווחה וקוראת לו לפעול להכנת החקיקה בנדון.

4. הוועדה קוראת לשר העבודה והרווחה ולמועצת שירות התעסוקה להקפיד כעתיד על נוהל תקין בכל הנוגע למינויים בשירות.

5. הוועדה מבקשת משר העבודה והרווחה לדווח לה על ביצוע המסקנות כעבור שלושה חודשים.

6. הוועדה מחליטה להעביר מסקנות אלו לידיעת מבקרת המדינה.

בתום ריוניה הגיעה הוועדה למסקנות האלה:

1. ועדת העבודה והרווחה מוקיעה את הניסיון להביא למינויים של יושבים ראש של מועצות אזוריות של שירות התעסוקה שלא על-פי החוק והנוהל התקין.

2. הוועדה תובעת משר העבודה והרווחה לפעול על-פי חוות דעתו של המשנה ליועץ המשפטי לממשלה מיום 19 בפברואר 1989, שלפיה יש להביא מחדש למועצת שירות התעסוקה את ההצעה למינוי יושבים ראש של מועצות לשכות שירות התעסוקה, לשם קיום הליך התייעצות תקין.

3. הוועדה סבורה, כי יש להכפיף בחוק את שירות התעסוקה לכללי הקבלה לעבודה, מכורים וכו', הנהוגים

טו. מסקנות ביניים של ועדת החינוך והתרבות בנושא: משחקי הכדורגל

מטעם משרד האוצר. הוועדה מביעה את מורת רוחה מההליכים שנקטו בשנים האחרונות, כאשר תקצוב נושא זה הועבר למשרד החינוך ושם נמחק במסגרת קיצוצי התקציב.

2. בעונת הכדורגל הנוכחית נוצרה סכנה מיידית של הפסקת משחקי הכדורגל, כשעיקר הפגיעה תהיה בשכונות, בעיירות הפיתוח, ביישובים מרוחקים וביישובי מיעוטים. על רקע זה פונה הוועדה למשרד האוצר ודורשת ממנו לתקצב את סיום עונת המשחקים הנוכחית.

3. הוועדה מבקשת משר האוצר ומשר המשטרה להביא לתקצוב, הנושא החל מעונת הכדורגל הבאה, כאמור בסעיף 1 לעיל.

4. הוועדה מבקשת משרי האוצר והמשטרה לדווח לה תוך שבועיים על ההסדרים שייעשו לגבי העונה הנוכחית, ותוך שלושה חודשים — על הסדרים לקראת שנת התקציב הבאה.

5. הוועדה תגבש מסקנות סופיות במועד מאוחר יותר.

הכנסת העבירה לוועדת החינוך והתרבות, ביום "באדר א' תשמ"ט, 15 בפברואר 1989, את ההצעה לסדר היום של חברת הכנסת שושנה ארבל-אלמוזלינו בנושא: משחקי הכדורגל.

עיקר ההצעה הוא הבעת החשש לביטול משחקי הכדורגל עקב אי-העברת כספים לצורך שיטור במגרשי הכדורגל.

ועדת החינוך העבירה את הנושא לוועדת המשנה לספורט, ששמעה את נציגי ההתאחדות לכדורגל, משרד האוצר, משרד החינוך ומשטרת ישראל.

על-סמך סיכומים של ועדת המשנה לספורט, הגיעה ועדת החינוך למסקנות האלה:

1. הוועדה סבורה, כי שיטור במגרשי הכדורגל הוא חלק בלתי-נפרד מתפקידיה השגרתיים של המשטרה. עלות שיטור זה צריכה להיות סעיף מפורש בתקציבה של משטרת ישראל, וזאת באמצעות קביעת תקנה מיוחדת של שיטור במגרשי כדורגל, שההוצאה הכרוכה בה תמומן על-ידי תוספת תקציבית